

การศึกษาเนื้อหาและแนวคิดของวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีในปี พ.ศ. 2547

สารนิพนธ์

ของ

นวลจันทร์ ชาญวิวัฒนา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

พฤษภาคม 2550

การศึกษาเนื้อหาและแนวคิดของวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีในปี พ.ศ. 2547

สารนิพนธ์

ของ

นวลจันทร์ ชาญวิวัฒนา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

พฤษภาคม 2550

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาเนื้อหาและแนวคิดของวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีในปี พ.ศ. 2547

บทคัดย่อ

ของ

นวลจันทร์ ชาญวิวัฒนา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

พฤษภาคม 2550

นวลจันทร์ ชาญวิวัฒนา. (2550). *การศึกษาเนื้อหาและแนวคิดของวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีในปี พ.ศ. 2547*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย).

กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิมลศิริ ร่วมสุข.

สารนิพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเนื้อหาและแนวคิดของของวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีในปี พ.ศ. 2547 โดยเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า เนื้อหาของวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดี ปี พ.ศ. 2547 มี 5 ประเด็น คือ เนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิตท้องถิ่นกล่าวถึงวิถีชีวิตของชาวนาและชาวเลในภาคใต้ โดยสะท้อนปัญหาความยากจนของชาวนาที่ต้องอพยพเข้าไปทำงานในเมือง และพบว่าทางแก้ที่เหมาะสมคือการกลับสู่ท้องถิ่นและพัฒนาหมู่บ้านจนกลับสู่ความอุดมสมบูรณ์ ส่วนวิถีชีวิตชาวเลกล่าวถึงการดำเนินชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติเข้าใจและเคารพกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ชาวเลอยู่กันอย่างสงบและพึงพอใจในวิถีชีวิตของตน เนื้อหาเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมกล่าวถึงประเพณีท้องถิ่นภาคใต้และภาคเหนือ การละเล่นของเด็กล้านนาในอดีต และศิลปะแม่ไม้มวยไทยที่อยู่ในภาวะตกต่ำเพราะทัศนคติที่ไม่ถูกต้องและการดูมวยเพื่อการพนัน เนื้อหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของเยาวชนกล่าวถึงปัญหาพฤติกรรมของเยาวชนในปัจจุบันซึ่งมีสาเหตุจากการขาดความรักความอบอุ่น การเลี้ยงดู หัวหน้าที่ครอบครัวยุคใหม่แบบอย่างที่ไม่ดี และการคบเพื่อนที่ไม่ดี เนื้อหาเกี่ยวกับการผจญภัยเป็นการผจญภัยกับเหตุการณ์แปลกประหลาดในดินแดนแห่งจินตนาการ เนื้อหาเกี่ยวกับสภาพสังคมสะท้อนสภาพสังคมไทยในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองและสงครามโลกครั้งที่สองซึ่งประชาชนต้องอยู่อย่างยากลำบาก สภาพสังคมชนบทในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วจากอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้วิถีชีวิตของชนบทเปลี่ยนแปลงไปมีความสะดวกสบายและทันสมัย ขณะเดียวกันก็สร้างปัญหาให้กับเยาวชน โดยเฉพาะเกมคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต

ด้านแนวคิดพบว่ามีแนวคิดหลัก 4 ประเด็น ได้แก่ แนวคิดด้านคุณธรรม แนวคิดด้านอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แนวคิดด้านอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม และแนวคิดด้านสงครามและสันติภาพ แนวคิดที่พบมากที่สุดคือแนวคิดด้านคุณธรรม ซึ่งได้แก่ ความเมตตากรุณา ความกล้าหาญ และเสียสละ ความกตัญญู และความสามัคคี เป็นต้น แนวคิดส่วนใหญ่ถ่ายทอดผ่านคำพูดของตัวละครผู้ใหญ่ซึ่งให้ข้อคิดหรือบอกกล่าวอย่างตรงไปตรงมา ส่วนแนวคิดที่ถ่ายทอดผ่านการพฤติกรรมของตัวละคร ฉาก และเหตุการณ์ เยาวชนใช้ความคิดและพิจารณาถึงผลดีผลเสียด้วยตัวเอง สอดคล้องกับความต้องการและธรรมชาติของผู้อ่าน

A STUDY OF CONTENTS AND CONCEPTS OF FICTION FOR CHILDREN

PUBLISHED IN 2004

AN ABSTRACT

BY

NUANJAN CHANWIWATANA

Presented in partial fulfillment of the requirements for the

Master of Education degree in Thai

At Srinakharinwirot University

May 2007

Nuanjan Chanwiwatana. (2007). *A Study of Contents and Concepts of Fiction for Children Published in A.D. 2004*. Master's Project, M.Ed. (Thai). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor: Assistant Professor Wimonsiri Ruamsuk.

This master's project aimed to study the contents and concepts of fiction for children published in A.D. 2004. Children fictions which were published in A.D. 2004 were collected as data. Then the data were analyzed, and the results of the study were descriptively presented.

Results of the study showed that the contents of children fictions in A.D. 2004 contained five issues. The first issue is the content about rural ways of life which portray life of farmers and life of sea gypsies in the south, reflecting the problem of farmers who had to migrate from their community to work in the city because of poverty. But finally, found that to return to their local homes and develop their communities was the appropriate solution of such problem. The sea gypsies' way of life reveals that their livings are closely linked to nature. They understand and keep the rules of nature respectively. They live peacefully and satisfactory in their way of life. The second issue is the content of tradition and culture which mentions about regional tradition of the south and the north including the plaything of Lanna children in the past, and the art of boxing which is now considered a lower status because of the wrong viewpoint of people who watch boxing for gambling purpose. The third issue is the content of children's behavior which depicts the problems of children in the modern age. Their problems arise from the lack of love and warmth, improper rearing, inappropriate model of the head of a family and having association with bad companions. The fourth issue is the content about adventure which includes the encounter of strange events in imaginary lands. The fifth issue is about social conditions in the past and at present. In the past, it reflects the condition of Thai society after the change of the ruling in A.D. 1932 and the social condition during World War II, the period when Thai people facing with miserable way of life. At present, the way of life of people living in the rural area has changed rapidly under the influence of globalization. There is convenience and modernization. At the same time, the children are bombarded with problems caused by the fast growing of technology, especially the computer games and the Internet.

Regarding concepts, four issues were found: ethical concept, concept of conserving nature and environment, concept of conserving tradition and culture, and the concept of war and peace. The concept which is found most frequently is the ethical concept, including mercy, kindness, bravery and sacrifice, gratitude, and unity. Most concepts were expressed through dialogues of the adult characters imparting ideas, message or direct warning. The concept which is demonstrated through the behavior of characters, settings and incidents is more likely meet the needs and nature of young readers, taking into consideration the advantages and disadvantages of their own.

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยความกรุณาของ อาจารย์ พิมพารรณ์ บุญประเสริฐ ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ในระยะแรก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิมลศิริ ร่วมสุข ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ในระยะหลัง ตลอดจนเป็นประธานกรรมการควบคุมสารนิพนธ์ที่ได้ตรวจแก้ไข ให้แนวทางและคำแนะนำอันเป็นประโยชน์ รวมถึง รองศาสตราจารย์ ผกาศรี เย็นบุตร และอาจารย์ สุภัค महาวรากร กรรมการสอบสารนิพนธ์ฉบับนี้ที่ชี้แนะข้อบกพร่องรวมทั้งให้คำแนะนำและตรวจแก้ตัวอย่างรอบคอบ ช่วยให้สารนิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชา การต่าง ๆ ทำให้ผู้วิจัยได้รับความรู้กว้างขวางยิ่งขึ้น และนำความรู้นั้นมาเป็นประโยชน์ในการทำสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่ ผู้เฝ้าจากไป คุณพ่อ และพี่น้องทุกคนที่สนับสนุนและเป็นกำลังใจให้เสมอมา พร้อมทั้งขอขอบคุณเพื่อน ๆ ร่วมรุ่นโดยเฉพาะ คุณจิรัฐพร ไทยงูเหลือม คุณกิตติ กุล ป้องซ้ายที่คอยช่วยเหลือให้คำแนะนำและเป็นกำลังใจให้ตลอดมา

คุณความดีของสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอโน้มอุทิศให้แต่ คุณแม่ผู้ล่วงลับ ที่ผู้วิจัยระลึกถึงเสมอมาจนงานเสร็จสิ้นลงในครั้งนี้

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	2
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	2
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	2
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	3
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	3
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า.....	4
เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับวรรณกรรมเยาวชน.....	4
เอกสารที่เกี่ยวกับวรรณกรรมเยาวชน.....	4
งานวิจัยที่เกี่ยวกับวรรณกรรมเยาวชน.....	8
เอกสารที่เกี่ยวกับเยาวชน.....	10
3 เนื้อหาของวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดี.....	13
เนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิตท้องถิ่น.....	13
เนื้อหาเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรม.....	23
ประเพณีท้องถิ่น.....	23
วัฒนธรรม.....	30
การละเล่น.....	33
เนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาพฤติกรรมของเยาวชน.....	35
การขาดความรักความอบอุ่น.....	36
การเลี้ยงดูของครอบครัว.....	40

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
3 (ต่อ)	หัวหน้าครอบครัวเป็นแบบอย่างที่ไม่ดี.....	43
	การคบเพื่อนที่ไม่ดี.....	44
	เนื้อหาเกี่ยวกับการผจญภัย.....	46
	เนื้อหาเกี่ยวกับสภาพสังคม.....	54
4	แนวคิดของวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดี.....	62
	แนวคิดด้านคุณธรรม.....	62
	แนวคิดด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.....	75
	แนวคิดด้านการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม.....	77
	แนวคิดด้านสงครามและสันติภาพ.....	81
5	สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	84
	สรุปผลการศึกษา.....	84
	อภิปรายผล.....	86
	ข้อเสนอแนะ.....	87
	บรรณานุกรม.....	89
	ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์.....	93

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ปัจจุบันวรรณกรรมเยาวชนไทยประเภทบันเทิงคดีได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิตและเผยแพร่มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี พ.ศ. 2547 ทางภาครัฐ คือ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ไอซีที.) และสถาบันพัฒนาความรู้แห่งชาติ ร่วมกับสำนักงานส่งเสริมอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์แห่งชาติ (องค์การมหาชน) ได้ริเริ่มให้มีการประกวดวรรณกรรมเยาวชนรางวัลดวงดาวเป็นครั้งแรก โดยเน้นส่งเสริมการเขียนวรรณกรรมเชิงจินตนาการสร้างสรรค์ เพื่อรองรับการผลิตสื่อแอนิเมชันและสื่อมัลติมีเดียอื่น ๆ ทั้งสนับสนุนนักเขียนวรรณกรรมเยาวชนไทยให้ก้าวหน้า ส่วนภาคเอกชนมีการจัดประกวดวรรณกรรมเยาวชนรางวัลต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องเพิ่มมากขึ้น ดังเช่น รางวัลนายอินทร์อวอร์ดของอัมรินทร์พรินดี รางวัลแว่นแก้วของสำนักพิมพ์นานมีบุ๊คส์ รางวัลเซเว่นบุ๊ค อวอร์ดของบริษัท ซี.พี. เซเว่นอีเลฟเว่น จำกัด (มหาชน) เป็นต้น (ประพันธ์สาส์น. 2548: ออนไลน์) นอกจากนี้รัฐบาลยังได้รณรงค์และสนับสนุนให้เยาวชนไทยรักการอ่านด้วยการประกาศให้วันที่ 2 เมษายน ของทุกปีซึ่งเป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็น "วันหนังสือเด็กแห่งชาติ" เริ่มตั้งแต่ปี 2548 เป็นต้นไป (คมชัดลึก. 2548: ออนไลน์)

มาตรการรณรงค์ส่งเสริมการผลิตและการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านดังกล่าว ส่งผลให้วรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีมีความสำคัญเพิ่มขึ้น ในฐานะเป็นสื่อชักนำเยาวชนให้หันมาสนใจการอ่านและรักการอ่าน เพราะหนังสือคือขุมทรัพย์ทางปัญญา และการอ่านคือหนทางไปสู่ขุมทรัพย์ทางปัญญา ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเยาวชนของชาติให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ มีความทันสมัยก้าวทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลก เยาวชนที่มีคุณภาพจึงจะสามารถนำพาประเทศสู่ความเจริญก้าวหน้าต่อไปได้อย่างมั่นคงในอนาคต

วรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีสร้างสรรค์จากประสบการณ์ ความรู้และจินตนาการของผู้ประพันธ์ มีเนื้อหาหลากหลายตรงกับความสนใจของเยาวชน ผู้ซึ่งเปี่ยมด้วยพลังแห่งความอยากรู้อยากเห็น มีความสนใจโลกและสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เพราะโดยธรรมชาติระยะเวลาตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยรุ่นเป็นเวลาที่เหมาะสมมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วที่สุด และเป็นช่วงเวลาที่มนุษย์พร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ มากที่สุด (นภเนตร ธรรมบวร. 2544: 15) ดังนั้น เนื้อหาในวรรณกรรมเยาวชนจึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ผ่านฉาก เหตุการณ์ และเรื่องราวของตัวละครที่ตื่นเต้นเร้าใจก่อให้เกิดความ

รื่องรมย์สนุกสนาน อันเป็นหัวใจของวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดี เพราะความสนุกสนานช่วยให้ผู้อ่านผ่อนคลาย และส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีกว่าภาวะตึงเครียด ดังที่ ทิลเลสต์ตัน ดอนนา วอลค์เกอร์ (2546: 14) กล่าวว่า ปัจจัยสำคัญที่ขัดขวางกระบวนการเรียนรู้คือ ความเครียด นอกจากความบันเทิงที่ได้จากการอ่านแล้ว สิ่งที่เยาวชนได้รับจากการอ่านวรรณกรรมคือ ข้อคิด คติเตือนใจ ค่านิยม และแนวประพฤติปฏิบัติที่ดีงามเป็นที่ยอมรับของสังคม

เห็นได้ว่าวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีที่ดีมีคุณค่า ไม่เพียงทำให้ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลินสนุกสนานเท่านั้น หากยังช่วยให้ผู้อ่านได้สาระที่เป็นประโยชน์ เปิดมุมมองและแง่คิดต่อตนเอง ต่อสังคม และโลกอย่างกว้างขวาง ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาและแนวคิดของวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดี ในปี พ.ศ. 2547 อันเป็นปีที่วรรณกรรมเยาวชนประเภทนี้ได้รับการส่งเสริมมากขึ้น ทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ หรือพัฒนาวรรณกรรมเยาวชนไทยให้ทันสมัยสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม และความสนใจของเยาวชนมากยิ่งขึ้นต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อศึกษาเนื้อหาและแนวคิดของวรรณกรรมเยาวชนไทยประเภทบันเทิงคดี ในปี พ.ศ. 2547

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลการศึกษาจะทำให้เห็นเนื้อหาและแนวคิด ตลอดจนคุณค่าด้านเนื้อหาและแนวคิดของวรรณกรรมเยาวชนไทยในปี พ.ศ. 2547 เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ หรือพัฒนาวรรณกรรมเยาวชนไทยให้ทันสมัย สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม และความสนใจของเยาวชนมากยิ่งขึ้นต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยรวบรวมหนังสือวรรณกรรมเยาวชนไทยประเภทบันเทิงคดีที่พิมพ์เป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2547 จากสำนักพิมพ์ 5 แห่งได้แก่ นานามีบุ๊กพับลิเคชัน อัมรินทร์พริ้นติ้ง มิ่งมิตร มูลนิธิเด็ก และ สถาพรบุ๊คส์ จำนวน 12 เล่ม ได้แก่

ชื่อเรื่อง	ผู้แต่ง	สำนักพิมพ์
1. หัวใจทองในใจเธอ	เก็ดตะหาวา	นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น
2. คำใส	วีระศักดิ์ สุยะลา	นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น
3. เจ้าหนูขลุ่ยผิว	สุริยัน สุดศรีวงศ์	นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น
4. บ้านเรา	สว่าง คงยก	นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น
5. เมื่อวานนี้	ศรี เกศมณี	นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น
6. เจ้าชายไม่พูด	ปรีดา อัครจันทโชติ	อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง
7. มัจฉานุผจญภัย	ฯ คีตกาล	อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง
8. ทายาทขนมต้ม	ชิต ชยากร	มิ่งมิตร
9. ปีกดาวดวงนั้นระหว่างน้ำกับฟ้า	กาย่า กล้าทะเล	มูลนิธิเด็ก
10. ต้นกล้าใต้ฟ้ากว้าง	รุ่งธรรม บุญสุระ	สถาพรบุ๊คส์
11. หนูจับผู้มาจากดาวลูกไก่	วันทนีย์ วิบูลเกียรติ	สถาพรบุ๊คส์
12. กุแ้ววังตะเคียน	โชติ ศรีสุวรรณ	สถาพรบุ๊คส์

นิยามศัพท์เฉพาะ

วรรณกรรมเยาวชน หมายถึงหนังสือประเภทนวนิยายสำหรับเด็กอายุ 12-14 ปี ที่ผู้เขียนหรือสำนักพิมพ์ระบุไว้ชัดเจนว่าเป็นวรรณกรรมเยาวชน

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. รวบรวมหนังสือวรรณกรรมเยาวชนไทยประเภทบันเทิงคดีที่พิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2547 จากสำนักพิมพ์ 5 แห่ง
2. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมเยาวชนและเยาวชน
3. ศึกษาเนื้อหาที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนไทยประเภทบันเทิงคดี
4. ศึกษาแนวคิดที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนไทยประเภทบันเทิงคดี
5. สรุปและอภิปรายผล
6. เสนอผลการศึกษาโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับวรรณกรรมเยาวชน
2. เอกสารที่เกี่ยวกับเยาวชน

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับวรรณกรรมเยาวชน

1.1 เอกสารที่เกี่ยวกับวรรณกรรมเยาวชน

รัฐจวน อินทรกำแหง (2524: 100) กล่าวว่าวรรณกรรมที่ดีสำหรับเยาวชน หมายถึงวรรณกรรมหรือหนังสือที่ให้ความเพลิดเพลินสนุกสนาน โดยไม่บังคับให้อ่าน มีเนื้อหาตรงกับความสนใจ มีรูปแบบสวยงามสะดุดตาน่าอ่าน

ธวัช ปุณโณทก (2527: 123) กล่าวถึงวรรณกรรมเยาวชนว่า หมายถึงวรรณกรรมหรือหนังสือที่แต่งขึ้นเพื่อให้เยาวชนอ่านด้วยความเพลิดเพลิน สนุกสนาน เหมาะแก่ความอยากรู้ และความรู้สึกนึกคิดของเยาวชนแต่ละวัย

สนั่น มีชันหมาก (2537: คำนำ) กล่าวถึงความสำคัญของวรรณกรรมสำหรับเยาวชนว่า เป็นเครื่องมือสื่อสารอันทรงประสิทธิภาพ ในการอบรมสั่งสอนถ่ายทอดศิลปะวิทยาการต่าง ๆ ช่วยปลูกปลอบอารมณ์ ปลูกฝังแนวคิดจิตสำนึกที่ซอบบรรณของสังคมให้แก่เยาวชนผู้เป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญสูงสุดแห่งมวลมนุษยชาติ วรรณกรรมเยาวชนเป็นเสมือนภาพจำลองที่เด็กเรียนรู้วิถีแก้ปัญหาชีวิต เรียนรู้ความจริงในโลกรอบ ๆ ตัว เกิดประสบการณ์กว้างขวาง และเจริญก้าวหน้าในการค้นหาความหมายต่าง ๆ ของชีวิต ที่สำคัญคือ เยาวชนได้สนุก และวรรณกรรมจะช่วยให้เรียนรู้วิถีตัดสินใจว่าการกระทำอย่างไรที่สังคมยอมรับ ในเชิงศึกษาศาสตร์ วรรณกรรมสำหรับเยาวชนมีบทบาทดังนี้

1. เป็นสื่อพัฒนาการเรียนรู้ ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทางการศึกษา ทำให้การผลิตวรรณกรรมเพื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กพัฒนาไปมาก ความเจริญทั้งหลายในโลกถูกประมวลและเรียบเรียงเป็นวรรณกรรม ดังนั้นการที่จะทำให้เยาวชนได้รับความรู้ความเข้าใจเกิดเจตคติต่าง ๆ นั้นล้วนใช้วรรณกรรมเป็นสื่อทั้งสิ้น

2. สื่อพัฒนาทักษะทางภาษา คุณลักษณะของวรรณกรรมซึ่งประกอบด้วยโครงสร้างทางภาษาที่ถูกต้องงดงามนั้น มีส่วนสำคัญในการพัฒนาทักษะภาษาโดยตรง และเป็นสื่อที่ทรงคุณภาพยิ่ง ภายใน

หนังสือสำหรับเยาวชนซึ่งมีภาษาภาพต่าง ๆ เช่น ภาพลายเส้น ภาพถ่าย การ์ตูน ฯลฯ ช่วยพัฒนาความคิดรวบยอดทางภาษาไปสู่ภาษาสัญลักษณ์

3. สื่อพัฒนาทางกาย จิตใจ และสังคม นักการศึกษาต่างยอมรับว่า การให้เยาวชนอ่านวรรณกรรมเป็นวิธีการสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่แท้จริง วรรณกรรมมิใช่เป็นเพียงหนังสือที่มีตัวอักษร มีภาพและสีล้นเท่านั้น แต่เป็นเครื่องมือพัฒนาเยาวชนที่ลึกซึ้งอีกหลายด้าน (สนั่น มีชันหมาก. 2537: 11-13)

รัถพร ชังธาดา (2531: 6-7) สรุปคุณค่าของหนังสือสำหรับเยาวชนไว้ดังนี้

1. ช่วยให้เกิดความพร้อมในการอ่าน
2. ช่วยให้อ่านหนังสือได้คล่องแคล่วแตกฉาน
3. ช่วยเสริมทักษะในการอ่านซึ่งเป็นสื่อนำไปสู่การแสวงหาความรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ
4. ช่วยให้ได้รับความบันเทิงเพลิดเพลินใจ
5. ช่วยเสริมสร้างบุคลิกลักษณะนิสัย ค่านิยม ทักษะ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมอันดีงามให้กับเยาวชน

6. ให้ข่าวสาร ความรู้ ความคิด และคำอธิบายเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่ถูกต้อง

7. ช่วยลับสมองและส่งเสริมเชาวน์ปัญญา

8. ช่วยให้เยาวชนเข้าใจตัวเอง เข้าใจผู้อื่น เข้าใจสิ่งแวดล้อม และสิ่งที่ผ่านมานในอดีต

9. ช่วยให้เกิดโลกทรรศน์กว้างไกล มีความรอบรู้ทันโลกทันเหตุการณ์

10. ช่วยเสริมสร้างให้เยาวชนมีความรู้สึกมั่นคงในชีวิต มีความหวังในชีวิต มองเห็นทางออกของ

ปัญหา

11. ช่วยเสริมสร้างให้มึนนิสัยรักการอ่าน อ่านหนังสือเป็น และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

12. ช่วยสนองความต้องการและความสนใจของเยาวชน

13. ถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมและสร้างศรัทธาในเอกลักษณ์ของชาติให้แก่เยาวชน

14. ช่วยให้เห็นคุณค่าของความเป็นชาติ และสถาบันที่สำคัญของชาติ

15. ช่วยเสริมสร้างจินตนาการให้กับเยาวชน

16. เป็นแหล่งบันเทิงใจให้เยาวชนเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

อัญญาณี คล้ายสุบรรณ์ (2542: 31-32) สรุปว่าวรรณกรรมมีคุณค่ามหาศาลต่อเยาวชน ทั้งในส่วนบุคคลและวิชาการ ดังนี้

1. ให้ความรู้ ในทุก ๆ ด้าน
2. ช่วยให้เยาวชนเจริญงอกงามในทุก ๆ ทาง

3. ให้ความรู้ที่นรมย์
4. ให้การตระหนักในตนเองและผู้อื่น
5. ให้ความรู้สู่สังคมซึ่งในศิลปะ
6. ให้โอกาสสำหรับการเลือกอ่านวรรณกรรม และศิลปะที่ชอบมากกว่า
6. ให้โอกาสสำหรับการท่องเที่ยวโดยไม่ต้องเดินทาง
7. เป็นเครื่องบำรุงหล่อเลี้ยงจินตนาการ
8. เป็นเครื่องช่วยพัฒนาความรู้ทางด้านจริยธรรม
10. ให้โอกาสเพิ่มพูนความสามารถในการอ่านและเขียน
11. ให้ความเข้าใจความหมายของความเป็นมนุษย์ ได้มากกว่า
12. ให้ความรู้สู่สังคมซึ่งที่ลึกซึ้งกว่าในเรื่องราวของโลกและชุมชนที่มองเห็นได้
13. เป็นกระจกเงาและหน้าต่าง สำหรับเยาวชนให้มองเห็นแง่มุมต่าง ๆ ของตนเอง และโลกทั้ง

ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

14. ให้ประสบการณ์ทดแทน
15. สนองความต้องการพื้นฐานและความต้องการพิเศษของเยาวชน

สมาพันธ์องค์กรเพื่อพัฒนาหนังสือและการอ่าน (2542: 95) กำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณา คัดสรรหนังสือดีสำหรับเด็กและเยาวชน ระดับอายุ 9-15 ปี ประเภทบันเทิงคดีไว้ ดังนี้ เนื้อเรื่องเชิงสร้างสรรค์เหมาะสมกับวัย มีแนวความคิดที่ดีมีสาระประโยชน์ และมีการใช้ภาษาและวรรณศิลป์สอดคล้องกับเรื่องที่น่าเสนอ

ถวัลย์ มาศจรัส (2539: 88-89) กล่าวถึงการประเมินคุณค่าหนังสือสำหรับเด็กและเยาวชนดังนี้

1. โครงเรื่อง ผู้เขียนกำหนดโครงเรื่องไว้เป็นเอกภาพหรือไม่ การเปิดเรื่องดำเนินเรื่องและปิดเรื่องดีเพียงไร
2. การเปิดเรื่อง คือการเริ่มต้นในฉากแรกของเรื่องได้อย่างน่าติดตาม
3. แก่นเรื่อง กระชับชัดเจนให้ความคิดรวบยอดแก่เด็กได้ตรงเป้า ไม่ซับซ้อน มีเป้าหมายเด่นชัดในการนำเสนอ เช่น ความอดทน ความมีเมตตา การกระทำดี ความประหยัด หรือความขยันเป็นต้น โดยให้เรื่องราวเป็นตัวคลี่คลายให้เห็นอย่างมีศิลปะ
4. การดำเนินเรื่อง ต้องชวนติดตามทำให้ผู้อ่านอยากรู้ อยากเห็น คิดการณ์ตามไปในขณะที่อ่าน
5. ฉาก ต้องชัดเจน ฉากจะมีส่วนเสริมเรื่องราวให้โดดเด่นขึ้น และจะช่วยให้หนังสือสวยเมื่อวาดภาพประกอบแล้ว

6. บทบรรยายและคำสนทนา จะต้องตรงเป้าหมาย ให้ภาพ ให้ความรู้สึก เช่น รู้ว่าโกรธ รู้ว่ารัก เป็นต้น

7. ตัวละคร มีจำนวนเหมาะสมกับเนื้อหา มีบุคลิกที่ชัดเจน เช่น ตัวเอก ตัวร้าย เพื่อให้เปรียบเทียบได้ง่ายขึ้น ที่สำคัญตัวร้ายจะต้องพัฒนาบุคลิกที่เคยร้ายให้เป็นผู้สำนึกได้ หรือได้รับผลตอบแทนที่ทำให้ต้องกลับตัวกลับใจ เพื่อเป็นการปลูกฝังให้เห็นถึงผลของการกระทำทำความดี

8. ท่วงทำนองการเขียน มีลีลาสำนวนที่แสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดที่เหมาะสม

9. ภาพประกอบ ต้องได้รับการจัดวางอย่างสมดุล สื่อเรื่องราวได้ตรงเนื้อหา มีเทคนิคใหม่ ๆ สีสันสดใสตื่นตาตื่นใจ

10. การปิดเรื่อง เป็นการจบเรื่องที่คลี่คลายปมปัญหา ปมความขัดแย้งทั้งหมดอย่างกระจ่างชัด ให้ข้อคิด ให้คติโดยไม่ต้องบอกว่า “นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า” แต่อย่างไร โดยให้ตัวละครและเนื้อหาเป็นผู้แสดงพฤติกรรมทั้งหมดออกมา

ปรภาณี เชียงทอง (2526: 78) ให้แก่ว่าการประเมินคุณค่าหนังสือสำหรับเยาวชน ควรศึกษาให้เข้าใจธรรมชาติและความต้องการของเยาวชนแต่ละวัยให้มากที่สุด และอาจต้องปรึกษาเยาวชนเกี่ยวกับหนังสือที่เขาชอบด้วย

เมื่อพิจารณาเฉพาะด้านเนื้อหาสาระของวรรณกรรมสำหรับเยาวชน ธวัช ปุณโณทก (2527: 123-125) กล่าวโดยสรุปไว้ดังนี้

1. เนื้อหาต้องตรงกับความสนใจและธรรมชาติของเยาวชน เช่น เนื้อหาเป็นเรื่องที่แสดงถึงเยาวชนที่มีความสามารถและประสบความสำเร็จหรือสมหวัง จะทำให้เห็นตัวอย่างของความอดทนบากบั่น ซึ่งจะก่อให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง เยาวชนจะชอบเนื้อเรื่องที่ตอบสนองอารมณ์ปรารถนาที่เป็นไปในทางสร้างสรรค์ เช่น อยากเป็นคนเก่ง อยากเป็นผู้กล้าหาญ อยากเป็นผู้ประสบความสำเร็จ อยากได้ความรักความอบอุ่น ฯลฯ แฝงคติธรรมไว้โดยไม่รู้ตัว การที่ให้คติธรรมมากเกินไปจะเกิดปฏิกิริยาต่อต้านคือไม่นิยมอ่านหนังสือเล่มนั้นเลย

2. มีเนื้อหาส่งเสริมความรู้ เพราะเยาวชนมีความอยากรู้อยากเห็นต่อสิ่งรอบ ๆ ตัว แล้วขยายวงกว้างออกไปตามวัยที่เจริญเติบโต หนังสือที่เกี่ยวกับความรู้เรื่องธรรมชาติอย่างง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน หรือเนื้อเรื่องเกี่ยวกับการกล่อมเกลาจิตใจ และเสริมสร้างบุคลิกภาพ จะเป็นวรรณกรรมที่ดีและอยู่ในความสนใจของเยาวชน

ปรภาณี เชียงทอง (2526: 81-82) กล่าวว่าควรให้เนื้อหาสาระสะท้อนภาพชีวิตจริงของผู้คนในประเทศต่าง ๆ ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และสภาพความเป็นอยู่ รวมทั้งเรื่องธรรมชาติรอบตัว

เยาวชน ควรเขียนด้วยถ้อยคำสำนวนที่ไพเราะสุภาพน่าอ่าน ช่วยให้เกิดจินตนาการ และคำนึงถึงการผลิต เพื่อจุดมุ่งหมายที่จะช่วยให้เยาวชนรู้จักคิดและเข้าใจชีวิต ปัญหาในนวนิยายจะช่วยให้เยาวชนยอมรับ ปัญหาและอุปสรรคความยุ่งยากต่าง ๆ ที่อาจต้องประสบในชีวิตจริงเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ส่วนแนวคิดที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนอธิบายว่า เป็นจุดมุ่งหมายในการเขียนซึ่งแฝงไว้ในเนื้อเรื่อง อาจเป็นความรัก สัตว์ การยอมรับตนเองและผู้อื่น การเอาชนะอุปสรรค ความโหดร้ายของสงคราม แนวคิดของเรื่องควร พัฒนาไปตามลำดับเนื้อเรื่องและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวละคร โดยไม่จำเป็นต้องบอกให้รู้ว่าตัวละครเป็นคนเช่นไร ควรให้ตัวละครแสดงบุคลิกลักษณะจากการกระทำ และที่สำคัญแนวคิดของเรื่องต้องมีคุณค่าสำหรับเยาวชน การเสนอแนวคิดเป็นไปตามธรรมชาติและต้องไม่เกินจริง ควรแฝงคุณธรรมที่จะ สอนไว้โดยไม่ให้เยาวชนรู้ตัว การพิจารณาแนวคิดของเรื่องควรตั้งคำถามต่อไป นี้

1. แนวคิดของเรื่องคืออะไร
2. เหมาะสมกับวัยและประสบการณ์ของผู้อ่านเพียงใด
3. สอดแทรกจริยธรรมไว้บ้างหรือไม่
4. มีคุณค่าต่อผู้อ่านมากน้อยเพียงใด

กาญจนา วิชญาปกรณ์ (2534: 72-74) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของแนวคิดว่า คือการ สะท้อน ภาพชีวิตไปตามทัศนของผู้แต่งผ่านตัวละคร ซึ่งผู้อ่านไม่จำเป็นต้องยอมรับว่าแนวคิดนั้นถูกต้องเสมอไป แต่ควรพิจารณาว่าอำนวยความสะดวกหลากหลายแก่ตน คือได้รับประสบการณ์โดยอ้อมและได้ข้อคิด เพื่อ เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตหรือใช้สำหรับเป็นวิจารณ์ญาณในเรื่องต่าง ๆ หากต้องพบกับสถานการณ์ที่ เคยอ่านโดยบังเอิญ การพิจารณาแนวคิดให้พิจารณาถึงความสมจริง ความชัดเจน และคุณค่าทางปัญญา ที่ผู้แต่งแสดงไว้ผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น ตัวละคร ฉาก การเล่าเรื่อง เป็นต้น

1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับวรรณกรรมเยาวชน มีดังต่อไปนี้

จิราพร จิรบุญดิลก (2531) วิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กในแผนพัฒนาการศึกษา แห่งชาติจากหนังสือเด็กที่ชนะการประกวด เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของตัวละครที่มีบทบาท เด่นจากหนังสือสำหรับเด็กที่มีอายุ 11-14 ปี ประเภทบันเทิงคดีที่ชนะการประกวดจากงานสัปดาห์ หนังสือแห่งชาติ พ.ศ.2521 –2528 จำนวน 28 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่าคุณลักษณะที่มีมากที่สุดคือ ความ เมตตากรุณา รองลงมาคือ ความเสียสละ ความอดุสาหะ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล การรักษาระเบียบ วินัย ความกตัญญู ความรับผิดชอบ ความสามัคคี และการประหยัด ส่วนองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของตัวละครที่มีบทบาทเด่น ได้แก่ องค์ประกอบทางกายภาพ องค์ประกอบทาง

สภาพแวดล้อม และองค์ประกอบทางบุคลิกภาพ

ถวัลย์ พึ่งเงิน (2537) วิเคราะห์วรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีแนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 26 เรื่อง ศึกษาปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กลวิธีการประพันธ์ และบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชน เป็นผลมาจากการกระทำของมนุษย์ คือ ปัญหาป่าไม้ ปัญหาสัตว์ป่าและสัตว์น้ำ ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาอากาศเป็นพิษ ปัญหาการทำลายสิ่งแวดล้อมจากสารพิษและการทิ้งขยะในที่สาธารณะ ส่วนด้านบทบาทของวรรณกรรมที่มีต่อเยาวชน ผู้เขียนต้องการปลูกฝังคุณธรรมแก่เยาวชน แสดงทัศนคติในเชิงแนะนำ ตักเตือน สั่งสอน ให้เยาวชนตระหนักในความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และชี้ให้เห็นแบบอย่างที่ดีของการอนุรักษ์เพื่อให้เยาวชนปฏิบัติตาม

น้ำค้าง ระวังทอง (2542) วิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดีที่ชนะการประกวดในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2530 – 2536 จำนวน 27 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่า ผู้เขียนนำเสนอโครงเรื่องที่ตัวละครมาจากครอบครัวที่อบอุ่น และทำให้ตัวละครรู้จักรับผิดชอบและแก้ปัญหาได้ดี และโครงเรื่องอีกประเภทหนึ่งที่ผู้เขียนนิยมคือ โครงเรื่องที่ตัวละครมีความคิดฝันของตัวเอง และพยายามไปให้ถึงในสิ่งที่มุ่งหวังไว้ สำหรับพัฒนาการในการสร้างสรรค์วรรณกรรมสำหรับเด็กมีเนื้อหาที่ยังไม่พัฒนามากนัก หนังสือที่ได้รับรางวัลส่วนหนึ่งจะกล่าวถึงเรื่องของเด็กชนบท เรื่องของเด็กในเมืองมีจำนวนน้อย เนื้อหาและการแสดงพฤติกรรมของตัวละครมีลักษณะคล้ายคลึงกัน

หฤทัย รามสูต (2542) ศึกษาภาพรวมด้านเนื้อหาและวิธีการนำเสนอภาพเยาวชนในวรรณกรรมสำหรับเด็กอายุระหว่าง 14-18 ปี ซึ่งพิมพ์จำหน่ายในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2539-พ.ศ. 2541 เปรียบเทียบการเสนอภาพของเยาวชนในวรรณกรรมเยาวชนของไทย กับวรรณกรรมเยาวชนที่แปลจากภาษาต่างประเทศ และศึกษาถึงปัจจัยในการเลือกนำเสนอวรรณกรรมเยาวชนทั้งสองประเภทจากทฤษฎีและประสบการณ์ของบรรณาธิการสำนักพิมพ์ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาวรรณกรรมที่มีคุณสมบัติตรงตามที่กำหนดทั้งหมด 146 ชื่อเล่ม ด้วยแนวคิดและวิธีการทางสัญวิทยา รวมทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกบรรณาธิการสำนักพิมพ์ 5 แห่ง ที่ตีพิมพ์วรรณกรรมเยาวชนมากที่สุดในตลาดวรรณกรรมเยาวชนของไทย ผลการศึกษาพบว่า วรรณกรรมเยาวชนของไทยเป็นเรื่องแนวสมจริงมากกว่าเรื่องแนวจินตนาการอย่างเห็นได้ชัด ในขณะที่วรรณกรรมเยาวชนแปลจากต่างประเทศ มีจำนวนวรรณกรรมทั้งสองประเภทใกล้เคียงกัน การเสนอภาพเยาวชนในวรรณกรรมเยาวชนไทยส่วนใหญ่เสนอเรื่องในชนบท เน้นการแสดงปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายนอกเป็นรูปธรรม และเสนอปัญหาซ้ำ ๆ อย่างตรงไปตรงมาผ่านบทบรรยายหรือตัวละคร

การเล่าเรื่องในลักษณะที่ซ้ำรอยเดิมทำให้ไม่เอื้อต่อการพัฒนาตัวละคร นอกจากนั้นยังพบว่าตัวละครเยาวชนและผู้ใหญ่ แสดงบทบาทต่อกันและกันในฐานะ 'ผู้รับ' และ 'ผู้ให้' ซึ่งทำให้เยาวชนไทยมักตกเป็นฝ่ายรับ (passive) ของสถานการณ์ ในขณะที่ในวรรณกรรมเยาวชนต่างประเทศ จะแสดงปัญหาอย่างเป็นนามธรรมมากกว่า และมีความหลากหลายของประเด็นและวิธีการนำเสนอมากกว่า มีการเล่าเรื่องที่ก้าวหน้าและเอื้อต่อการพัฒนาตัวละครมากกว่า โดยตัวละครเยาวชนและผู้ใหญ่มีโอกาสแสดงบทบาทผู้ให้และผู้รับได้เท่าเทียมกัน บรรณาธิการอธิบายปัจจัยเบื้องหลังของวรรณกรรมเยาวชนไทยว่า ตลาดวรรณกรรมเยาวชนไทยยังแคบ เนื่องจากนักเขียนยังไม่เข้าใจเยาวชน จึงมักเสนอเรื่องโดยอ้อมสั่งสอนอย่างตรงไปตรงมา เพราะเห็นว่าถูกใจผู้ปกครองและบรรณารักษ์ นอกจากนี้งานเขียนลักษณะนี้ยังมีโอกาสได้รับรางวัลมากขึ้นด้วย

กฤษศยา ณ หนองคาย (2544) วิเคราะห์แนวคิดและกลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในงานวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่ชนะรางวัลคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2522-2542 ผลการวิจัยสรุปว่าวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น 71 เรื่อง มีแนวคิดที่สำคัญ 5 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดเรื่องคุณธรรม แนวคิดเรื่องจริยธรรม แนวคิดเรื่องความรักความผูกพัน แนวคิดเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติ แนวคิดเรื่องปัญหาเด็ก และแนวคิดอื่นๆ ที่เตรียมความพร้อมและพัฒนาให้เด็กก้าวไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ เนื้อหาของแนวคิดเหล่านี้นำผู้อ่านไปสู่การเรียนรู้ และเข้าใจในเรื่องของธรรมชาติ ชีวิต และสังคมได้ แนวคิดและกลวิธีการประพันธ์มีความสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายในการแต่งวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น สามารถผสานรอยต่อระหว่างวัยและสนองตอบความสนใจในการอ่านหนังสือของเด็กได้

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน

กุลวรา ชูพงศ์ไพโรจน์ (2542: 21) กล่าวถึงธรรมชาติของเยาวชนวัย 12-14 ปีว่า มีความสนใจหลากหลายแตกต่างจากวัยเด็กเล็ก ดังนี้

1. ต้องการความมั่นใจว่าตนเป็นผู้ปกติทั้งทางกาย อารมณ์ และสังคม
2. ต้องการโอกาสที่จะพัฒนาความเป็นอิสระทางอารมณ์จากผู้ใหญ่
3. ต้องการความช่วยเหลือในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว
4. ต้องการความช่วยเหลือแนะนำในเรื่องบทบาทของผู้ใหญ่ โดยเฉพาะเรื่องการหาเลี้ยงชีพในการตั้งหลักฐานและครอบครัว
5. ต้องการมีความสัมพันธ์อันน่าพึงพอใจกับเพื่อนวัยเดียวกันทั้งเพศหญิงและชาย
6. ต้องการเข้าใจเรียนรู้วิชาการควบคุมธรรมชาติ

7. ต้องการได้รับความสำเร็จจากประสบการณ์โดยตรง
8. ต้องการความช่วยเหลือในการปรับตัวให้เข้ากับสังคมและมีความรับผิดชอบต่อสังคม

ตามสมควรแก่ฐานะ

9. ต้องการความช่วยเหลือในการแสวงหาปรัชญาชีวิตที่แน่นอน
10. ต้องการความช่วยเหลือในการพัฒนาความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะ
11. ต้องการโอกาสพักผ่อนและสนุกสนานบันเทิง

ปรานี เชียงทอง (2526: 124) กล่าวว่า ความสนใจในการอ่านของเยาวชนโดยทั่วไปขึ้นกับสิ่งสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ เพศ อายุ สติปัญญา สภาพแวดล้อม และภาวะทางเศรษฐกิจ เยาวชนชายและหญิงอายุประมาณ 13-19 ปี สนใจการอ่านแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด เยาวชนเพศหญิงมักชอบเรื่องประเภทเพื่อฝันจินตนาการและสนใจเรื่องที่เขียนสำหรับเด็กชาย ส่วนเยาวชนเพศชายชอบเรื่องที่ตื่นเต้นผจญภัยและพระเอกมีลักษณะเป็นลูกผู้ชายเต็มตัวไม่สนใจอ่านเรื่องที่เขียนสำหรับเด็กหญิง ด้านสติปัญญาเยาวชนที่มีสติปัญญาไม่สูงชอบอ่านเรื่องเพื่อฝันมากกว่าเยาวชนที่มีสติปัญญาสูง เยาวชนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมและภาวะเศรษฐกิจดี สนใจการอ่านกว้างขวางกว่าเยาวชนที่มีสภาพตรงกันข้าม ส่วนหนังสือที่เยาวชนชอบคือ หนังสือที่มีขนาดกะทัดรัด ไม่หนาหรือใหญ่เกินไป มีสีสวยสะดุดตา

โกศล วงศ์สวรรค์ และสถิต วงศ์สวรรค์ (2546: 216-220) กล่าวถึงเยาวชนไทยว่า ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาพบว่าเยาวชนมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนและมีแนวโน้มการกระทำผิดเพิ่มมากขึ้น พฤติกรรมเบี่ยงเบนนี้เป็นผลเกี่ยวเนื่องกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาประเทศตามแนวคิดแบบตะวันตกที่เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นหลัก ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ปัญหาค่านิยมทางวัตถุ รวมทั้งปัญหาเยาวชนด้วย จากการศึกษาของมูลนิธิสร้างสรรค์เด็กพบว่าเยาวชนทั่วประเทศประมาณ 25 ล้านคนมีปัญหาทางสังคมกลายเป็นเยาวชนที่มีลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพไม่ดี เช่น มีจิตใจไม่เข้มแข็ง ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ขาดระเบียบวินัยและความสามัคคี ขาดความอดทนอดกลั้น และขาดสำนึกในสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นต้น นอกจากนี้เยาวชนจำนวนมากมีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมในการดำเนินชีวิตที่ไม่เหมาะสม เช่น ไม่เชื่อว่าเป็นไปได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ไม่มีความละเอียด และขาดการต้านทานต่อสิ่งยั่วยักที่ชักจูงไปในทางที่ผิด มีค่านิยมทางวัตถุและความฟุ้งเฟ้อ ส่วนสาเหตุของพฤติกรรมเบี่ยงเบน (Deviance) มาจากปัจจัย 3 ประการคือ

1. เยาวชนเลียนแบบพฤติกรรมที่เลวร้ายของบิดามารดา
2. ความแตกร้างหรือความไม่สงบสุขในครอบครัว อันมีเหตุมาจากความตายของบิดาหรือมารดา

การหย่าร้างก่อให้เกิดปัญหาเด็กขาดระเบียบวินัย

3. เยาวชนหนีออกจากบ้านเพราะถูกทารุณกรรม

จากปัจจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมเบี่ยงเบนเริ่มมาจากที่บ้าน นอกจากนี้ยังพบว่า ปัญหาครอบครัวส่วนใหญ่เกิดจากบิดามารดาไม่เข้าใจการอบรมเลี้ยงดูบุตรสมัยใหม่ ไม่สนใจและไม่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตร บิดามารดาอยู่ต่างจังหวัดหรือเลิกร้างกัน เป็นต้น

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวให้ข้อมูล ความรู้ และแง่คิดเกี่ยวกับวรรณกรรมเยาวชนและเยาวชนอย่างกว้างขวาง ซึ่งผู้วิจัยจะใช้เป็นแนวทางสำหรับการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาและแนวคิดของวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดี ในปี พ.ศ. 2547 ตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้

บทที่ 3

เนื้อหาของวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดี

เนื้อหาในวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีเป็นสาระสำคัญของเรื่อง ช่วยให้ผู้อ่านเห็นสารสำคัญที่ผู้เขียนพยายามถ่ายทอดผ่านฉาก เหตุการณ์ ตัวละคร และบทสนทนา เป็นต้น เนื้อหาที่มีคุณค่าเป็นส่วนสำคัญในการสร้างเสริมความรู้ ความคิด และประสบการณ์หลากหลายสู่ผู้อ่าน เพื่อเติมเต็มธรรมชาติของความอยากรู้อยากเห็นเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งที่เป็นเรื่องใกล้ตัวหรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้อ่าน เนื้อหาที่ดีจะต้องมีความสมจริงและเหมาะสมกับวัยของผู้อ่านด้วย จากการศึกษาวรรณกรรมเยาวชนที่พิมพ์ครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2547 พบว่ามีเนื้อหาจำแนกได้ 5 ประเด็นดังนี้

- 3.1 เนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิตท้องถิ่น
- 3.2 เนื้อหาเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรม
- 3.3 เนื้อหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของเยาวชน
- 3.4 เนื้อหาเกี่ยวกับการนudging
- 3.5 เนื้อหาเกี่ยวกับสภาพสังคม

3.1 เนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิตท้องถิ่น

วิถีชีวิต ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542:1075) หมายถึง ทางดำเนินชีวิต วิถีชีวิตท้องถิ่นในที่นี้คือทางดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น ซึ่งเกี่ยวข้องกับอาชีพการงาน ความ เป็นอยู่ รวมถึงความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ วิถีชีวิตของท้องถิ่นเป็นเรื่องที่นิยมเขียนกันมานาน โดยทั่วไปผู้เขียน จะกล่าวถึงท้องถิ่นในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ดังเช่น สภาพทางภูมิศาสตร์ ธรรมชาติอันสวยงาม สภาพ สังคม การดำเนินชีวิต ตลอดจนปัญหาของท้องถิ่นซึ่งส่วนใหญ่คือ ปัญหาความยากจน เป็นต้น จาก การศึกษาวรรณกรรมเยาวชนในปี พ.ศ. 2547 เรื่องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิตท้องถิ่น 2 เรื่อง ได้แก่ บ้านเรา และป๊อปปี้ดาวดวงนั้นระหว่างน้ำกับฟ้า ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่องบ้านเรา หลังฤดูทำนาชาวนาในหมู่บ้านคลองแดนประสบปัญหาว่างงาน ชาวที่ปลูกได้ผลผลิตน้อยไม่พอขาย ชาวนาหลายครอบครัวรวมทั้งครอบครัวของจอมต้องอพยพไปหางานทำในเมือง พ่อของจอมได้งานเป็นกรรมกรก่อสร้างแถวชานเมือง การเข้ามาอาศัยในเมืองทำให้ครอบครัวของจอมต้อง

พบกับสภาพความเป็นอยู่ที่แออัด และพบว่าชีวิตในเมืองไม่มั่นคงปลอดภัย มีปัญหาการลักขโมย ปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติด เป็นต้น ครอบครัวของจอมจึงกลับสู่บ้านคลองแดนและได้พบกับความเปลี่ยนแปลงของเพื่อนบ้าน บริเวณโดยรอบที่เคยแห้งแล้งในหมู่บ้านกลายเป็นสวนผัก ในที่สุดครอบครัวของจอมก็พบทางออก ทุกคนช่วยกันปรับปรุงซ่อมแซมที่นาและบ้าน และปฏิบัติตามคำแนะนำของทางการเกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้าน บ้านของจอมและหมู่บ้านคลองแดนกลับสู่ความอุดมสมบูรณ์ หลังฤดูเก็บเกี่ยว ชาวนามีรายได้จากการปลูกผักทำให้ไม่ต้องอพยพไปหางานทำที่อื่นอีก เนื้อหาของเรื่องในตอนต้น ผู้เขียนให้ตัวละครกล่าวถึงปัญหาเดือดร้อนใจของชาวนาที่ไม่มีอะไรทำหลังฤดูทำนา ประกอบกับข้าวที่ปลูกได้มีไม่พอขาย ทำให้ไม่มีเงินเพียงพอสำหรับใช้จ่ายในครอบครัว ทางออกที่มองเห็นมีเพียงการไปหางานทำในเมืองเพราะเห็นว่าในเมืองมีงานมากมายให้ทำ ดังนี้

“ชาวนาเราพอว่างจากงานนาก็ไม่รู้จะทำอะไรไปทำงานที่อื่นหารายได้ไว้จุนเจือครอบครัว เราได้ข้าวไม่มากจะได้เก็บไว้กินไม่ต้องขาย”

“...เราได้ข้าวน้อยลูกก็รู้ ให้ได้ใช้กินไปตลอดปีพอก็พอใจแล้ว แต่เงินสำหรับใช้จ่ายสิลูก ต้องหามาจากทางอื่น พ่อเห็นว่าในเมืองนะมีงานให้ทำมากมายก็ลองไปเสี่ยงดูจ้างงานอะไรได้ก็จะทำ...”

(บ้านเรา : 23)

การเข้าเมืองจึงเป็นความหวังและทางออกของปัญหาการขาดรายได้ระหว่างที่ว่างเว้นจากการทำนา แต่เหตุผลสำคัญของการไปหางานทำในเมืองของชาวนา คือ เพื่ออนาคตทางการศึกษาของลูก ดังความว่า

“ฟังนะ” พ่อว่าอีก “ถ้าฟังพ่อกับแม่เนะ อยู่ที่ไหนนั่นไม่สำคัญ จะอยู่ทำงานที่นี้ตลอดไปก็ไม่มีปัญหา ได้ข้าวมากบ้างน้อยบ้างก็ขายใช้จ่ายไปตามมีตามเกิด แต่พ่อมีลูกและน้องที่จะต้องศึกษาเล่าเรียนให้ถึงชั้นสูง ๆ ต่อไปขึ้นทำนาอย่างเดียวเราคงไม่พอใช้จ่ายเนะ...”

(บ้านเรา : 23)

ข้อความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการศึกษาคือเป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะช่วยให้เด็กในท้องถิ่นเติบโตมีความรู้ความสามารถและมีอนาคตที่ดีไม่ลำบากยากจนดังที่เป็นอยู่ ขณะเดียวกันผู้เขียนได้สะท้อนความรู้สึกของเด็กที่กังวลใจกับการอพยพเข้าเมืองของครอบครัว สำหรับเด็กแล้วการไปอยู่ในเมืองไม่ใช่เรื่องสนุก ตื่นเต้นแต่อย่างใด เพราะการอพยพเข้าเมืองหมายถึงการที่ต้องจากบ้าน จากโรงเรียน จากเพื่อนที่คุ้นเคย

และไม่รู้ว่าวันข้างหน้าจะต้องพบกับอะไรบ้าง ดังนี้

ถึงพ่อจะรับปากเรื่องโรงเรียนใหม่ แต่จอมและก้อยก็ยังไม่สบายใจอยู่ดี เพราะต้องจากบ้าน จากโรงเรียน จากเพื่อน ๆ และครู ติดตามพ่อไปอยู่ในเมือง เข้าเรียนโรงเรียนใหม่กลัวถูกเพื่อนล้อว่าเป็นเด็กกระแจะร่อน กลัวเรียนไม่ทันคนอื่น กลัวอายเพื่อนอายครู กลัวทุกอย่าง แม้ยังไม่ถึงเวลานั้น แต่เขาคิดว่าจะต้องไปประสบกับสิ่งที่เขาไม่พึงปรารถนาแน่นอน

(บ้านเรา : 20)

นอกจากจะสร้างความกังวลใจให้กับเด็กที่ต้องติดตามครอบครัวไปแล้ว ผู้เขียนยังชี้ให้เห็นว่าการละถิ่นฐานเข้าไปอาศัยทำงานในเมืองยังไม่ใช่ทางออกที่ดีที่สุด แม้ว่าโดยทั่วไปเมืองใหญ่ ๆ จะเป็นแหล่งรวมความเจริญในด้านต่าง ๆ ดังเช่น เป็นแหล่งสำคัญของการค้าขาย การเงินการธนาคาร มีธุรกิจร้านค้า สถานที่ราชการ สถานศึกษา เป็นต้น แต่เมืองก็มีปัญหาต่าง ๆ มากมาย ดังเช่น ถนนที่เต็มไปด้วยรถราที่มีอุบัติเหตุเกิดขึ้นบ่อยครั้ง แหล่งเสื่อมโทรมที่แออัด เป็นต้น

หยุดงานวันหนึ่ง พ่อพาแม่ จอม และก้อยไปทำธุระในตัวเมืองซึ่งอยู่ไม่ไกลนัก จอมได้พบเห็นผู้คนมากมาย รถราวิ่งขวักไขว่จนเดินข้ามถนนลำบาก...

“เอ๊ยด...ด... ไครม...”

“ชนกันอีกแล้ว...” เจ้าของร้านพูดขึ้น

(บ้านเรา : 34-35)

“ที่นี่เป็นแหล่งเสื่อมโทรม คนจากที่ต่าง ๆ กันมารวมกันอยู่ ร้อยพ่อพันแม่ จนแออัดอย่างที่เห็น ทั้งข้าวของลงข้าง ๆ บ้าน จะเผาไฟก็ลำบากน้ำขังอยู่ตลอด กลิ่นเหม็นอับอยู่อย่างนี้ คนในหมู่บ้านนี้ส่วนใหญ่เป็นคนจนทั้งนั้น ต่างก็มุ่งมาหางานทำในเมือง...”

(บ้านเรา : 39)

ผู้เขียนให้ตัวละครแสดงความรู้สึกและกล่าวถึงชีวิตความเป็นอยู่ในเมืองของคนท้องถิ่น ซึ่งไม่ว่าจะอยู่ในเขตที่พักคนงานก่อสร้างหรืออยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม ต่างก็มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ไม่แตกต่างกัน เพราะแต่ละคนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก ตัวใครตัวมัน ไม่มีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“อยู่ที่นี้ไม่ไหว” ลูกสาวสายหน้า “แออัด ตัวใครตัวมัน ไม่เหมือนบ้านเรา”

(บ้านเรา : 39)

“...ฉันพักอยู่ห้องแถวคนงาน เขาสร้างให้เป็นการชั่วคราว” พ่อตอบ

“ไม่แออัดเหมือนที่นี่สินะ”

“ก็ไม่ได้เหมือนกันพี่ชาวเขีย มีทั้งเมาเหล้าอาละวาด มีการพนัน ลักเล็กขโมยน้อย บางครั้งก็ทะเลาะกันก็มี เริ่มมีข่าวเรื่องยาเสพติดบ้างแล้ว เพียงแต่ที่ไม่แออัด ไม่สกปรกเหมือนที่นี่นั่นเท่านั้นเอง” แม่ว่า

(บ้านเรา : 40)

อนาคตของเด็กที่ติดตามพ่อแม่ไปอยู่ในเมืองยังเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่น่าเป็นห่วง เพราะงานอาชีพที่หาได้ส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำ แต่ละครอบครัวจึงไม่มีเงินพอส่งลูกเรียนสูง ๆ เด็กหนุ่มบางคนไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือกลายเป็นนักเลง เป็นขโมย พุดจาหยาบค้าย สร้างปัญหาและความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ดังนี้

“...คนในหมู่บ้านนี้ส่วนใหญ่เป็นคนจนทั้งนั้น ต่างก็มุ่งมาหางานทำในเมือง ทำงานรับจ้างทั่วไป ทำก่อสร้าง เป็นลูกน้องเฝ้าแก่ตามห้างร้าน หาของเก่าตามกองขยะ ถีบรถสามล้อรับจ้างส่งคนโดยสาร ส่งแม่ค้า รายได้ก็ไม่ค่อยพอกิน ส่งลูกเรียนหนังสือกันด้วยความทุลักทุเล เด็กหนุ่ม ๆ ที่ไม่เรียนหนังสือบางพวกก็จับกลุ่มริเป็นนักเลง ยกพวกตีกัน บ้างก็ดักจี้ปล้นเขาตามปากซอย ไครวางข้าวของทิ้งไว้เฉลล ๗ ถูกพวกนี้ขโมย จะพุดจាកันก็หยาบค้าย แฮ้อ...มีทุกอย่าง ฉันนะเบื่อที่นี่เต็มทีแล้ว คิดอยากกลับบ้านอยู่เหมือนกัน”

(บ้านเรา : 39)

ความคิดที่ว่าการทำงานในเมืองจะช่วยให้มีรายได้ ช่วยให้มีโอกาสสำหรับส่งให้ลูกเรียนจึงเป็นไปได้ยาก เพราะนอกจากไม่มีเงินส่งลูกเรียนสูง ๆ ดังกล่าวแล้ว เด็กบางคนที่ยังต้องทำงานช่วยเหลือครอบครัว ดังเช่น น้องเพื่อนของจอมต้องทำงานเลี้ยงอันตราขายอยู่ตามสี่แยกในเมือง ดังนี้

“น้อยไปไหนครับ” จอมถาม

“ไปขายพวงมาลัยสำหรับแขวนหน้ารถ เร่ขายอยู่ตามสี่แยก”

“ขายพวงมาลัย” จอมเคยเห็นเด็ก ๆ เดินเร่ขายพวงมาลัย ตามสี่แยกไฟแดงแถวในเมือง บางคนเดินตัดหน้ารถยนต์ซูพวงมาลัยเหมือนไม้กั้วรถจะเฉี่ยวชน จอมคิดว่าตนเองคงไม่กล้าเพราะรถมากเหลือเกิน ถึงแม้ว่าตามสี่แยกรถจะวิ่งช้า ๆ หรือหยุดรอสัญญาณไฟ แต่รถบางคันก็บังเด็ก ๆ ทำให้คนขับรถคันหลังมองไม่เห็นอาจชนเอาได้...

(บ้านเรา : 37)

จะเห็นได้ว่าผู้เขียนสะท้อนปัญหาและความไม่น่าอยู่ของเมืองอย่างชัดเจนตรงไปตรงมา ขณะเดียวกันก็เปรียบเทียบกับข้อดีและความน่าอยู่ของท้องถิ่น โดยให้ตัวละครคือ จอม กล่าวถึงหมู่บ้านคลองแดนซึ่งมีอาณาเขตกว้างขวาง อากาศปลอดโปร่ง มีชีวิตที่อิสระและบรรยากาศความสนุกสนานที่ได้เล่นกับเพื่อน ๆ ดังคำบรรยายว่า

จอมคิดถึงหมู่บ้านที่เขาอาศัยอยู่แล้วใจหาย ที่จะต้องจากไปที่นี่เป็นหมู่บ้านใหญ่อาณาเขตกว้างขวางใหญ่โต ด้านหนึ่งติดลำคลองสายใหญ่ อีกด้านติดทุ่งนา มองออกไปยังทุ่งนา รู้สึกปลอดโปร่งเพราะเป็นทุ่งกว้าง ที่กลางทุ่งมีต้นจามจุรีใหญ่ต้นหนึ่ง เด็กเลี้ยงวัวอาศัยรวมจามจุนั้นเป็นจุดนัดพบ และกินข้าวกลางวันที่ต่างคนต่างนำไปจากบ้าน หน้าไถหว่านชาวนาจู่วัวแบกไถไปนาตอนเช้า ๆ เด็ก ๆ ช่วยจูงวัวไปส่งที่นาอีกสักพักก็กลับบ้านหิวป็นโตใส่ข้าวปลาไปให้พ่ออีกเที่ยวหนึ่ง พ่อกินข้าวแล้วไถนาต่อ พ่อแก่ไถเวลาเที่ยง ปล่อยให้วัวให้กินหญ้าอยู่กลางทุ่ง วัวรวมฝูงกันเล็มหญ้าอย่างเสรี อีกสักครู่เด็ก ๆ เจ้าของวัวก็ออกไปต้อนวัว ให้ไปรวมกันใกล้ ๆ ต้นจามจุรี เพื่อพวกเขาจะได้อาศัยร่มเงาของมันนั่งเฝ้าวัวอยู่ไม่ไกลนัก ขณะเดียวกันก็เล่นกีฬาในร่มไปด้วยเป็นที่สนุกสนาน...

(บ้านเรา : 20-21)

ความมีน้ำใจของคนท้องถิ่นเป็นข้อดีอีกประการหนึ่งที่ถูกผู้เขียนให้ความสำคัญ กล่าวคือ คนท้องถิ่นมีน้ำใจต่อกันทั้งยามทุกข์และสุข มีความสนิทสนมถ้อยทีถ้อยอาศัยกันดุจเครือญาติไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่อย่างที่เกิดขึ้นในเมือง ผู้เขียนให้ตัวละครกล่าวชื่นชมในความมีน้ำใจของคนท้องถิ่นซึ่งมีให้แก่กันเสมอ ตัวอย่างเช่น ในเวลาที่เกิดน้ำท่วมทุกคนจะช่วยเหลือกันอย่างเต็มที่ ขณะเดียวกันผู้เขียนให้ตัวละครกล่าวแสดงความไม่แน่ใจว่าความมีน้ำใจเช่นนี้จะหาได้ในเมืองหรือไม่ ดังความว่า

จอมซาบซึ้งในน้ำใจของชาวบ้านแถบนี้ ทั้งชาวบ้านและทางราชการที่เอื้อเฟื้อที่อยู่อาศัยให้กันในยามเดือดร้อน ครอบครัวของจอมถึงจะไม่ต้องมาพึ่งพาโรงเรียนและวัด แต่ก็พึ่งพาบ้านผู้ใหญ่บ้านซึ่งอยู่ที่เนิน นับเป็นการแสดงน้ำใจต่อกันอย่างน่าสรรเสริญ

“ถ้าพ่อยังทำงานก่อสร้าง พวกเรายังอาศัยห้องพักคนงาน เกิดน้ำท่วมอย่างนี้ ไม่รู้จะไปอาศัยบ้านใคร” จอมพูดขึ้นมาลอย ๆ

(บ้านเรา : 124-125)

ข้อแตกต่างที่เด่นชัดของท้องถิ่นและเมืองอีกประการหนึ่งคือ ท้องถิ่นเป็นแหล่งอาหารและพืชพันธุ์ธัญญาหาร ทะเล ทุ่งนา และคูคลองเป็นเสมือนตลาดนัดธรรมชาติที่สามารถหาอาหารเลี้ยงครอบครัวได้โดยไม่ต้องซื้อ ส่วนในเมืองทุกอย่างต้องใช้เงินซื้อ ดังเช่น

จอมรู้สึกว่าการที่ทุ่งนามีความสมบูรณ์ เป็นแหล่งอาหารของชาวนาคู่กับคลอง ชีวิตของชาวนาผูกพันอยู่กับลำคลองทั้งสอง เป็นเหมือนตลาดนัดธรรมชาติที่มีฤดูกาลเป็นตัวกำหนด สามารถหาอาหารมาเลี้ยงครอบครัวได้โดยไม่ต้องซื้อ ผิดกับบ้านพักคนงานที่ต้องไปอยู่ที่ต้องซื้อทุกอย่าง จอมจึงมีความรักทั้งสองและลำคลองมากขึ้น มันมีเสน่ห์ภาพ คนก็มีน้ำใจ รู้สึกอบอุ่นบอกไม่ถูก

(บ้านเรา : 127-128)

ส่วนปัญหาความเดือดร้อนของท้องถิ่นคือการว่างงานและการขาดรายได้หลังฤดูทำนา ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าเป็นปัญหาที่สามารถแก้ไขได้ ครอบครัวของจอมและชาวนาหมู่บ้านคลองแดนคือตัวอย่างของความสำเร็จในการแก้ปัญหาดังกล่าว ความสำเร็จนี้เกิดขึ้นเมื่อครอบครัวของจอมกลับบ้านคลองแดนหลังจากที่พบว่าการทำงานและชีวิตในเมืองไม่ปลอดภัยไม่น่าอยู่ เมื่อกลับถึงบ้านทุกคนช่วยกันปรับปรุงที่ทำกิน และปลูกผักเช่นเดียวกับเพื่อนบ้านคนอื่น ๆ ในระหว่างนั้นทางการได้ให้ความช่วยเหลือด้วยการแจกคู่มือพัฒนาหมู่บ้าน ช่วยจัดหาพันธุ์ผัก และส่งเสริมให้หมู่บ้านคลองแดนปลูกผัก จากนั้นมาบ้านของจอมมีความเป็นอยู่ดีขึ้น การร่วมแรงร่วมใจกันปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่และที่ทำกินของทุกคนและความช่วยเหลือของทางการทำให้หมู่บ้านคลองแดนกลายเป็นหมู่บ้านพัฒนา ทุกครอบครัวมีรายได้จากการทำนาและปลูกผัก มีงานทำตลอดปี การอพยพละถิ่นฐานไปหางานในเมืองจึงไม่มีความจำเป็นอีกต่อไป ดังนี้

เสร็จฤดูเก็บเกี่ยว ถ้าเป็นเมื่อก่อนชาวนาจะเริ่มว่างงาน แต่พอนิยมปลูกผักสวนครัวขายกันในหมู่บ้าน ต่างคนต่างก็มีงานปลูกผักเป็นภารกิจให้ทำกันไม่ว่างมือ...

หมู่บ้านคลองแดนกลายเป็นหมู่บ้านปลูกผักสวนครัวไปแล้ว ตั้งแต่หัวบ้านถึงท้ายบ้าน เห็นแต่พืชผักสวนครัวเต็มไปหมด แรก ๆ ก็เก็บไปขายกันเองที่ตลาดนัดตัวอำเภอ ระยะเวลาหลัง ๆ มานี้มีคนมารับซื้อถึงที่ เข้า ๆ มีรถบรรทุกเล็กมารับซื้อผักถึงหมู่บ้าน ถึงจะได้ราคาต่ำไปหน่อยเพราะขายส่งแต่ก็ไม่ต้องเสียเวลาไปนั่งขายปลีกเองในตลาด

“ชาวว่า ทางเกษตรจังหวัด จะช่วยเหลือเรื่องเมล็ดพันธุ์ใหม่ ๆ ให้พวกเราอีก” พอพูดกับแม่

“เขาคงเห็นว่าหมู่บ้านของเราหันมาปลูกผักกันอย่างจริงจัง ทางการจึงส่งเสริมอีกแรง” แม่ว่า

(บ้านเรา : 165-166)

จอมรู้สึกว่าหมู่บ้านของเขาดีมีชีวิตชีวา ต่างคนต่างได้ข่าวไว้กินเต็มยุง มีปลาในลำคลองให้หากินได้อยู่เสมอ ปลูกผักขายเป็นรายได้เสริมให้ครอบครัวพออยู่พอกิน ไม่เดือดร้อน สำคัญที่สุดไม่ต้องดิ้นรนไปหางานทำที่อื่นหลังฤดูเก็บเกี่ยว

(บ้านเรา : 168)

จากความสำเร็จของการแก้ปัญหาความเดือดร้อนและความยากจนของหมู่บ้านคลองแดน

ดังกล่าว ทำให้หมู่บ้านที่เกือบจะร้างเพราะการอพยพกลับกลายเป็นหมู่บ้านที่มีคนอาศัยเพิ่มมากขึ้น คนที่อพยพไปทำงานที่อื่นกลับมาอยู่บ้านเดิม ญาติมิตรได้อยู่ร่วมกัน เด็ก ๆ ได้เล่นหัวด้วยกันเหมือนเดิม สิ่งเหล่านี้สร้างความรักและความภูมิใจในท้องถิ่น และเป็นแบบอย่างสำหรับเด็กในการพัฒนาหมู่บ้านดังที่ผู้ใหญ่ได้ทำไว้ ดังความว่า

จอมและเพื่อนทุกคนจึงรู้สึกรักบ้านเกิด คิดไว้ว่าโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ จะร่วมมือกันพัฒนาหมู่บ้านของตัวเองให้
มีกินมีใช้ น่าอยู่ เหมือนที่ผู้ใหญ่รุ่นนี้ได้ทำไว้

แม้จะลงทุนลงแรงเหน็ดเหนื่อยบ้างก็เพื่อบ้านของเรา

(บ้านเรา : 168)

เรื่องราวของจอมและครอบครัวที่ได้พบกับปัญหาและความไม่น่าอยู่ของเมือง และการที่ผู้เขียนให้ครอบครัวจอมกลับสู่บ้านคลองแดนและพบว่าเพื่อนบ้านมีความเป็นอยู่ดีขึ้น ความแห้งแล้งกลับกลายเป็นเขียวชอุ่มของพืชผักซึ่งสามารถขายเป็นรายได้ สะท้อนให้เห็นว่าความแห้งแล้งและการขาดรายได้ระหว่างรอฤดูกาลทำนาใหม่สามารถแก้ไขได้ และหากทุกคนช่วยกันปรับปรุงที่ทำกินร่วมใจกันพัฒนาหมู่บ้าน ก็จะสามารถพลิกฟื้นหมู่บ้านให้อุดมสมบูรณ์น่าอยู่ได้โดยไม่จำเป็นต้องอพยพไปทำงานที่อื่น

เนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิตท้องถิ่นปรากฏในเรื่อง **ป๊อตกดาวดวงนั้นระหว่างน้ำกับฟ้า** ป๊อตกเป็นเด็กชายชาวเลอายุ 8 ปี มีพี่ชายอายุ 17 ปีชื่อฮาดิ ป๊อตกกำพร้าแม่ตั้งแต่เกิด ป๊ะป๋อของป๊อตกมีอาชีพหาปลาและเก็บมะพร้าวขาย ป๊ะป๋อให้ป๊อตกขึ้นฝั่งไปโรงเรียนเมื่อถึงเกณฑ์ที่ต้องเรียนหนังสือตามที่ทางการกำหนด ที่โรงเรียนป๊อตกได้พบกับครูประจำชั้นชื่อครูมะลิที่รับหน้าที่ดูแลเด็กชาวเลเป็นพิเศษ พบคำพูดดูแคลนจากดวงแก้วเพื่อนร่วมชั้น หลังจากนั้นไม่นานป๊อตกได้ออกเรือเป็นครั้งแรกกับป๊ะป๋อและฮาดิ เรียนรู้วิถีเดินเรือหาปลาในทะเล และได้รับการถ่ายทอดวิถีดำเนินชีวิตตลอดจนความเชื่อต่าง ๆ ของชาวอุรักลาไวย์จากพ่อและพี่ชาย เมื่อครูมะลิพาเด็กนักเรียนไปทัศนศึกษาในหมู่บ้านของป๊อตก ระหว่างทางเกิดอุบัติเหตุเรือคว่ำ ดวงแก้วจมน้ำไปในน้ำ ป๊อตกกระโดดลงไปช่วยเพื่อนทั้งที่เป็นการดำน้ำลึกเป็นครั้งแรก ความมีน้ำใจและความกล้าหาญของป๊อตกทำให้ดวงแก้วดีกับป๊อตก ฮาดิแต่งงานกับลิมาและแยกไปปลูกบ้านใหม่อยู่ไม่ห่างจากบ้านป๊ะป๋อและได้บุตรสาวชื่อยาโก๊ะ ต่อมาป๊ะป๋อล้มป่วยและจากทุกคนไป ป๊อตกและฮาดิช่วยกันจัดพิธีศพและฝังป๊ะป๋อไว้ใกล้กับแม่ของคนที่ทั้งสอง ป๊อตกเติบโตขึ้นและเป็นเสมือนตัวแทนของป๊ะป๋อช่วยฮาดิออกเรือหาปลาและดูแลลิมากับลูก ๆ ของเธอ

เนื้อหาในเรื่องสะท้อนวิถีชีวิตในท้องถิ่นและสะท้อนความรักความภูมิใจในท้องถิ่น ผู้เขียนให้ปีศาจ และครอบครัวเป็นผู้นำเสนอวิถีชีวิตของชาวเลกลุ่มที่เรียกตัวเองว่า อูรักลาโว้ย ซึ่งมีถิ่นอาศัยอยู่บนเกาะใน ทะเลตอนใต้ของประเทศไทย ชีวิตความเป็นอยู่ของปีศาจกับครอบครัวและคนอื่น ๆ ในหมู่บ้านผูกพัน ใกล้ชิดกับธรรมชาติ อาศัยและพึ่งพิงธรรมชาติ ทั้งด้านความเป็นอยู่ การทำงาน และด้านจิตใจ ดังเช่น การ ดำเนินชีวิตด้วยการออกเรือหาปลา ชาวอูรักลาโว้ยถือว่าทะเลและสัตว์น้ำเป็นเสมือนเพื่อน หาดทรายเป็น สนามเด็กเล่น และดวงดาวเป็นดังพี่น้อง ดังนี้

...ทุกวันนี้ผมก็มีเพื่อนมากอยู่แล้ว ทั้งกุ้ง หอย ปู ปลา สาหร่าย ปะการัง มีหาดทรายขาวเป็นสนามให้วิ่งเล่น มีทะเลใสผู้ใจดี อยากรจะโดดน้ำเล่นเมื่อไรก็ได้ ป๊ะไม่เคยเป็นห่วง ป๊ะว่าอูรักลาโว้ยไม่เคยจมน้ำ

(ปีศาจดาวดวงนั้นระหว่างน้ำกับฟ้า : 12)

...ทะเลกับป๊ะเป็นเพื่อนกัน ป๊ะดำน้ำได้ลึกและนาน ป๊ะมีความสุขทุกครั้งที่ได้ลงทะเล

(ปีศาจดาวดวงนั้นระหว่างน้ำกับฟ้า : 24)

...ผมล้มตัวลงนอน มองดูบนฟ้า เห็นดาวเต็มไปหมด ป๊ะบอกว่าดาวทุกดวงเป็นพี่น้องกับผม ผมยิ้มให้ดวง ดาวเหล่านั้นและทุกดวงก็ยิ้มตอบ...

(ปีศาจดาวดวงนั้นระหว่างน้ำกับฟ้า : 24-25)

วิถีชีวิตของอูรักลาโว้ยตั้งอยู่บนความเชื่อและความเคารพในกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ดังเช่น ความ เชื่อที่ว่าดวงดาวคือเทพเจ้า เป็นเทพแห่งความหวังสำหรับการมีลูก ดังกรณีของมะหรือแม่ของปีศาจซึ่ง หลังจากให้กำเนิดชาติพี่ชายของปีศาจมานานถึง 8 ปี มะก็ไม่มีลูกอีก มะจึงอธิษฐานขอให้มียูจากเทพ แห่งดวงดาว ดังความว่า

หลังจากที่มะให้กำเนิดชาติ ลูกคนแรกแล้ว มะก็ไม่ตั้งท้องอีกเลย ก่อนนอนทุกคืน มะจะมองไปที่ท้องฟ้า และอธิษฐานกับเทพแห่งดวงดาว ให้มีเด็กมาเกิดกับมะอีก มะทำเช่นนี้มาเรื่อย ๆ ถึง 8 ปี จนเทพแห่งดวงดาว สงสารและเห็นใจมะ จึงส่งเด็กน้อยมาอยู่ในท้องมะ...

(ปีศาจดาวดวงนั้นระหว่างน้ำกับฟ้า : 8)

ความเชื่อเกี่ยวกับดวงดาวยังผูกพันกับการทำมาหากิน ดังเช่นเมื่อปีศาจเห็นดาวตกขณะออกเรือหา ปลาอยู่กลางทะเล ป๊ะบอกกับปีศาจว่าเป็นผีซินที่มากดตำแหน่งของปลา และการเห็นผีซินในการออกเรือ ครั้งแรกถือเป็นโชคดีอีกด้วย ดังตัวอย่าง

...ทันใดนั้นเอง ผมก็เห็นลำแสงสีขาวพุ่งลงมาจากฟ้าแล้วจมหายไปในทะเล ป๊ะบอกว่านั่นคือ “ผีซิน” เป็นผีเทวดาที่อยู่ในทะเล ผีซินมาบอกตำแหน่งของปลาให้ ป๊ะให้ฮาดิกรรเชียงไปทิศที่ผีซินตกลงไปในน้ำ ป๊ะว่า พรุ้งนี้เราจะได้ปลากันเยอะ ฮาดิบอกว่า ผมโชคดีมากที่เห็นผีซินสำหรับการออกเรือครั้งแรก

(บีตัก ดาวดวงนั้นระหว่างน้ำกับฟ้า : 24-25)

ชาวอุรักลาไวยังมีความเชื่ออื่น ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับธรรมชาติรอบตัว ดังเช่น เชื่อว่าในป่าและลำน้ำ เป็นต้น มีผีป่า ผีน้ำ ที่สามารถให้คุณและให้โทษได้ ดังนี้

...ธารน้ำนั้นไหลลงมาจากภูเขา แต่ไม่มีใครเคยเห็นต้นกำเนิดหรือตาน้ำเลย รู้เพียงแต่ว่า ธารน้ำนี้ไหลเอื่อย ๆ ไม่ค่อยมีแรง แต่น้ำใสและเย็นสบายมาก แคมป์มกินได้โดยไม่ต้องต้ม พวกเราอยากลงไปเดินเล่นในน้ำเพราะเย็น สดชื่นดี แต่ฮาดิห้ามไว้ เพราะน้ำสายนี้เราใช้ต้มกิน ไม่ควรทำให้สกปรก การลงไปเหยียบย่ำถือว่าไม่เคารพลำธาร นั้น ผีน้ำจะลงโทษเอา...

(บีตัก ดาวดวงนั้นระหว่างน้ำกับฟ้า : 42)

“เกาไปทำผิดไว้ในป่านะบาตู ผีป่าท่านลงโทษเอา ผีป่าจะกินเกาจนตายถ้าเกาไม่ไปขมา วันนี้เกาเอาน้ำมนตร์ไว้กินบรรเทาอาการไปก่อน พรุ้งนี้ก็จะไปเก็บหญ้าวิเศษมาต้มให้เกา อดทนหน่อยนะบาตู เกาทำผิดไว้แรงมาก”...

(บีตัก ดาวดวงนั้นระหว่างน้ำกับฟ้า : 66)

สิ่งที่สะท้อนความเข้าใจธรรมชาติและเคารพกฎเกณฑ์ของธรรมชาติของชาวอุรักลาไวยังมีปรากฏ ดังตัวอย่างเช่น เมื่อออกเรือหาปลาบีตักและครอบครัวจะเลือกจับเฉพาะปลาที่ได้ขนาด และจับเพียงเท่าที่ต้องการเท่านั้น เพราะเข้าใจว่าการกอบโกยจากธรรมชาติไม่รู้จักพออาจไม่มีปลาให้จับกินอีกต่อไป ดังความว่า

...อีกไม่นานเราก็ได้ปลาจนเพียงพอ และเลือกเฉพาะตัวที่ได้ขนาด เราจะได้มีปลากินตลอดไป ธรรมชาติได้ให้อาหารเพื่อการดำรงชีวิตของเรา เราก็ต้องถนอมธรรมชาติ ไม่กอบโกย ไม่เช่นนั้นเรานั้นแหละที่จะอดตายกัน

(บีตัก ดาวดวงนั้นระหว่างน้ำกับฟ้า : 27)

สำหรับชาวอุรักลาไวยและชาวเลกลุ่มอื่น ๆ ทะเลยังเป็นเสมือนโรงเรียนที่สอนการดำเนินชีวิตให้กับเด็ก ดังเช่น เมื่อเห็นว่าบีตักโตพอออกเรือได้แล้ว ป๊ะให้บีตักออกเรือหาปลากลางทะเลเป็นครั้งแรก

ทั้งปีและชาติได้ถ่ายทอดบทเรียนในการดำเนินชีวิตและการหาปลา พร้อมทั้งเป็นแบบอย่างที่ยังคงสร้าง ความภูมิใจให้กับปีติ๊ก ซึ่งพร้อมที่จะสืบทอดวิถีดำเนินชีวิตเช่นเดียวกับพ่อและพี่ชาย ดังความต่อไปนี้

น้ำทะเลตรงนี้ไม่เหมือนตรงชายหาดหรือโขดหินน้ำตื้น ต้องค่อย ๆ ฝึกดำน้ำไป เวลาลงน้ำ ต้องค่อย ๆ พุงไป ข้างหน้า แล้วลึกลง อย่่าพุงตัวลงไปข้างล่างทันที น้ำมันดินแรง เวลาขึ้นก็เช่นกัน ต้องค่อย ๆ ขึ้น ถ้าขึ้นเหนือน้ำ เร็วเกินไป น้ำมันจะหนีบให้ตายหรือพิการได้ พอปีติ๊กพูดเสร็จ ผมก็ฝ่อขึ้นมาทันที ฮาติหันมามีให้ “อย่ากลัว เดี๋ยวลงน้ำแล้วจะลึกลงไปเลยตัวตัวเองนะเป็นคน” ฮาติบอกผมแล้วใส่แว่นตาดำน้ำกระโดดลงไป ปีติ๊กส่งชนกให้ ผมเห็นพี่ชายของผมค่อย ๆ ดำน้ำหายไป สักครู่เขาก็โผล่ขึ้นมาพร้อมปลานกแก้วตัวใหญ่ตัวนั้นกระด่ำ ๆ อยู่บนปลายแหลมอันคมกริบของชนก ฮาติว่าข้างล่างมีปลาฝูงใหญ่ ตามที่พี่ชินบอกตำแหน่งเอาไว้

ปีติ๊กปลาก่อนใส่ตะกร้าแล้วส่งชนกให้ฮาติอีก เขาดำน้ำลงไปอีก แต่คราวนี้เขาโผล่ขึ้นมาเร็วกว่าเดิม แล้วรีบปีนขึ้นเรือ “กูได้ยินเสียงปลาแหวนน้ำดังอู้ สงสัยจะเป็นฉลามนะปีติ๊ก กูเป็นแผลมีเลือดอยู่ ชี้อันจะเจอ มัน” ฮาติเดาไม่ผิด สักครู่ก็มีกระโดงปลาฉลามโผล่ขึ้นมาเลยเร็วของเราไปไม่ไกล ฮาติบอกว่าสงสัยมันคงได้กลิ่นเลือดของเขา เมื่อบานเลาหลายให้ผม โคนมีดเข้าที่นิ้วแล้วไม่ได้ทำแผล เพราะจะให้หน้าทะเลสมานให้ แต่วันนี้ลงน้ำ แผลคงเปิดจนฉลามได้กลิ่นเลือด ปีติ๊กเห็นผมกลัวรีบบอกว่า “ไม่ต้องกลัว ปีติ๊กน้อย ฉลามไม่ทำอะไรหรอก แต่เกาต้องไม่ประมาทเวลาลงทะเล โดยเฉพาะเวลาที่มีแผลสด”

สักพัก พวกเราจึงเปลี่ยนวิธีจับปลา ปีติ๊กจะแทงปลาที่ผิวน้ำแทน โดยให้ฮาติกรรเชียงเรือไปใกล้ ๆ เมื่อได้ จังหวะปีติ๊กก็พุ่งสามง่ามลงไปใต้น้ำ สักพักปลาตัวใหญ่ก็ติดสามง่ามของปีติ๊กขึ้นมาอย่างเหลือเชื่อ

ผมตื่นตื่นกับการแทงปลาแบบนี้มาก ปีติ๊กกับฮาติทำให้ผมภูมิใจมาก ทั้งคู่เป็นต้นแบบของชาวเลที่ยังคงกล้าจริง ๆ สักวันผมจะเป็นเช่นนี้

(ปีติ๊ก : 26-27)

วิถีชีวิตของชาวอุรักลาไวยเรียบง่าย มีอิสระ รักสันโดษ และมีความพึงพอใจในวิถีชีวิตของตนเอง ดังนั้นเมื่อทางการกำหนดให้เด็กชาวเลที่ถึงเกณฑ์ต้องไปโรงเรียน ผู้เขียนให้ตัวละครสะท้อนความรู้สึกที่ต้องไปโรงเรียนว่าเหมือนถูกบังคับ และสะท้อนให้เห็นว่าในทัศนะของชาวอุรักลาไวย การศึกษาภาคบังคับไม่ใช่สิ่งสำคัญ และไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่เป็นอยู่ ดังตัวอย่าง

ฮาติอายุย่างเข้า 17 ปีแล้ว เขาเรียนจบประถม 6 ตามที่ทางการกำหนด และไม่ได้เรียนต่อในเมือง เพราะต้องช่วยเหลือปีติ๊กหาปลาและเก็บมะพร้าวอาชีพระดับเดิมของบรรพบุรุษ แต่ฮาติก็ไม่ได้สนใจหรือเสียใจที่ไม่ได้เรียนต่อเพราะเขาต้องใช้ชีวิตอยู่กับท้องทะเลมากกว่า เพียงแค่อ่านออกเขียนได้ คิดเลขได้บ้าง เวลาเอามะพร้าวไปขายจะได้ไม่ถูกเจ้าแก๊งโกง แค่นี้เป็นใช้ได้

ส่วนตัวผมเองก็ไม่เห็นจะต้องไปมีเพื่อนใหม่โดยการไปโรงเรียนเลย ทุกวันนี้ผมก็มีเพื่อนมากอยู่แล้ว ทั้งกุ้ง

หอย ปู ปลา สาหร่าย ปะการัง มีหาดทรายขาวเป็นสนามให้วิ่งเล่น มีทะเลใสผู้ใจดี อยากจะโดดน้ำเล่นน้ำเมื่อไรก็ได้ ป๊ะไม่เคยเป็นห่วง ป๊ะว่าอุรูกลาไวยไม่เคยจมน้ำ

ผมยังมีเพื่อนเล่นวัยเดียวกันในหมู่บ้านอีกหลายคน ทั้งเมียว ราไต ลีเม้า อูเยะ เวลาที่พวกผู้ชายออกทะเล พวกเราก็ช่วยผู้หญิงในหมู่บ้านชุดหอย เปรียงทรายแถวชายหาด วันก็แต่พวกเราไม่ค่อยเข้าไปเล่นในป่า เพราะในป่ามีผีเยอะ ทั้งผีหัวโต ผีไม้ ผีน้ำ เมียวมันเล่าว่า ป๊ะกับมะของมันเห็นอยู่บ่อย ๆ

เพียงแค่นี้ผมว่าชีวิตของพวกเราก็มีความสุขดีแล้ว

(ปืดักดาวดวงนั้นระหว่างน้ำกับฟ้า : 12-13)

เนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิตท้องถิ่นช่วยให้ผู้อ่านรู้สึกถึงความน่าอยู่ของท้องถิ่นซึ่งมีสิ่งดีงามมากมาย ทั้งธรรมชาติที่สวยงาม พื้นที่ที่กว้างขวาง อากาศปลอดโปร่ง ความมีน้ำใจของผู้คน และบรรยากาศที่อบอุ่นมีอิสระเป็นต้น ช่วยให้ผู้อ่านเกิดสำนึกในคุณค่ารู้สึกรักและภูมิใจในท้องถิ่น นอกจากนี้เนื้อหาในส่วนที่กล่าวถึงปัญหาการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น ดังเช่นปัญหาความยากจนและการอพยพเข้าเมืองของชาวนา ช่วยให้ผู้อ่านรับรู้และเห็นอกเห็นใจในความทุกข์ยากเดือดร้อน การดิ้นรนหาทางออก และมองเห็นแนวทางการแก้ปัญหาที่เหมาะสม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านทั้งด้านความรู้และความเข้าใจต่อวิถีชีวิตของผู้คนที่อยู่ห่างไกล

3.2 เนื้อหาเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรม

อิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกทำให้สังคมไทยทุกวันนี้เปลี่ยนแปลงไปมากในแทบทุกด้าน ความนิยมในวัฒนธรรมตะวันตกของคนไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเยาวชนซึ่งเป็นอนาคตของประเทศ กำลังทำให้ประเพณีวัฒนธรรมของไทยที่สืบทอดมาแต่โบราณค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไป และอาจจะสูญหายไปที่สุดในที่สุด การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้เยาวชนตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของประเพณีวัฒนธรรมของไทย

วรรณกรรมเยาวชนที่นำมาศึกษาในครั้งนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรม 4 เรื่อง ได้แก่ ต้นกล้าใต้ฟ้ากว้าง บ้านเรา ปืดักดาวดวงนั้นระหว่างน้ำกับฟ้า และทายาทขนมต้ม โดยแบ่งเนื้อหาได้ 3 ประเภท ดังนี้

3.2.1 ประเพณีท้องถิ่น

3.2.2 วัฒนธรรม

3.2.3 การละเล่น

3.2.1 ประเพณีท้องถิ่น ประเพณีคือ ความประพฤติที่คนส่วนใหญ่สืบทอดกันมาจนเป็นแบบแผน

อย่างเดียวกัน เป็นระเบียบแบบแผนที่เห็นว่าถูกต้อง หรือเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ และมีการปฏิบัติสืบต่อ ๆ กันมา (สมชัย ใจดี; และ บรรยง ศรีวิริยาภร. 2538: 6) วรรณกรรมเยาวชนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่นมี 3 เรื่อง ได้แก่ ตันกล้าได้ฟ้ากว้าง บ้านเรา และปี่ตักดาวดวงนั้นระหว่งน้ำกับฟ้า แยกเป็นประเพณีที่เกี่ยวกับศาสนาและประเพณีทั่วไป ดังนี้

3.2.1.1 ประเพณีที่เกี่ยวกับศาสนา ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่คนไทยส่วนใหญ่เลื่อมใสศรัทธาในแต่ละปีมีการจัดงานบุญประเพณีทางศาสนาต่อเนื่องทั่วทุกภาค ในที่นี้ได้แก่ภาคเหนือและภาคใต้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เรื่อง **ตันกล้าได้ฟ้ากว้าง** กล่าวถึงเด็กชวาวนา 4 คน คือ ใจ แก้ว บั้น และบุญมี กำลังเลี้ยงควายกลางทุ่งนา ในช่วงที่ปล่อยให้ควายเล็มหญ้า ทั้งสี่คนจะชวนกันเล่นการละเล่นต่าง ๆ ที่นิยมกันทางแถบล้านนา ได้แก่ การโยนลูกก้างหรืออี่ปักกับอี่ไฉ้ เล่นกั๊ดมดง่าม ปริศนาคำทาย และอื่น ๆ เมื่อถึงงานบุญประเพณี เช่น งานปอยหลวงหรืองานสมโภชวัด งานปีใหม่เมืองหรืองานสงกรานต์ เป็นต้น ใจ แก้ว บั้น และบุญมีชวนกันไปเที่ยวงาน และได้เรียนรู้เรื่องราวการจัดงานประเพณีของล้านนาจากหนานมาผู้มีความรู้เรื่องพื้นบ้านล้านนาและผู้ใหญ่คนอื่น ๆ หนานมาแสดงความวิตกกังวลว่าประเพณีวัฒนธรรมล้านนาอาจสูญหายไปเพราะลูกหลานล้านนาไม่สนใจกลับไปนิยมประเพณีวัฒนธรรมตะวันตก หนานมาคิดว่าใจ แก้ว บั้น และบุญมีจะเป็นเยาวชนรุ่นสุดท้ายที่ได้รับรู้เรื่องราวประเพณีวัฒนธรรมล้านนา

ประเพณีเกี่ยวกับศาสนาทางภาคเหนือที่ปรากฏในเรื่องได้แก่ งานปอยหลวงเป็นงานสำคัญที่จัดไม่บ่อยนัก โดยจะจัดเฉพาะที่เป็นงานฉลองการสร้างถาวรวัตถุต่าง ๆ เช่น โบสถ์ ศาลา เจดีย์ เป็นต้น ชาวล้านนาสร้างถาวรวัตถุด้วยความศรัทธาในพุทธศาสนา การสร้างโบสถ์ถือเป็นงานสำคัญ เมื่อสร้างเสร็จจึงมีการจัดงานสมโภชและให้คนในท้องถิ่นได้มาร่วมอนุโมทนาและสร้างบุญกุศลด้วยกัน เป็นการแสดงความมีน้ำใจของชาวล้านนา ดังนี้

...งานปอยหลวงไม่ได้จัดขึ้นโดยง่ายเหมือนงานปอยหรืองานเฉลิมฉลองธรรมดาทั่ว ๆ ไป ต้องมีการสร้างถาวรวัตถุ เช่น โบสถ์ ศาลา เจดีย์ ฯลฯ จึงจะจัดงานเฉลิมฉลองงานปอยหลวงขึ้นมา ซึ่งต้องตระเตรียมงานล่วงหน้าเป็นปี ๆ จึงจะทำให้งานปอยหลวงสมบูรณ์แบบและตระการตาอย่างนี้

(ตันกล้าได้ฟ้ากว้าง : 82-83)

ตกบ่าย เครื่องไทยทานจากวัดต่าง ๆ ที่ศรัทธาบ้านเหนือเคยไปร่วมทำบุญด้วยทยอยเข้ามา ทำให้บริเวณลานวัดมีผู้คนเพิ่มมากขึ้น เจ้าภาพก็ออกไปต้อนรับที่ซุ้มประตูหน้าวัด...

(ตันกล้าได้ฟ้ากว้าง : 81)

ในงานปอยหลวงมีการแสดงพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของล้านนา ทุกคนที่มาร่วมงานได้ชมการแสดงที่สวยงามตระการตา ได้ทั้งความอิ่มเอมใจที่ได้ทำบุญและความสนุกสนานรื่นเริง นอกจากนี้ยังช่วยให้เยาวชนที่มาร่วมงานได้รู้จักและได้ความรู้เกี่ยวกับการแสดงพื้นบ้านด้วย ดังตัวอย่าง

ครู่หนึ่ง มีสาวงามจำนวน 24 คน ซึ่งยืนอยู่เป็นคู่ ๆ เสียงกลอง ช้อง และฉาบเริ่มบรรเลงโดยฝีมือพวกหนุ่ม ๆ สาวช่างพ้อนคอย ๆ ร่ายรำอย่างอ่อนช้อยสวยงาม เรือนวีนกรีดกราย กางวงแขนกว้างออกไป พลงทอดเท้า ก้าวขยับแช่มช้า...

(ต้นกล้าใต้ฟ้ากว้าง : 82)

“นั่นเขาเรียกว่า ปี่แก๊ก หรือปี่แม่ ถัดมาลุงสวมหมวกสานมีผ้าขาวม้าพาดบ่าเป่าปี่กลาง ซึ่งสั้นกว่าปี่แก๊ก อีกคนหนึ่งข้างซ้ายมือเรียกว่าปี่ก้อย ส่วนอีกคนหนึ่งที่อยู่ท่าทางหนุ่มกว่าเพื่อน เป่าปี่เลาเล็ก ๆ แถมสั้นกว่าใคร เรียกว่าปี่ตัด” นานมาพูดสมค่าความเป็นนานเหลือเกิน มีความรู้เรื่องปี่เป็นอย่างดี...

“ปี่จุมทั้ง 4 เลานี้ ต้องทำมาจากไม้ไผ่ลำเดียวกัน จึงจะทำให้ได้เสียงไพเราะ เสียงสูง-ต่ำรับเข้าด้วยกันเป็นอย่างดี ฟังดูสิ” นานมาอธิบาย

(ต้นกล้าใต้ฟ้ากว้าง : 77-78)

งานประเพณีทางศาสนาที่สำคัญในภาคใต้ปรากฏในเรื่อง**บ้านเรา** โดยกล่าวถึงงานที่จัดขึ้นตามความเชื่อที่สืบเนื่องมาจากตำนานในพุทธศาสนา ดังเช่น ประเพณีชักพระ ประเพณีทอดกฐิน และงานทำบุญเดือนสิบ ดังนี้

“ประเพณีชักพระเกิดจากความเชื่อของชาวพุทธ ที่เล่าสืบต่อกันมาเชิงพุทธตำนานว่า วันขึ้นสิบห้าค่ำ เดือนสิบเอ็ด พระพุทธองค์เสด็จกลับจากทรงโปรดพระมารดา ซึ่งจุดนี้เป็นเทพสถิตอยู่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ทรงเทศโปรดพระมารดาตลอดพรรษา เมื่อสิ้นพรรษาเสด็จกลับยังเมืองมนุษย์ ถึงนครสังกัสสะตอนเช้าตรู่ วันแรมหนึ่งค่ำ เดือนสิบเอ็ด...

“สำหรับเหตุการณ์ที่นครสังกัสสะตามความเชื่อ ชาวเมืองต้อนรับพระพุทธองค์ที่เสด็จกลับลงมาจกสวรรค์ดาวดึงส์ทางบันไดแก้ว แล้วแห่แหนไปยังที่ประทับของพระพุทธองค์ จากเหตุการณ์นั้นจึงถือเป็นประเพณีชักพระมาจนทุกวันนี้ ประจวบเหมาะับประเพณีนี้ ทางภาคใต้กำลังเข้าสู่ฤดูฝน ประชาชนส่วนมากมีอาชีพทำไร่ทำนาอาศัยน้ำฝน การชักลากพระในเดือนสิบเอ็ด จึงถือเป็นประเพณีมงคลที่เกี่ยวข้องกับการขอให้ฝนตก จนกลายเป็นความเชื่อว่า ชักพระแล้วฝนจะตก...

(บ้านเรา : 89-90)

การสืบทอดประเพณีชักพระดังกล่าวแสดงถึงความเคารพศรัทธาในพระพุทธเจ้าของคนท้องถิ่น

ภาคใต้ ขณะเดียวกันก็อาศัยงานประเพณีชักพระสร้างขวัญและความมั่นใจในการทำนาเพราะเชื่อกันว่าชักพระแล้วจะทำให้ฝนตก ช่วยให้ผู้อ่านมองเห็นความเกี่ยวเนื่องของประเพณีและความเชื่อที่เอื้อประโยชน์กัน และเห็นถึงความสำคัญของการทำนาที่เป็นดังชีวิตของชาวนาด้วย

ในช่วงเดือน 11-12 อันเป็นช่วงเวลาที่ข้าวยังไม่แตกกอเต็มที่ ชาวนามีเวลาว่างไปทำบุญทอดกฐินตามวัดต่าง ๆ เป็นการสืบทอดประเพณีตามความเชื่อทางพุทธศาสนา ดังตัวอย่าง

การทอดกฐินมีมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย เชื่อกันว่าหลังจากพระสงฆ์ออกพรรษาแล้ว คือตั้งแต่วันแรมหนึ่งค่ำ เดือนสิบเอ็ด จนถึงวันขึ้นสิบห้าค่ำ เดือนสิบสอง รวมเวลาหนึ่งเดือน พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระสงฆ์รับผ้าจีวรจากผู้มีจิตศรัทธา บรรดาเศรษฐี คหบดี ผู้มีจิตศรัทธาทั้งหลายจึงจัดจีวรถวายให้กับพระสงฆ์ จึงถือปฏิบัติกันมาจนทุกวันนี้...

(บ้านเรา : 104)

นอกจากนี้การให้ตัวละครกล่าวถึงการแสดงพื้นบ้านในงานทอดกฐิน ยังเป็นการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการแสดงพื้นบ้าน ผู้ร่วมงานได้รับทั้งความสุขใจที่ได้ทำบุญและได้รับความบันเทิงจากการชมมหรสพ เช่น หนังตะลุง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

...จอมและเพื่อน ๆ จำนวนหนึ่งก็มานั่งชมหนังตะลุงที่กำลังแสดง เสียงปี่ซอและเครื่องดนตรีอื่น พวกจึง ทับกรับ โหม่ง ดังผสมผสานเป็นเสียงเพลงแบบฉบับของหนังตะลุงเพราะฝรั่ง เสียงของมันซาบซึ้งในอารมณ์ยิ่งนักหนังออกรูปฤๅษี รูปโค และรูปหน้าบทตามลำดับ ตอนออกรูปหน้าบท นายหนังซึ่งเป็นหัวหน้าคณะว่าบทเป็นกลอนแปด...

(บ้านเรา : 101-102)

งานทำบุญเดือนสิบ เป็นงานสำคัญอีกงานหนึ่งจัดทำปีละสองครั้ง ครั้งแรกในวันแรมหนึ่งค่ำ เดือนสิบ ครั้งที่สองแรมสิบห้าค่ำเดือนสิบ งานนี้จัดขึ้นตามความเชื่อที่ได้รับถ่ายทอดจากบรรพบุรุษว่าวิญญาณของผู้ที่ทำบาปไว้จะตกนรกกลายเป็นเปรตซึ่งจะทุกข์ทรมานอดอยากหิวโหย ในวันดังกล่าวลูกหลานจึงทำบุญด้วยอาหารหวานคาวเพื่อให้เปรตมากิน แสดงถึงความมีจิตใจดีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และความมีเมตตาของชาวใต้ ดังนี้

“ตามความเชื่อของชาวพุทธแถวบ้านเราว่าคนที่ตายไปนั้น พวกหนึ่งที่ทำบุญไว้มาก ๆ วิญญาณจะไปสู่วรรค์ พวกนี้ลูกหลานไม่ค่อยเป็นห่วงนักถือว่ามีบุญหรือไปอยู่ที่สบายแล้ว พวกหนึ่งที่ทำบาปไว้มาก ๆ

วิญญาณจะไปตกนรกหรือที่ต่ำ น่าเกลียดน่ากลัว มีการถูกทรมานต่าง ๆ นานาจากยมบาล พวกที่ตกนรกนี้ เรียกว่า “เปรต” พวกนี้ทุกข์ทรมานอดอยากหิวโหยอยู่ตลอดเวลา ปีหนึ่งยมบาลปลดปล่อยให้มาเยี่ยมลูกหลาน เป็นเวลาสิบห้าวันเพื่อรับอาหารหวนควา คือ ในวันแรมหนึ่งค่ำเดือนสิบ ลูกหลานคือพวกเรานี้แหละไปทำบุญ ที่วัด นำอาหารคาวหวานไปถวายพระ ส่วนหนึ่งก็ไปวางกอง ๆ ตามบริเวณวัด เพื่อให้เปรตมากิน...”

(บ้านเรา : 79)

เนื้อหาของประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาซึ่งกล่าวถึงประวัติความเป็นมา ความเชื่อ และการจัดงาน ประเพณีดังกล่าว ช่วยให้เยาวชนได้เรียนรู้ความเกี่ยวเนื่องกันของประเพณีไทยกับพุทธศาสนา ได้รับรู้ถึงความเชื่อและความศรัทธาในการสร้างบุญกุศลเพื่อความเป็นสิริมงคล และนำความผาสุกให้กับทุกคนที่ร่วมงาน

3.2.1.2 ประเพณีทั่วไป ประเพณีทั่วไปในการศึกษาครั้งนี้หมายถึงงานที่จัดกันทั่วไปในช่วงเทศกาลต่าง ๆ เช่น งานสงกรานต์ งานลอยกระทง และงานประเพณีส่วนบุคคล เช่น งานแต่งงาน พิธีศพ และงานผูกขวัญข้าวของชาวนา เป็นต้น ปรากฎ3 เรื่อง ได้แก่ บ้านเรา ต้นกล้าใต้ฟ้ากว้าง และปีตัดดาวดวงนั้นระหว่างน้ำกับฟ้า

ประเพณีสงกรานต์หรือปีใหม่เมืองของชาวล้านนาเป็นประเพณีที่มีกิจกรรมหลายอย่าง นอกจากการทำบุญแล้วยังมีกิจกรรมที่ลูกหลานได้รดน้ำแสดงมุทิตาจิตแก่ญาติผู้ใหญ่ เป็นการระลึกถึงคนเฒ่าคนแก่ สร้างบรรยากาศที่อบอุ่นและความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว ดังเช่นที่กล่าวไว้ในเรื่อง**บ้านเราและต้นกล้าใต้ฟ้ากว้าง** ว่า

กลางเดือนเมษายน... เป็นเทศกาลสงกรานต์ของชาวบ้านคลองแดน ชาวบ้านไปทำบุญ ฟังเทศน์ ฟังธรรม และนำอาหารไปถวายพระ มีการสงฆ์พระพุทธรูป รดน้ำแสดงมุทิตาจิตแก่ญาติผู้ใหญ่ คนแก่คนเฒ่าในหมู่บ้าน ชื้อผ้าใหม่ผลัดเปลี่ยนให้บรรดาท่านเหล่านั้น ในการรดน้ำแสดงมุทิตาจิต ลูกหลานจะขอขมาในสิ่งที่เคยกระทำล่วงเกินกับผู้หลักผู้ใหญ่ผู้สูงอายุทั้งหลาย...

(บ้านเรา : 162)

...ในวันแรกเป็นวันสังขานต์ล่อง ซึ่งตรงกับวันที่ 13 เมษายน พอดี เป็นวันทำความสะอาดบ้านเรือนเครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ บางคนถือโอกาสตัดผม สระผม เพื่อเป็นการขับไล่เสนียดจัญไรและโรคต่าง ๆ ออกไป

วันถัดไปคือวันที่ 14 เมษายน เป็นวันดา (ตระเตรียม) นิยมเรียกว่า ‘วันเนาหรือวันเนา’ เป็นวันตระเตรียมข้าวของ ห่อข้าวต้มขนมมณเฑียร ตอนบ่ายทั้งเด็กเล็กผู้ใหญ่พากันขนทรายเข้าวัด สำหรับวันนี้ห้ามพูดคำสุสวาทใด ๆ ทั้งสิ้น จะเป็นอัมภมลงตลอดปี...

ในวันที่ 15 เมษายน เป็นวันสำคัญ เพราะเชื่อกันว่าเป็นนมหามงคล หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า 'วันพญาวัน' ชาวบ้านจะไปทำบุญตักบาตรที่วัดในตอนเช้า และทำบุญกรวดน้ำอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้คนตายแล้ว มีการถวายตุง และเจดีย์ทราย ฟังเทศน์ สรงน้ำพระ จากนั้นก็โปรยน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ พ่อแม่หรือผู้ที่เราเคารพนับถือ...

(ต้นกล้าใต้ฟ้ากว้าง : 88-89)

งานปีใหม่เมืองและงานสงกรานต์ที่จัดกันมาแต่เดิม เป็นงานที่ให้ความรื่นเริงสนุกสนานเบิกบานใจแก่คนในชุมชน และแฝงด้วยคุณค่าอันเป็นศิริมงคลแก่ผู้ที่ได้ปฏิบัติหรือร่วมกิจกรรมซึ่งได้ร่วมกันกระทำ ความดี และปฏิบัติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตัวเองและบุคคลรอบข้าง นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลในครอบครัว และเชื่อมสัมพันธ์ภาพระหว่างคนต่างวัยในชุมชนด้วย

ประเพณีลอยกระทงนอกจากจะเป็นการบูชาเทพเจ้าและรอยพระพุทธรูปตามความเชื่อแล้ว การลอยกระทงยังเกี่ยวพันกับอาชีพเกษตรกร ซึ่งให้ความสำคัญกับน้ำมาก งานลอยกระทงจึงเป็นการระลึกถึงบุญคุณของน้ำและพระแม่คงคา ความว่า

“...การที่เราลอยกระทงในลำน้ำก็เพราะเป็นความเชื่อของพวกเราทั้งหลายที่มีอาชีพทางการเกษตรที่ต้องพึ่งพาน้ำเป็นสำคัญ เมื่อพืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ พวกเราก็ตั้งจิตอธิษฐานลอยกระทงไปตามกระแสน้ำ เพื่อขอบคุณพระแม่คงคาซึ่งเป็นเทพเจ้าแห่งน้ำ และพวกเราที่ขอแสดงความคารวะ ขออภัยที่ได้เคยลงอาบน้ำ และปล่อยสิ่งปฏิกูลลงในน้ำไม่ว่าโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งขอบูชาเทพเจ้าตลอดจนรอยพระพุทธรูป พระเจดีย์ จูฬามณี และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ด้วย...

(บ้านเรา : 112)

พิธีผูกขวัญข้าว เป็นประเพณีที่เกษตรกรหรือชาวนามีความเชื่อว่าจะตามทุ่งนามีแม่โพสพหรือเทพเจ้าแห่งข้าวสถิตอยู่ การเคารพบูชาแม่โพสพจะทำให้ได้ข้าวบริบูรณ์ ทั้งเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานด้วย ดังตัวอย่าง

“การผูกขวัญข้าวเป็นการเชิญแม่โพสพมาประจำที่ขวัญข้าว แม่โพสพถือกันว่าเป็นเทพเจ้าแห่งข้าวสถิตอยู่ตามทุ่งนา เป็นผู้ปกป้องรักษาต้นข้าวให้รอดพ้นจากศัตรูทั้งปวง จนเจริญเติบโตและออกรวงให้ชาวนาได้เก็บเกี่ยวไว้เลี้ยงชีวิต ชาวนาทุกคนจึงนับถือบูชาแม่โพสพ ปีไหนนาแล้งหรือนาล่มจากภัยธรรมชาติ ปีไหนได้ข้าวกินสมบูรณ์ ชาวนาก็จะระลึกถึงแม่โพสพ ด้วยการทำขวัญข้าว หรือผูกขวัญข้าว พอเก็บเกี่ยวข้าวขึ้นยุ้งแล้ว ก็เชิญแม่โพสพซึ่งอยู่ในขวัญข้าวให้อยู่ประจำยุ้งขวางเพื่อเป็นศิริมงคล”

“จะร้อยข้าวรวงกินนวดชาย ก็ต้องระลึกถึงด้วยนะ” แม่พุดเสริมขึ้น

“คือขอขมาต่อแม่โพสพก่อน ทำให้ข้าวหกเรียกรวดก็ต้องขอขมาอย่าให้แม่โพสพเสียใจ หรือถือโทษ ถ้าข้าวในยุ้งหมดเปลืองเร็ว ก็ต้องพูดเชื้อเชิญให้แม่โพสพมาอยู่ประจำยุ้งข้าว ช่วยปกป้องรักษาข้าวไม่ให้หมดเปลืองเร็ว เราเป็นชาวนาต้องเคารพนับถือแม่โพสพ จึงจะทำงานได้ข้าวสมบูรณ์”

ยิ่งสมัยก่อนการทำขวัญข้าวทำกันเคร่งครัดกว่าทุกวันนี้” ...

(บ้านเรา : 133)

ผู้เขียนกล่าวถึงงานประเพณีของชาวอุรุกรักลาไว้ย ซึ่งได้แก่ประเพณีแต่งงาน ประเพณีลอยเรือ สะเดาะเคราะห์ และประเพณีการจัดงานศพ ประเพณีแต่งงานมีพิธีจัดงานที่เรียบง่าย เริ่มตั้งแต่การเจรจาสู่ขอซึ่งสมาชิกในครอบครัวฝ่ายหญิงให้ความสำคัญโดยงดออกเรือเพื่อร่วมพิธีกันอย่างพร้อมเพรียง ดังนี้

ป๊ะไปเจรจาสู่ขอลิมา กับมะของเธอ พี่น้องทุกคนงดออกเรือ มานั่งฟังด้วยหมด ตั้งแต่พี่ชายคนโต ซา ดัว ตีก้า ไป ลิมา และน้องชายคนเล็ก “เดี่ยวขอถามลิมาก่อนนะ ว่าจะตกลงไหม” มะของลิมาบอกกับป๊ะ ป๊ะจึงบอกลากลับบ้าน ผมถามป๊ะว่าทำไมจะต้องถามลิมาอีก ในเมื่อใคร ๆ ก็รู้ว่าทั้งลิมาและฮาติรักกัน “มันเป็นประเพณี” ป๊ะตอบสั้น ๆ แล้วโอบไหล่ผมเดินกลับบ้าน

(บีตัก ดาวดวงนั้นระหว่างน้ำกับฟ้า : 56-57)

บรรยากาศของพิธีแต่งงานเป็นไปอย่างอบอุ่น ไม่มีการพูดถึงสินสอดทองหมั้น มีเพียงคำถามที่ครอบครัวฝ่ายเจ้าสาวถามถึงเครื่องมือหาปลาของเจ้าบ่าว เพื่อสร้างความมั่นใจว่าเจ้าบ่าวจะสามารถหาเลี้ยงครอบครัวได้เท่านั้น ดังความว่า

ดวงอาทิตย์กำลังลับขอบฟ้า ได้ฤกษ์ดี ขบวนของเจ้าบ่าวกำลังเดินไปที่บ้านเจ้าสาว ฮาติเดินจับชายผ้าที่เพื่อนคนหนึ่งถือไว้เพื่อนำทางไปบ้านของลิมา ผมกับราไตและเด็ก ๆ เดินรั้งขบวนไว้ เมื่อถึงบ้านของลิมา ขบวนก็แหวนรอบบ้านไปทางขวามือ 3 รอบ

ญาติ ๆ ของลิมานั่งล้อมเป็นวงอยู่บนบ้าน ฮาติเดินเข้าไปนั่งข้าง ๆ ลิมาในวงล้อม...

มะของลิมาเริ่มถามฮาติ “ที่บ้านของแกมีเรือหรือเปล่า” ฮาติตอบว่า “มี” “ที่บ้านของแกมีชนกแทงปลาไหม” แยกถามต่อ

“มี” ฮาติตอบทันที ผมหันไปทางป๊ะแล้วถามด้วยความสงสัย “จะถามทำไมละป๊ะ ของพวกนี้เราก็มักกันทุกบ้าน” “มันเป็นประเพณี” ป๊ะตอบ ป๊ะอธิบายทีหลังว่า ที่ต้องถาม เพื่อความแน่ใจว่าลูกสาวของเขาจะมาอยู่กับคนที่ทำมาหากินตามวิถีชีวิตชาวเลได้

(บีตักดาวดวงนั้นระหว่างน้ำกับฟ้า : 57-58)

พิธีลอยเรือ เป็นประเพณีสำคัญของชาวเลซึ่งจัดในวันเพ็ญเดือน 6 ของทุกปี การลอยเรือถือเป็นการสะเดาะเคราะห์ เพราะเชื่อว่าจะช่วยขจัดเคราะห์ร้ายให้หมดไป ดังนี้

พิธีลอยเรือเริ่มแต่เช้าตรู่ของวันรุ่งขึ้น ป๊ะให้พวกเราตัดผม ตัดเล็บลงไปในเรือพิธีด้วย ดินะที่ผมต่อรองกับครุ มะลิขอไว้เล็บยาวหนึ่งเล็บ “ผมต้องเอาไปใส่เรือเพื่อสะเดาะเคราะห์ตอนพิธีลอยเรือ ขอเหลือไว้เล็บหนึ่งนะครับ”... “ซัดซี้โคลงไปด้วยสิปี้ตัก เคราะห์ร้ายต่าง ๆ จะได้ไปกับเรือหมด”

(ปี้ตัก ดาวดวงนั้นระหว่างน้ำกับฟ้า : 46)

พิธีศพ เป็นพิธีที่ทำกันอย่างเรียบง่ายเช่นกัน ผู้เขียนบรรยายไว้ว่าโต๊ะหรือหมอนี่เป็นผู้ประกอบพิธี ผังศพ เพื่อนบ้านที่มาร่วมงานจะช่วยกันนำทรายกลบหลุม และสิ่งที่มีเหมือนกันกับงานศพทั่วไปคือ ความเชื่อเรื่องวิญญาณผู้ตายจะไปหา จึงต้องมีวิธีป้องกัน ดังนี้

โต๊ะผู้ประกอบพิธีศพและเพื่อนบ้านของเราได้นำทรายกลบหลุมป๊ะ แล้วโต๊ะก็เอาน้ำมะพร้าวเทลงไปในหลุม มะพร้าวที่เหลือก็นำไปฝังดินไว้ให้เติบโตเป็นมะพร้าวต่อไป

เมื่อปลงศพป๊ะเรียบร้อยแล้ว บรดาญาติ ๆ ของป๊ะที่มาร่วมงานก็กวักน้ำในกะละมังล้างมือล้างเท้าเพื่อวิญญาณของป๊ะจะได้ไม่มาหาพวกเขา...

(ปี้ตัก ดาวดวงนั้นระหว่างน้ำกับฟ้า : 69)

เนื้อหาเกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่นที่กล่าวมาทั้งหมด สะท้อนความมุ่งหมายของผู้เขียนที่ต้องการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่น เพื่อให้เยาวชนสืบสานและตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการจัดงาน ซึ่งจะเป็นการอนุรักษ์สืบสานประเพณีที่ดีงามไว้ต่อไป

3.2.2 วัฒนธรรม คือผลรวมแห่งการสร้างสรรค์ของมนุษย์ซึ่งได้มาจากประสบการณ์ของกลุ่มชนในอดีตถึงปัจจุบัน หมายถึงสิ่งทั้งปวงที่มนุษย์ทำขึ้นในรูปของเครื่องมือ อาวุธ ที่อยู่อาศัย สินค้า และความเป็นไปทางวัตถุอื่น ๆ และสิ่งทั้งปวงที่มนุษย์ทำให้ประณีตขึ้น พัฒนาขึ้น (บุปผา บุญทิพย์. 2531: 13) เนื้อหาที่นำเสนอเกี่ยวกับวัฒนธรรมปรากฏในวรรณกรรมเยาวชน 1 เรื่อง คือเรื่อง **ทายาทขนมดัม** กล่าวถึงกล้า อายุ 15 ปีเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ได้แรงบันดาลใจจากอา ผู้เป็นนักมวยที่มีชื่อเสียงในอดีตซึ่งไปเปิดค่ายสอนมวยอยู่ที่ฝรั่งเศส กล้าจึงอยากเรียนรู้ศิลปะแม่ไม้มวยไทยเพื่อว่าวันหนึ่งจะเป็นครู

สอนมวยไทยให้ชาวต่างชาติรู้จัก กล้าฝึกซ้อมมวยที่ค่ายของครูเสน่ห์ ต่อมาครูเสน่ห์ให้กล้าชกข้ามรุ่นกับคมชาน สะท้านธรณี นักมวยเจนสังเวียนที่กำลังจะแขวนนวม ตามคำขอของนายตะวันนักธุรกิจซึ่งพอใจในเชิงมวยของกล้าและต้องการสนับสนุนให้กล้ามีชื่อเสียง ทั้งที่เมื่อเทียบกันแล้วกล้าสู้คมชานไม่ได้ ไฟนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเดียวกับกล้ามีอคติกับมวยไทยและกล้า ไฟเห็นว่ามวยไทยเป็นศิลปะชั้นต่ำเทียบไม่ได้กับเทควันโด แต่ความมีอคติดังกล่าวหมดสิ้นไปเมื่อกกล้าเข้าไปช่วยไฟเมื่อเกิดชกต่อยกับพวกของนายสุเชาว์ ในที่สุดกล้าก็ขึ้นชกกับคมชาน สะท้านธรณี ซึ่งมีใช้การชกแข่งขันเพื่อชิงชัยแต่เป็นการชกในลักษณะการสาธิตแม่ไม้มวยไทย ควบคุมไปกับการชกโชว์ของไฟและใจนาธานลูกชายของอากุ้งซึ่งมาจากฝรั่งเศส

เนื้อหาในเรื่องกล่าวถึงความเป็นมาของศิลปะแม่ไม้มวยไทย ซึ่งเชื่อกันว่าสืบทอดมาจากนายขนมต้ม ปรมาจารย์มวยไทย ความว่า

“เท่าที่มีการบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ นายขนมต้มเป็นยอดมวยคนแรกของเมืองไทย” กล้าเล่าให้ญาติพี่น้องฟัง “แท้จริงเรื่องราวของนายขนมต้ม มีการบันทึกไว้เพียงไม่กี่บรรทัด แต่นักเขียนหลายคนได้นำเรื่องราวของท่านมาปรุงแต่งเป็นนิยายบ้าง สารคดีบ้าง น่าสนใจนะ...นายขนมต้มได้รับการยกย่องว่าเป็นปรมาจารย์ทางศิลปะมวยไทย...”

(ทนายทขนมต้ม : 68)

กล้าเป็นตัวละครเยาวชนที่รักและมุ่งมั่นที่จะศึกษาแม่ไม้มวยไทย โดยกล่าวแนะนำกลยุทธ์ของแม่ไม้มวยไทยซึ่งได้รับยกย่องว่าเป็นศิลปะการต่อสู้ที่ยอดเยี่ยม ดังตัวอย่าง

“...ฝนเคยได้ยินชื่อ สลับฟันปลา ปักษาแหวงรัง ขวาซ้ายดอก อีเหนาแทงกฤษ มอญยันหลัก บักลูกทอย หนุมาณถวายแหวน โคนเขาพระสุเมรุ บ้างไหม มันเป็นชื่อของแม่ไม้มวยไทย ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นศิลปะการต่อสู้ที่ยอดเยี่ยมอีกด้วย”

(ทนายทขนมต้ม : 47-48)

นอกจากนี้ยังอธิบายให้เห็นลีลาการใช้กลยุทธ์แม่ไม้มวยไทยในการต่อสู้ป้องกันตัว ดังเช่น

ขวัญยืนปราดเข้าไปเตะขวาหมายลำตัวกล้าอย่างรวดเร็ว แต่ไม่รุนแรงมากเนื่องจากเป็นการฝึกซ้อม กล้าหันหน้าเข้าหาแข้งของขวัญยืน แขนซ้ายของเขาถูกยกขึ้นมาปิดกั้นคออย่างแน่นหนา จับปล้นก่อนที่แข้งขวัญยืนจะถึงตัว ศอกขวาของกล้ากระแทกลงบนหน้าแข้งที่หวดมาอย่างแม่นยำ

นี่คือกลยุทธ์การใช้ศอกแก้ทางมวยเตะที่มีชื่อว่า ปักลูกทอย

(ทนายทพนมต้ม : 38)

ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าในประเทศไทยศิลปะแม่ไม้มวยไทยกำลังมีสถานะที่ตกต่ำ เพราะมวยไทยถูกนำไปใช้ในเชิงธุรกิจ และคนดูส่วนใหญ่ดูมวยเพื่อการพนัน ดังนี้

...ในเมืองไทยศิลปะมวยไทยกลับเป็นกีฬาที่กำลังตกต่ำที่สุด ทุกวันนี้คนดูมวยไทยเก้าสิบเปอร์เซ็นต์เป็นนักพนัน ใช้กำลังมากกว่าศิลปะ...

(ทนายทพนมต้ม : 50)

...การพนันเข้ามาดบังศิลปะ การล้มมวยระบอบหนัก แม่ไม้มวยไทยที่เขียนไว้ในตำรานั้น บัดนี้คนรู้จักแต่ชื่อเท่านั้น นักมวยคนไหนใช้แม่ไม้มวยแปลก ๆ ออกมา ถ้าน็อกคู่ต่อสู้ไม่ได้จะโดนโท่ กรรมการก็พลอยบ้าจี้ตามไปด้วย ทุกวันนี้เรามีแต่มวยปล้ำพืด ใครล้มสักแฉะสองแฉะก็ต้องแพ้ เขาใช้ความแข็งแรงเป็นเส้นแบ่งชัยชนะ

(ทนายทพนมต้ม : 74)

ในทัศนะของเยาวชนซึ่งนิยมชมชอบในศิลปะการต่อสู้ของชาติอื่น มองว่ามวยไทยเป็นมวยชั้นต่ำ ไม่มีความเป็นศิลปะ ดังที่ผู้เขียนให้ตัวละครกล่าวเปรียบเทียบกับเทควันโดศิลปะการต่อสู้ด้วยมือเปล่าของชาวเกาหลีซึ่งเป็นที่นิยมในปัจจุบัน ดังนี้

“...เทควันโดเป็นกีฬาชั้นสูง เป็นกีฬาของคนมีระดับ ไม่ได้แข่งขันหรือชกกันอย่างเอาเป็นเอาตายแบบมวยไทย แกจะเรียนไปทำไม กีฬาที่ได้แต่อ้างว่าเป็นศิลปะการต่อสู้ประจำชาติ แต่จริง ๆ แล้วมันเป็นศิลปะการต่อสู้ชั้นต่ำใช้เรียกรบประทุษร้ายกัน ดูเหมือนการชนไก่ อนาคตจริง ๆ นักมวยไทยแต่ละคนมาจากสังคมระดับล่างทั้งนั้น...”

(ทนายทพนมต้ม : 24- 25)

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นว่าในขณะที่มวยไทยในทัศนะของคนไทยเป็นมวยไร้ศิลปะ แต่ในต่างประเทศมวยไทยกลับมีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับจนมีการฝึกสอนมวยในสถานศึกษา ดังนี้

“...มวยไทยเป็นศิลปะการต่อสู้ที่มีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วโลก ตอนนี้ทั้งในยุโรปและเอเชียหลายประเทศกำลังนิยมกัน โรงเรียนตำรวจของฝรั่งเศสยังบรรจุหลักสูตรวิชามวยไทยเข้าไปให้นักเรียนได้เรียน... ประเทศอังกฤษตอนนี้มีวิชามวยไทยให้นักเรียนชั้นประถมได้รำเรียนกันแล้ว...”

(ทนายทนายนมต้ม : 73)

เนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะมวยไทยที่ผู้เขียนนำเสนอ ช่วยให้ผู้อ่านมีความเข้าใจและมีทัศนคติที่ถูกต้องว่า แท้จริงแล้วมวยไทยเป็นศิลปะการต่อสู้ชั้นสูงสร้างสรรค์มาจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทย เป็นมวยที่มีกลยุทธ์พลิกแพลงในการต่อสู้ ไม่ใช่มวยที่ใช้แต่กำลังไม่ใช้สมองอย่างที่เข้าใจกัน

3.2.3 การละเล่น ในที่นี้หมายถึงการละเล่นต่าง ๆ ที่เด็ก ๆ นิยมเล่นกันในอดีต วรรณกรรมเยาวชนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการละเล่น มี 1 เรื่องคือ **ต้นกล้าใต้ฟ้ากว้าง** กล่าวถึงการเล่นสนุกในอดีตของเด็กชาวนาทางภาคเหนือ โดยผู้เขียนให้ ใจ แก้ว บั้น และบุญมี เด็กชาวнал้านนากล่าวถึงของเล่นและการละเล่นหลายอย่าง เช่น ลูกก่อก บอกลบ และอีปิก ซึ่งในการเล่นนั้น ใจ แก้ว บั้น และบุญมี ทำของเล่นกันเองจากวัสดุจากธรรมชาติที่หาได้ง่าย เช่น ลูกก่อก ทำจากดินเหนียว บอกลบทำจากไม้ไผ่ตัดเป็นลำกล่อ่งเปิดหัวทำมีแกนสอดสำหรับยิงลูกกระสุนซึ่งทำจากลูกไม้ป่าหรือกระดาดชุบน้ำ ส่วนการเล่นอีปิก เล่นโดยการโยนลูกก่อกที่เป็นตัวทอยไปให้ถูกลูกก่อกที่วางไว้เป็นกอง ๆ ดังตัวอย่าง

“เออ นี่เราอยู่ว่าง ๆ ไปเอาดินเหนียวปั้นลูกก่อกต้มย้” ใจเสนอด้วยเสียงอันดังฟังชัด

ลูกก่อก ก็คือลูกดินที่ปั้นแห้งดีแล้ว ใส่หนังสือกึ่งกึ่ง เป็นภาษาพื้นบ้านล้านนา หมายถึงหนังสือนี้เอง

“เอาที่ไหนล่ะ” แก้วถาม พลังกระเถิบเข้าใกล้เพื่อน

“คลองนั่นไง” ใจตอบและวาดมือชี้ออกไปทางทิศเหนือ

...เมื่อทุกคนได้ดินพอดตามความต้องการแล้ว จึงนำมานวดจนเนื้อดินเข้ากันที่ได้ต้นประดู่นาลุงผัด เด็ก ๆ ลงมือปั้นอย่างคล่องแคล่ว บิดินมาขนาดหัวแม่มือ แล้วใช้ฝ่ามือทั้งสองประกบคลึงก้อนดินนั้น จนได้รูปร่างกลมดิก...

(ต้นกล้าใต้ฟ้ากว้าง : 17-19)

...ใจกับเพื่อน ๆ พากันด้อม ๆ มอง ๆ หาแขนงไผ่ขนาดหัวแม่มือ เลือกเอาปล้องยาวประมาณ 1 ไม้บรรทัดกว่า ๆ ตัดและฉีกหัวท้ายให้เรียบโดยเหลือข้อไว้ข้างหนึ่ง อีกข้างไม่ต้องมี จากนั้นค่อยวัดข้างมีปล้องมาสักคืบหนึ่งใช้มีดกรีดเป็นรอยโดยรอบ แล้วตัดให้ขาดออกจากกัน ส่วนนี้เป็นด้ามถือบอกลบ เหล่าไม้ไผ่ทำเป็นแกนซุกที่ด้ามถือและสอดเข้ารูส่วนกลางลำกล่อ่งได้ แกนนี้สั้นกว่าลำกล่อ่งสักครึ่งข้อนิ้วมือ เด็ก ๆ ทำบอกลบได้คนละกระบอก

(ต้นกล้าใต้ฟ้ากว้าง : 106)

นอกจากการทำของเล่นกันเองโดยไม่ต้องซื้อหาแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นว่าสิ่งต่าง ๆ รอบตัวสามารถประดิษฐ์เป็นของเล่นได้ และทำได้ง่าย เป็นการส่งเสริมให้เด็กใช้ความคิด รู้จักดัดแปลงใช้สิ่งที่มีอยู่ตาม

ธรรมชาติมาทำของเล่น ส่วนการเล่น อีปิก เด็กทั้งสองคนกำหนดกติกาการเล่นกันเอง เป็นการสอนให้รู้จักยอมรับและเคารพในกฎเกณฑ์ ดังเช่น

“เรามาเล่นอีปิกดีกว่านะ” ปั้นชวน
 “เอาซี ข้ากำลังคันมืออยู่พอดี” บุญมียื่นมือใกล้ ๆ อย่างรู้ทัน
 “ใส่ตาละก็กอง” นักเลงอีปิกอย่างแก้วถาม เขาหมายถึงงวดหนึ่ง ๆ จะวางลูกกึ่งคนละกี่ลูก
 ตามปรกติกองหนึ่งนิยมกองละ 4 ลูก โดยวางเป็นฐาน 3 ลูก ข้างบนหรือยอด 1 ลูก
 “คนละกองก่อน” บุญมีเสนอ...
 “ใครโยนก่อนล่ะ” ใจพุด กวาดสายตามองหน้าเพื่อน ๆ
 “ต้องหาสิ เอ็งทำไม้สั้นไม้ยาว 4 อันนะ” ปั้นเสนอ หันหน้ามาบอกแก้วหักต้นสาบเสื่อแห้งที่จอมปลวกทำไม้
 ยาวไม้สั้นไม่เท่ากัน 4 อัน ถืออีกด้านหนึ่งปล่อยไม่ไหลออกมาเท่ากัน ยื่นให้แต่ละคนดึงออกไป ไม้ที่เหลือเป็นของ
 ตัวเอง
 “ใครได้อันยาวจะโยนก่อนล่ะ”...

(ต้นกล้าใต้ฟ้ากว้าง : 20-21)

การเล่นส่วนใหญ่ของใจ แก้ว ปั้น และบุญมี เป็นการเล่นบริเวณทุ่งนาได้ร่มไม้ช่วยให้ได้รับอากาศ
 บริสุทธิ์ ได้ออกกำลังและได้รับความสนุกสนานเบิกบานใจ การเล่นด้วยกันช่วยสร้างสัมพันธ์ในกลุ่มให้แน่น
 แฟ้น สอนให้รู้จักการเข้าสังคม และการช่วยเหลือแบ่งปันมีน้ำใจต่อกันด้วย ดังเช่น เมื่อใจไม่รู้วิธีทำกล่อง
 ฉีดน้ำ ปั้นอาสาทำให้เพื่อนดู และยังทำกล่องฉีดน้ำให้ใจด้วย ดังความว่า

“กล่องฉีดน้ำ ทำได้ไม่ยากหรอก” แก้วว่า
 “ฉีดได้ไกลทีเดียว จากนี้ก็โนน...ต้นมะม่วงติดรั้วโนนแหละ” บุญมีเพิ่มเติม
 “พวกเอ็งทำอย่างไรล่ะ” เจ้าของบ้านรุ่นเดียวกันถามอย่างสนใจ
 “ไปสิ เราไปที่กอไผ่หลังบ้านเอ็งเถอะ ข้าจะทำให้ดูอย่าลืมเตรียมมี เศษผ้า แล้วก็ลวดด้วยนะ” ปั้นอาสา
 เหมือนรู้ใจเพื่อนรัก...
 “เอานี้...เรียบบร้อยแล้ว ใช้เล่นกันเถอะ”
 “ขอบใจเอ็งมาก ปั้น” ใจพุดอย่างซาบซึ้ง

(ต้นกล้าใต้ฟ้ากว้าง : 90-91)

การละเล่นที่นิยมเล่นกันมากอีกอย่างหนึ่งคือ ปริศนาคำทาย ซึ่งผู้เล่นนำสิ่งใกล้ตัวผูกเป็นคำทาย
 ด้วยถ้อยคำสั้น ๆ หรือใช้คำพื้นเมืองผูกให้คล้องจองกัน ดังตัวอย่างปริศนาคำทายของใจ และแก้ว ดังนี้

“อะไรเอ่ย ตาแก่หลังโกง ลงน้ำไม่ชุน” ใจเริ่มถามปริศนาคำถามแรกกับเพื่อน ๆ สายตาไล่กวาดทีละคนเพื่อ
ขอคำตอบ

“เบ็ดตกปลานั้นไง” แก้วตอบเสียงขาดฉานมันใจ...

“อะหยั่งเอ๊าะ แต้บแป็บเต้าไปตัน กินตั้งวันบ่เสีง” (อะไรเอ่ย ขนาดเท่าใบพุทรา กินทุกวันไม่มีหมด) ทุกคน
เงยบกริบครู่หนึ่ง มีท่าทางคิดหนัก

“ข้าตอบว่า ช้อน” บุญมีโพล่งขึ้น

“ไม่ถูกหรอก แต่ช้อนก็อยู่ใกล้สิ่งนั้นเหมือนกัน” แก้วใบ้คำตอบอีกด้วย

“อะไรว่า...” บันมองออกไปนอกห้องนาฬิกาแดดร้อนแฉะปากใช้ความคิด

“ทุกคนมีแล้วได้ใช้ไซ้ไหม” ใจซักหารายละเอียด

“ไซ้แล้ว ถ้าไม่มีพูดกันไม่รู้เรื่อง กินข้าวไม่อร่อยเขียวแหละเอ็ง”

“ลั่น” ใจตอบสวนขึ้นทันที

แก้วยิ้มแฉ่ง ยอมรับคำตอบของใจ

“ลั่นนี่เอง มันโตกว่ายาวกว่าใบพุทราหลายเท่านะ ทำไมเอ็งว่าเท่าใบพุทราละ” บันอดแย้งเพื่อนไม่ได้

“ก็คำทนายเขาผูกเป็นคำคล้องจองกัน ช่วยให้อ่านหรือท่องได้ง่าย ฟังไพเราะและจำได้แม่นไง”...

(ต้นกล้าใต้ฟ้ากว้าง : 52-53)

การเล่นปริศนาคำทายเป็นที่นิยมเพราะเด็กได้ใช้ความคิดและรู้สึกสนุกกับคำทายแปลก ๆ ทั้งได้
เรียนรู้ภาษาถิ่นและคำคล้องจองช่วยพัฒนาปัญญาและเรียนรู้ภาษาไปพร้อมกัน

แม้ว่าในปัจจุบันการละเล่นในอดีตของเด็กชาวล้านนาจะไม่นิยมเล่นกันแล้ว เพราะของเล่นใหม่ ๆ
เช่น เกมคอมพิวเตอร์ และของเล่นสำเร็จรูปได้เข้ามาแทนที่ รูปแบบของการเล่นก็เปลี่ยนไป ดังเช่น การเล่นเกม
คอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นของเล่นที่มีราคาแพง ผู้เล่นจะเล่นคนเดียวในห้องไม่ได้ออกไปเล่นกลางแจ้ง ไม่ได้
ทำของเล่นเอง เนื้อหาเกี่ยวกับการเล่นในอดีตดังกล่าวบ่งบอกถึงคุณค่าของของเล่นและการละเล่นต่าง ๆ
ซึ่งช่วยเสริมสร้างพัฒนาการของผู้เล่นทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา และสังคม

3.3 เนื้อหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของเยาวชน

ปัจจุบันสังคมไทยมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ขณะเดียวกันปัญหาพฤติกรรมของเยาวชนก็มี
เพิ่มขึ้นและซับซ้อนมากขึ้นเป็นเงาตามตัว ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหา
ขึ้นกับเยาวชน ภาวะบีบคั้นทางเศรษฐกิจทำให้พ่อแม่ไม่มีเวลาดูแลให้ความรักความอบอุ่นกับลูกอย่างพอ
เพียง การขาดความรักความอบอุ่นทำให้เยาวชนพยายามหาสิ่งทดแทน แต่ความอ่อนด้อยประสบการณ์
และขาดคำชี้แนะที่เหมาะสมจากครอบครัว ทำให้เยาวชนเลือกกระทำในสิ่งที่ไม่เหมาะสมไม่เป็นที่ยอมรับ

ของสังคม การเรียนรู้ปัญหาของเยาวชนและสาเหตุของปัญหาจะช่วยให้ผู้อ่านเรียนรู้และเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้น ช่วยให้มองเห็นทางออกหรือแนวทางการแก้ปัญหาที่เหมาะสม การได้รับรู้ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาของเยาวชนดังกล่าว อาจเป็นบทเรียนหรือประสบการณ์ทางอ้อมที่จะช่วยให้ผู้อ่านรู้เท่าทันปัญหาและสามารถหาทางแก้ไขได้ถูกต้องเมื่อมีปัญหาค่คล้ายคลึงกันเกิดขึ้นกับตัวเอง จากการศึกษาพบว่าเรื่องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาพฤติกรรมของเยาวชนมี 3 เรื่อง คือ เจ้าชายไม่พูด หัวใจทองในใจเธอ และกรูแก้ววังตะเคียน ทั้ง 3 เรื่องกล่าวถึงสาเหตุของปัญหาแบ่งได้เป็น 4 ประเด็น คือ การขาดความรัก ความอบอุ่น การเลี้ยงดูของครอบครัว หัวหน้าที่ครอบครัวเป็นแบบอย่างที่ไม่ดี และการคบเพื่อนที่ไม่ดี ดังนี้

3.3.1 การขาดความรักความอบอุ่น

เยาวชนเป็นวัยที่ต้องการความรักความอบอุ่น การเลี้ยงดู และการเอาใจใส่จากพ่อแม่ แต่เมื่อความต้องการดังกล่าวไม่ได้รับการตอบสนองอย่างพอเพียง เยาวชนอาจหาทางออกโดยการแสดงพฤติกรรมบางอย่างที่ผิดปกติ และหากไม่ได้รับการแก้ไขที่ถูกต้องอาจส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เป็นปัญหาทั้งต่อตัวเยาวชนและบุคคลรอบข้าง

ในเรื่องเจ้าชายไม่พูด กล่าวถึงพระโอรสองค์เดียวของพระราชบิดาใจดีและพระราชินีเลอโฉมแห่งเมืองเล็ก ๆ เมืองหนึ่ง พระราชบิดาใจดีและพระราชินีเลอโฉมมีพระราชภารกิจมากมาย ทั้งสองพระองค์ไม่ค่อยมีเวลาให้กับเจ้าชาย กระทั่งพบว่าเจ้าชายมีพระอาการผิดปกติคือไม่พูดกับใครเลย พระราชบิดาและชาวเมืองพยายามหาวิธีการรักษา แต่ไม่มีใครรักษาหรือบอกสาเหตุของโรคได้ แม่มดตนหนึ่งได้เข้ามาในวังและบอกว่าหัวใจราชสีห์เท่านั้นที่รักษาได้ แต่มีเงื่อนไขว่าพระราชบิดาพระราชินีและเจ้าชายต้องเดินทางไปค้นหาด้วยกันเท่านั้น ทั้งสามพระองค์ออกเดินทางไปตามที่แม่มดบอก ระหว่างทางได้พบกับเหตุการณ์ประหลาดมากมาย และได้พบกับกองทัพของเมืองยิ่งใหญ่ทางเหนือ เจ้าชายถูกแม่ทัพของเมืองยิ่งใหญ่ทางเหนือจับตัวได้ พระราชบิดาและพระราชินียอมสละชีวิตเพื่อให้เจ้าชายปลอดภัย ในยามคับขันเช่นนั้นเจ้าชายได้ระเบิดเสียงร้องออกมาพร้อมกับดินให้หลุดจากการจับกุม ทำให้พระราชบิดามีโอกาสใช้ธนูยิงแม่ทัพจนตกเขาไป เหตุการณ์ในครั้งนั้นช่วยให้เจ้าชายหายเป็นปกติ พระราชบิดาและพระราชินีรู้ว่าได้ค้นพบหัวใจราชสีห์แล้ว ตั้งแต่นั้นมาทั้งสองพระองค์ต่างก็มีเวลาให้กับพระโอรสเสมอ

เนื้อหาตอนต้นกล่าวถึงพฤติกรรมที่ไม่ปกติของเจ้าชายซึ่งเคยเป็นเด็กน่ารักขี้ขลาด แต่ต่อมากลายเป็นเด็กเก็บตัวอยู่แต่ในห้องบรรทมและไม่พูด ส่วนสาเหตุของพฤติกรรมที่ไม่ปกตินั้น ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นผ่านบุคลิกของพระราชบิดาใจดีและพระราชินีเลอโฉม ซึ่งทรงใจดีและงดงามสมกับพระนาม ทั้งสองพระองค์มี

พระราชกิจมากมายจนไม่มีเวลาให้กับพระโอรส ดังความต่อไปนี้

นอกจากจะมีบุคลิกสมกับพระนามแล้ว ทั้งสองพระองค์ยังมีบางสิ่งที่คล้ายกัน คือ
หนึ่ง ทรงเข้ากันได้ดี แทบไม่เคยมีปากมีเสียงกันเลย ครั้งสุดท้ายที่ทั้งสองพระองค์มีเรื่องโกรธเคืองกัน นั่นก็
เป็นตอนที่เจ้าชายยังไม่เกิด

สอง พระราชารักพระราชินี ส่วนพระราชินีก็รักพระราชอา (แม้จะไม่ค่อยได้พบกันนักก็ตาม เพราะพระราชอา
ต้องคอยดูแลว่าราชการ ส่วนพระราชินีก็ต้องคอยดูแลข้าราชการบริวารฝ่ายในทั้งหมด อันที่จริงทั้งสองต่างลืมไปแล้ว
ว่าพระองค์รักกัน !)

ส่วนประการที่สามก็คือ ทั้งสองพระองค์ต่างก็ไม่ค่อยมีเวลาให้กับเจ้าชายเลย...

(เจ้าชายไม่พูด : 16-17)

บุคลิกของทั้งพระราชอาและพระราชินีเปรียบได้กับบุคคลในสังคมชั้นสูง ซึ่งมีภาระการงานมากมาย
ทำให้ไม่มีเวลาและห่างเหินกับลูก ความห่างเหินดังกล่าวผู้เขียนชี้ให้เห็นดังเช่น เมื่อเจ้าชายเริ่มปรากฏ
อาการผิดปกติ ผู้ที่สังเกตเห็นเป็นคนแรกหาใช่พระราชอาหรือพระราชินีไม่ แต่เป็นแม่นม ดังความต่อไปนี้

เธอคิดว่าใครรู้เรื่องนี้เป็นคนแรก ลองทายดูซิ

พระราชินีเลอโอม ? เพราะว่าพระนางเป็นพระมารดานะหรือ...อืม มีเหตุผล แต่ไม่ใช่หรอก

หรือว่าพระราชอาใจดี ? ผู้เป็นพระบิดาของเจ้าชาย...ก็ไม่ใช่อยู่นั่นแหละ

ผู้ที่สังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงของเจ้าชายเป็นคนแรก คือแม่นมต่างหาก...

(เจ้าชายไม่พูด : 10)

ครั้งเมื่อพระราชอาและพระราชินีทรงพบว่าอาการของเจ้าชายไม่ดีขึ้น ทั้งที่หมอลวงและหมอจาก
หัวเมืองก็มาให้การตรวจรักษาแต่ทุกคนไม่สามารถบอกสาเหตุของโรคได้ และมีความเห็นว่าเจ้าชายทรง
ปกติดีทุกอย่าง ทั้งยังมีสมอที่ปราดเปรื่องอีกด้วย

แม้พระราชอาและชาวเมืองจะช่วยกันหาของเล่นหรือสิ่งของต่าง ๆ มาถวาย เพราะคิดว่าอาจทำให้
เจ้าชายหายได้ แต่เจ้าชายก็ยังไม่พูด ดังตัวอย่าง

ในขณะที่นักแสดงตลกก็เล่าเรื่องฮาซัน นักมายากลก็ได้แสดงกลสุดฝีมือ โดยมีความหวังว่าเจ้าชายจะ
หัวเราะหรือพูดอะไรกับพวกเขาบ้าง และช่างตัดเสื้อก็เช่นกัน เธอปฏิเสธผู้มาว่าจ้างให้เธอตัดชุดถึงสี่ราย ด้วยเหตุ
ผลเดียวกัน เธอจะทุ่มเทกำลังและสมอที่มีอยู่ทั้งหมดเพื่อตัดฉลองพระองค์ชุดงามถวายแด่เจ้าชายองค์น้อย

ไม่มีใครเห็นความสำคัญของเงินรางวัลที่พวกเขาควรได้รับมากไปกว่าการจะได้เห็นเจ้าชายกลับเป็นปกติ
เลย ชาวเมืองต่างรักใคร่และทำเพื่อเจ้าชายถึงเพียงนี้ แต่เจ้าชายก็ยังไม่มีความหวังว่าจะหายป่วย

(เจ้าชายไม่พูด : 29)

การรักษาดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นกับเจ้าชายไม่สามารถรักษาด้วยวิธีการ
ปกติ เพราะเจ้าชายมิได้ทรงเจ็บป่วยทางกาย หากแต่ความผิดปกติเกิดขึ้นทางใจซึ่งซับซ้อนเกินกว่าจะ
รักษาตามปกติได้ ผู้เขียนให้แม่ตอบกวีวิธีรักษาว่าหัวใจราชสีห์เท่านั้นที่จะรักษาได้ และทั้งสามพระองค์
จะต้องเดินทางไปค้นหาหัวใจราชสีห์ด้วยกัน ดังความต่อไปนี้

“หัวใจราชสีห์จะช่วยเจ้าชายได้” แม่ตอบโดยไม่สนใจพระราชินี

“เราจะหาหัวใจราชสีห์ได้จากที่ไหนล่ะ”

“หัวใจราชสีห์สถิตอยู่ในถ้ำ ลึกลงไปทางใต้ นี่คือแผนที่ไปสู่หัวใจราชสีห์”

“ผู้ใดก่อน... หม่อมฉันยังหัดไม่จับ หัวใจราชสีห์จะเกลียดไปฮักผู้ที่จะไปเอาไม่เดินทางด้วยสองเท้า” แม่คนหนึ่ง
อยู่ครู่หนึ่งแล้วพูดต่อ “และที่สำคัญ ฟ้าบัวทั้งสองกับเจ้าชายต้องเป็นผู้เดินทางเท่านั้น”

(เจ้าชายไม่พูด : 34-35)

หัวใจราชสีห์ตามคำบอกของแม่เป็นเสมือนยาวิเศษ ส่วนการเดินทางด้วยกันเป็นดังวิถีใช้ยาให้
ได้ผล เพราะการเดินทางไปค้นหาหัวใจราชสีห์ทำให้ทั้งสามพระองค์ได้ใช้ชีวิตอยู่ด้วยกัน ความรู้สึกห่างเหิน
จึงกลับมาเป็นความรักความผูกพันของพ่อแม่ลูก ดังนี้

ยังมีอะไรอีกหลาย ๆ อย่างเกี่ยวกับตัวเจ้าชายที่พระราชินีไม่เคยรู้มาก่อนและเพิ่งได้รู้จาก
การเดินทางครั้งนี้ อย่างเช่นรู้ว่าเจ้าชายไม่ชอบมะขาม แต่ชอบสาเล่และชมพูมากกว่า รู้ว่าเจ้าชายรักสัตว์ ชอบหยุด
ดูแมลงประหลาด ๆ ตามทางเป็นเวลานาน และยังรู้จักโอรสมากขึ้นเท่าไร พระราชาและพระราชินีก็ยิ่งเห็น
ความบริสุทธิ์ตามธรรมชาติ ความกล้าหาญและความน่ารักของเจ้าชายมากขึ้นเท่านั้น

(เจ้าชายไม่พูด : 132)

การแสดงความรักความห่วงใยและความเอาใจใส่ต่อเด็ก ทั้งในยามปกติหรือยามเจ็บป่วย คือยา
วิเศษหรือหัวใจราชสีห์ของแม่คนที่ช่วยรักษาอาการป่วยทางใจของเด็ก แม้แต่การเล่านิทานให้เด็กฟังดังที่
พระราชินีเล่าให้เจ้าชายฟังในขณะที่เจ้าชายประซวร ก็สามารถเยียวยาจิตใจและร่างกายอันอ่อนล้าของ
เจ้าชายได้ ความว่า

จนถึงคำ อากาไรซ์ของเจ้าชายลดลงเล็กน้อย แต่ยังอ่อนเพลียอยู่ พระราชาจึงเอ่ยกับเจ้าชายด้วยคำพูดที่ไม่เคยพูดมาก่อนในชีวิต

“ลูกอยากฟังนิทานไหม”

เจ้าชายแสดงความแปลกใจ แต่ก็พยักหน้าช้า ๆ พระราชาจึงหันมาบอกพระราชนิว่า “เรามาเล่านิทานให้เจ้าชายฟังกันเถอะ”...

(เจ้าชายไม่พูด : 143)

แม้จะหลับตา แต่เจ้าชายก็ฟังนิทานของทั้งสองโดยตลอด นับเป็นครั้งแรกที่ได้ฟังนิทานจากผู้เป็นพ่อและแม่ แล้วหยาดน้ำตาของเจ้าชายก็รินออกมาจากดวงตาที่ปิดสนิท

(เจ้าชายไม่พูด : 158)

การให้เวลากับครอบครัวด้วยการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว ช่วยให้ผู้สมาชิกแต่ละคนได้แสดงบทบาทของตน สร้างความรู้สึกใกล้ชิดสนิทสนมและความเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ ซึ่งผลที่ตามมาคือความสุขของทุกคน เป็นการเติมเต็มความต้องการด้านความรักความอบอุ่นให้กับเด็ก ปัญหาที่เกิดขึ้นจึงแก้ไขได้ ดังนั้นไม่ว่าจะอยู่ในชนชั้นใดเด็กแต่ละคนต่างก็ต้องการการตอบสนองทางใจมากกว่าเพียงการตอบสนองทางวัตถุ การโอบกอด การพูดคุยกัน การทำกิจกรรมร่วมกัน ล้วนเป็นสิ่งที่ทำได้ไม่ต้องซื้อหาจากที่ใด แต่อยู่ที่ตัวพ่อแม่เอง การให้ความรักนอกจากจะช่วยให้เด็กได้รับความอบอุ่น ได้รู้สึกรักเป็นที่ต้องการและมีคุณค่าแล้ว สิ่งที่สำคัญคือ เด็กที่ได้รับความรักความอบอุ่นจากครอบครัวก็จะรู้จักถ่ายทอดความรักของตนไปยังผู้อื่นได้ (สุชา จันทน์เอม: 2541)

เรื่องหัวใจทองในใจเธอ ผิงผิงกำพร้าแม่เมื่ออายุ 7 ขวบ พ่อชื่อนายไฉนะเป็นนักมายากลเร่ร่อน จึงนำผิงผิงไปฝากไว้กับเพื่อนคือนายอำเภอฉินกับคุณนายบุหลัน โดยตกลงกันว่าจะมารับผิงผิงไปอยู่ด้วยเมื่อโรงเรียนปิดภาค นายอำเภอและคุณนายบุหลันไม่มีลูกจึงรักและตามใจจนผิงผิงมาก เมื่ออย่างเข้าสู่วัยรุ่นผิงผิงยิ่งแสดงอาการหมางเมินและบึ้งตึงเมื่อไฉนะมารับไปอยู่ด้วย แต่การเดินทางไปกับพ่อในครั้งนั้นทำให้ผิงผิงได้รู้จักกับเด็กชาวคณะกายกรรมจากประเทศจีน ที่มาเปิดการแสดงในประเทศไทย การได้อยู่ร่วมกันเผชิญปัญหาและอุปสรรคด้วยกันทำให้ผิงผิงได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่นและที่สุดได้เรียนรู้ในความรักของพ่อที่มีต่อเธอ แต่พอก็ตายจากไป ผิงผิงกลับไปอยู่กับคุณนายบุหลันและนายอำเภอ ต่อมาได้ร่วมกับเพื่อนซุ่มมุดต่อต้านการรุกรานที่สาธารณชนของเสี่ยสมชายกับมยุรี ซึ่งจะเปลี่ยนที่สาธารณชนให้เป็นห้องอาหารกึ่งผับ ทำให้การก่อสร้างหยุดชะงัก เมื่อเสี่ยสมชายพบว่าเลิศศักดิ์ลูกชายคนเดียวเสพยาเสพติดและถูกตำรวจจับ แผนการสร้างห้องอาหารจึงเปลี่ยนเป็นลานกีฬาต้านยาเสพติด และเวทีแสดงความ

สามารถของเยาวชน

เรื่องนี้ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นว่า ในบางกรณีพ่อแม่อาจไม่สามารถอยู่ดูแลลูกได้เพราะความจำเป็น การที่ไม่ได้อยู่กับลูกในยามที่ลูกต้องการความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่ นานวันเข้าอาจกลายเป็นความรู้สึกถูกทอดทิ้ง และเกิดความห่างเหิน ดังเช่น กิริยาวาจาบึ้งตึงหมองเมินและประชดของผิงผิงที่แสดงออก ทุกครั้งที่พ่อมารับไปอยู่ด้วยเป็นเพราะความรู้สึกถูกพ่อทอดทิ้ง ความว่า

“หนูรู้แล้ว... แปลว่าอาปาคิดถึงหนู รักหนูมาก... มาก แต่ทิ้งหนูไปเกือบตลอดทั้งปี แล้วกลับมาเพียงชั่วระยะเวลาสองเดือนที่หยุดพักการแสดง เท่านั้นเอง... แล้วเวลาอีกสิบเดือนในหนึ่งปี อาปาก็เอาหนูมาทิ้งไว้ที่นี่ นานจนหนูลืมไปแล้วว่าหนูเป็นเด็กของบ้านไหนกันแน่ นานจนหนูคิดว่า... หนูเป็นลูกของบ้านนี้ เป็นคุณหนูผิงผิง... เป็นลูกสาวคนเดียวของท่านนายอำเภอ”

เด็กหญิงหันกลับมาตะโกนเสียงดัง และครวญมีหยาดน้ำใส ๆ คลอเต็มดวงตา

(หัวใจของไนใจเธอ : 14)

อย่างไรก็ตามพฤติกรรมของผิงผิงไม่ใช่พฤติกรรมที่ถาวร สามารถแก้ไขและทำให้กลับมาเป็นคนที่ มีจิตใจงดงามได้ ด้วยการให้ความรักความอบอุ่น แต่กรณีของผิงผิง ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า บางครั้งกว่าจะรู้ถึงความรักที่พ่อแม่ต่อตน ก็เป็นเวลาที่ยาวไปแล้ว ดังเช่น คำพูดของนายอำเภอที่พูดเตือนสติผิงผิง ความว่า

“หรือจะรอไปจนถึงจุดอุปบอกรักอาปาละลูก” นายอำเภออินรินทร์ที่เฝ้าสังเกตการณ์ระหว่างหนุ่มสาวส่งเสียง ออกมาก่อนตัว

“หมายความว่ายังไงคะ” ผิงผิงเสียงเครือ

“อาปาของหนูป่วยด้วยโรคหัวใจมานานแล้ว... ป่วยครั้งนี้อาการน่าเป็นห่วง แต่อาปาก็ปิดบังไว้เพราะไม่อยาก ให้พวกเรากังวล มีแต่หมอบริการที่รักษาอาปาเท่านั้นที่รู้... หนูควรเลิกทูลู เลิกแสวงงอนงแงบแบบเด็ก ๆ แล้วหันไป คินดีกับอาปาละเสีย อาปารักหนูมากนะ...”

(หัวใจของไนใจเธอ : 75)

3.3.2 การเลี้ยงดูของครอบครัว

การเลี้ยงดูของครอบครัวมีส่วนสำคัญต่อพฤติกรรมและบุคลิกภาพของเด็กเมื่อเติบโตขึ้น แต่การเลี้ยงดูที่ไม่ถูกต้องเป็นสาเหตุให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้ สาเหตุดังกล่าวได้แก่

3.3.2.1 การเลี้ยงดูอย่างตามใจและปกป้องลูกในทางที่ผิด การที่พ่อแม่รักลูกตามใจลูกมาก

เกินไป เมื่อลูกทำสิ่งที่ไม่ถูกต้องก็ไม่ให้คำชี้แนะแต่กลับปกป้องลูกจากการกระทำผิด ความรักและการตามใจลูกในลักษณะนี้อาจเป็นผลร้ายมากกว่าผลดี ดังเช่น

เรื่องหัวใจของในใจเธอ คุณนายบุหลันและนายอำเภอนรินทร์ไม่มีลูก เมื่อได้ฝังฝังมาเป็นลูกบุญธรรมทั้งสองจึงรักและเอาใจฝึงฝึงมากจนฝึงฝึงเอาแต่ใจตนเอง ดังความว่า

“บางที่...บุหลันกับอ้ออาจเลี้ยงแก รักแก เอาใจแกมากเกินไป มันเป็นความผิดของเราเองที่เลี้ยงให้แกเป็นคุณหนูฝึงฝึง”

(หัวใจของในใจเธอ : 15)

เลิศศักดิ์ถูกเลี้ยงดูอย่างตามใจและได้รับการปกป้องจากพ่อทุกครั้งที่ทำผิด ดังเช่น เมื่อเลิศศักดิ์มีเรื่องกับฝึงฝึงและเพื่อนนักกายกรรมที่ตลาด เสี่ยสมชายกลับปกป้องลูกโดยกล่าวหาว่าลูกเด็กในคณะกายกรรมทำร้าย หรือเมื่อเลิศศักดิ์ถูกตำรวจจับเพราะเสพยา เสี่ยสมชายก็วิ่งเต้นให้เลิศศักดิ์ออกจากสถานพินิจได้ การเลี้ยงดูและการปกป้องลูกในทางที่ผิดดังกล่าวทำให้เลิศศักดิ์ไม่สามารถแยกแยะได้ว่าอะไรผิดหรือถูก จนบางครั้งทุกอย่างก็สายเกินแก้ ดังนี้

“ไอ้เก่าเจ็ง! ไอ้ลูกชั่ว! เตี่ยวางโครงการทำอาหารสุดหรูให้แก สร้างอนาคตให้แกอย่างสวยงาม วิ่งเต้นให้แกออกจากสถานพินิจมาเดินลอยชาย แต่แกกลับวิ่งเข้าไปอีก แกทำลายทุกอย่างด้วยตีนของแกเอง! แกจัดงานฉลองห้องอาหารของแกด้วยปาร์ตี้ยานรก แกทำลายชื่อเสียงของเตี่ยยังไม่พอ แกยังทำลายตัวเองด้วย! ไอ้ลูกเลวบอกมาสิว่า เตี่ยทำอะไรให้ แกถึงต้องหาทางแก้แค้นด้วยวิธีนี้”

“ผมไม่ได้ทำเพื่อแก้แค้นใคร แต่ผมทำเพราะผมเป็นลูกเตี่ยโง่ละ เป็นลูกคนเดียวที่เตี่ยเลี้ยงให้เป็นคุณชายมาตั้งแต่เล็ก ลูกที่อยากได้อะไรเตี่ยไม่เคยขัดใจ ไม่ว่าผมจะทำผิดสักกี่ครั้ง... ผมก็มีเตี่ยคอยปกป้องเพราะผมเป็นลูกชายคนเดียวของเตี่ย ผมจึง ‘ถูก’ เสมอ...”

(หัวใจของในใจเธอ : 148)

เรื่อง กรูแก้ววังตะเคียน ยุทธนาและสมภพเป็นเพื่อนสนิทกัน พ่อของยุทธนาคือกำนันสมคิดและนางทับทิมซึ่งมีอาชีพเป็นเกษตรกร ยุทธนาไม่รู้สึกรังเกียจในความเป็นอยู่ของครอบครัว จึงคบหากับสมภพ ลูกชายนายผาดหัวหน้ามิชชันนารีซึ่งร่ำรวยจากการธุรกิจผิดกฎหมาย และกำลังวางแผนขูดกรูสมบัติของวัด ยุทธนาติดหนึ่การพนันสมภพ และถูกนายผาดใช้เป็นเครื่องมือขโมยเครื่องรางของพ่อ โดยนายผาดยินยอมยกหนึ่ที่ติดสมภพให้และจะเพิ่มเงินรางวัลเมื่อยุทธนาทำได้สำเร็จ แต่เมื่อนำเครื่องรางไปให้นายผาดกลับ

จับยูทหนาไปซังเพื่อให้งำนันสมคิดเข้ามาติดกับ เพราะนายผาดแค้นใจที่กำนันสมคิดทำให้เขาไม่ได้รับเลือกเป็นกำนัน ในที่สุดกำนันสมคิดนำตำรวจเข้าจับกุมการลักลอบขโมยกรูสมบัติและช่วยยูทหนาออกมาได้

ในเรื่องนี้นางทับทิมเป็นแม่ที่ตามใจลูก ไม่ว่าจะยูทหนาจะอยากได้อะไรก็ได้ตามนั้น ทำให้ยูทหนาย่ามใจเมื่ออยากได้อะไรก็จะขอจากแม่เสมอ ดังตัวอย่าง

“มันเรื่องของพี่น้ำ ขวัญอย่ายุ่ง” ยูทหนาเสียงเข้ม นางทับทิมไม่ยอมให้ลูกต่อล้อต่อเถียงกัน รีบควักกระเป๋าเอาเงินไปยื่นให้ลูกชายโดยไม่ถามเหตุผลว่าลูกจะเอาไปใช้จ่ายอะไร นางเป็นคนรักลูก มักจะไม่ขัดใจหากไม่เหลือปากว่าแรงที่จะหาได้ นางจะไม่ตัดทอนความต้องการของลูกเลย การที่เป็นคนตามใจลูกทำให้นางทับทิมมีเรื่องขัดใจกับกำนันสมคิดอยู่บ่อย ๆ เหตุนี้ทำให้ยูทหนามักจะได้ใจ เมื่อต้องการสิ่งใดเขาจะเข้าหาแม่ ซึ่งสะดวกสบายกว่าจะเข้าหาและขอจากพ่อ อย่างน้อย ๆ ขอเงินจากแม่ ยูทหนาก็ไม่ต้องตอบเหตุผลว่าจะเอาเงินไปซื้อหรือใช้จ่ายอะไรให้เป็นเรื่องยี่ดยาว

(กรูแก้ววังตะเคียน : 86)

การตามใจลูกเช่นนี้ ทำให้ยูทหนาไม่เห็นคุณค่าของเงิน ไม่คิดว่าพ่อแม่ต้องทำงานหนักกว่าจะได้เงิน เงินของเขาจึงสูญไปง่ายกับการพนัน

...ร้านวิดีโอเกมทุกแห่งในเมือง ล้วนมีการเล่นเพื่อการพนันทั้งนั้น แม้แต่ยูทหนาก็ติดเล่นเกมเพื่อการพนันงอมแงม เขาพกเงินมาจากบ้านที่แม่ให้จะหมดทุกบาททุกสตางค์เพราะการพนัน ตอนนี้อยูทหนาติดหนี้ร้านเกมของสมภพสี่พันกว่าบาท

(กรูแก้ววังตะเคียน : 135)

3.3.2.2 การเลี้ยงดูด้วยการปรนเปรอทางวัตถุ พ่อแม่ที่เลี้ยงดูลูกด้วยสิ่งของหรือเงิน มักคิดว่าสิ่งของมีราคาและเงินเป็นสิ่งที่ลูกต้องการ การเลี้ยงดูดังกล่าวเป็นเหตุให้เยาวชนไม่รู้จักคุณค่าของสิ่งของและเงิน จึงใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย ดังตัวอย่าง

เรื่องกรูแก้ววังตะเคียน ผู้เขียนกล่าวถึงลักษณะการเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่แสดงความรักด้วยการให้สิ่งของทุกอย่างที่ลูกอยากได้ เป็นการสอนให้ลูกฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย ดังนี้

...สมภพมีเครื่องเสียงชั้นดีไว้ดูหนัง ฟังเพลง ร้องเพลงคาราโอเกะจากแผ่นซีดี มีคอมพิวเตอร์ไว้เล่นเกม เล่น

อินเทอร์เน็ตในห้องนอนที่ติดแอร์เย็นฉ่ำ... สมภพพกเงินไปโรงเรียนด้วยแบงก์ห้าร้อยวันละใบสองใบ

(กรุแก้ววังตะเคียน : 122)

3.3.3 หัวหน้าครอบครัวเป็นแบบอย่างที่ไม่ดี โดยทั่วไปพ่อหรือผู้นำในครอบครัวเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตให้กับลูก ดังนั้นลูกจึงได้รับแบบอย่างที่ดีหรือไม่ดีจากพ่อไม่ว่าจะด้วยความตั้งใจหรือไม่ก็ตาม ดังเช่น เสี่ยสมชายพ่อของเลิศศักดิ์ในเรื่อง **หัวใจทองในใจเธอ** ซึ่งร่ำรวยและมีอิทธิพล เมื่อเสี่ยสมชายพาเลิศศักดิ์ไปพบหัวหน้าคณะกรรมการชาวจีน เพื่อเรียกร้องให้ลงโทษนักกายกรรมที่มีเรื่องกับเลิศศักดิ์กลางตลาด เสี่ยสมชายแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวอดอำนาจต่อหน้าลูก แม้จะไม่ตั้งใจแต่ก็เป็นแบบอย่างที่ไม่ดีให้กับเลิศศักดิ์ ดังนี้

ชายแต่งกายภูมิฐานร่างอ้วนพุงพลุ้ย จูงมือเด็กชายสามคนผู้ก่อเรื่องเมื่อตอนกลางวันเข้ามายังโรงแรม อะอะโวยวายส่งเสียงลั่นดังลั่น ทำให้ผู้จัดการโรงแรมวิ่งกระหืดกระหอบเข้ามาตามตัวลunge ห่มินผู้ออกมา รับหน้าแทบทันทีทันใด...

“ผมเป็นพ่อของเลิศศักดิ์ ลูกของผมถูกเด็ก ๆ ชาวคณะของคุณทำร้ายผมต้องการคำอธิบาย” คำพูดห้วน และเสียงดุที่ถูกถ่ายทอดโดยผิงผิง ฟังดูสละสลวยขึ้น ลunge ห่มินค่อย ๆ ลำดับเหตุการณ์

“พอดิผู้ปกครองของคุณหนูคนนีไปติดต่อธุระในเมืองยังไม่กลับ และเธอก็ไม่ได้ร่วมกระทำผิดด้วย ส่วนความผิดของเด็กสองคนนี่ ผมจะทำโทษพวกเขาเอง และจะให้เขาขอโทษเด็กของคุณ ส่วนคำรักษาพยาบาลผมจะชดใช้” ผิงผิงแปลจีนเป็นไทยให้พ่อของเลิศศักดิ์ฟัง

“เฮ้ะ! ... พวกเต็นกินรำกิน คิดจะเอาเงินพาดหัวเศรษฐกิจที่ดินของอำเภอนี้รึ ฮะ ฮะ! ข้าวะะ!” ผู้ประกาศตัวเป็นคนร่ำรวยหัวเราะเยาะ...

(หัวใจทองในใจเธอ : 40-41)

ตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นว่าเลิศศักดิ์มีพฤติกรรมก้าวร้าวอดอำนาจเช่นเดียวกับพ่อ ดังเช่น การพูดจาทำร้ายและทำร้ายเหอฮ้วนนักแสดงกายกรรมชาวจีนที่ตลาด ดังนี้

“นี่เิง... สาวน้อยไร้กระดูก เมื่อคืน... เฮอะ! ไหนว่ามาจากจีนแผ่นดินใหญ่ ไหงมานั่งกินไอติมอยู่ที่นี่ได้ หลอกคนดูมั่ง คณะกายกรรมหลอกหลวง ที่แท้ก็มาจากอีสานบ้านเฮาละไม่ว่า คบพวกนักมายากลก็เก่งทางต้มตุ๋นอย่างจี้... นั่นเิงละ... พระเอกยอดนักรบบนธงสะบัดชัย! ไง... ไม่พอใจละสิ ใช้กังฟูสิ ใช้กำลังภายในเหมือนในหนังจีนเิง พวกเราถึงจะเชื่อว่าพวกแกมาจากเมืองจีนจริง ไร้เเฮีย... จีนเจ๊กที่ไหนดคนไทยละไม่ว่า” เด็กชายตัวหัวเิงยียวน ทั้งคำพูดจาและท่าทาง...

“...คิดจะไปง่าย ๆ อย่างหวัง” เด็กชายหัวโจกตะโกน พลังคว้าข้อมือเหอฮั้วบิดไหล่หลังเพราะเธอมีมัดแต่ ละล้าละลังเก็บข้าวของอยู่ เหอฮั้วร้องกรี๊ด

(หัวใจของในใจเธอ : 37-38)

เรื่องกรูแก้ววังตะเคียน นายผาดเป็นหัวหน้ามีจรรยาซึ่งทำสิ่งผิดกฎหมายมากมายไม่ว่าบ่อน การพนัน หวยกินรวบ และขโมยวัตถุโบราณตามวัดต่าง ๆ นายผาดไม่ได้เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูกหน้าซำ ยังพอใจที่ลูกจะสืบทอดการทำชั่วต่อไป ดังความต่อไปนี้

“นายกับพ่อของนายจะต้องถูกตำรวจลากคอเข้าตะรางแน่” ยุทธนาเดือดดาล ยกมือขีดเลือดที่ปรีไหล จากมุมปากแล้วบ้วนถุยลงพื้น เขาจืดจ๋องสมภพราวกับจะกินเลือดกินเนื้อ

“นายคิดว่า...จะรอดยังงั้นหรือยุทธ ไม่มีใครรอดจากที่นี่ นายรู้อะไรมากไป...ตายลูกเดียว น้ำแข็ง น้ำดิ่งเอามัน ไปซังไว้ห้องเล็กได้บันได” ตอนทำยสมภพสังคนของพ่อ นายผาดยิ้ม ลูกไม่หล่นไม่ไถลตัน นี่คือนักจะสืบทอดทุกสิ่งทุกอย่าง จากเขา รอยยิ้มเหี้ยมเกรียมนั้นจึงเป็นรอยยิ้มที่พึงพอใจอย่างยิ่ง

(กรูแก้ววังตะเคียน : 219)

3.3.4 การคบเพื่อนที่ไม่ดี วัยรุ่นมักมีค่านิยมที่ทำให้เกิดพฤติกรรมในลักษณะทำตามกันเพื่อให้ เพื่อนยอมรับ แต่ค่านิยมและพฤติกรรมบางอย่างเป็นสิ่งที่ไม่สมควรไม่ควรทำตาม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ในเรื่อง**หัวใจของในใจเธอ** กล่าวถึงผิงผิงและเพื่อนว่า เมื่อเวลาใกล้ค่ำผิงผิงต้องรีบกลับบ้านทุก ครั้ง ทำให้เพื่อน ๆ พากันพูดจาล้อเลียน หว่าฮาเซย หรือเห็นว่าผิงผิงโง่งที่ไม่ลองเสพยา ดังตัวอย่าง

“ผิงผิงเขาเป็นยายเซยจะพวกเรา ก่อนตะวันตกดินต้องรีบเผ่นแนบกลับบ้าน... เขากลัวผีมาจิกเอาตัว ไป” เพื่อนเก่าเอ่ยปากสาธยายยิ้ม ๆ แล้วเด็กหนุ่มทั้งสามก็ให้ฮาปาล้อเลียนพร้อมกัน

“อู... ฮ่า... ฮะ นี่มันสมัยไหนแล้วจะน้องสาว เอาอย่างพวกพี่สิ ตะวันไม่ขึ้นเป็นเช้าวันใหม่ ไม่กลับบ้าน จะ ไปไหน จะทำอะไร มันก็ตัวของเรา เรื่องของเรา ผู้ใหญ่ไม่เกี่ยว ชีวิตถึงจะมีรสชาติ”

(หัวใจของในใจเธอ : 114)

“...ศักดิ์เขากำลังจะแบ่งยาพิเศษให้เธอได้เป็นพวกเดียวกับเราอยู่นี่ไง นั่นเห็นไหม ต้นไม้ ดอกหญ้ายังยิ้มยัง ร้องรำทำเพลง สนุกจะตาย... เธอมันโง่”

(หัวใจของในใจเธอ : 145)

เรื่องกรแก้ววังตะเคียน กล่าวถึงยุทธนาซึ่งเห็นว่าการทำงานในไร่ของพ่อแม่เป็นงานหนักน่าเบื่อหน่าย ขณะเดียวกันก็ชื่นชมในความมั่งคั่งร่ำรวยของครอบครัวสมภพ ค่านิยมทางวัตถุทำให้ยุทธนาอยากร่ำรวยเหมือนเพื่อน และเพื่อนดังเช่น สมภพ มีอิทธิพลต่อยุทธนามากทำให้ยุทธนาเข้าไปพัวพันกับการพนัน และกลายเป็นคนติดเกมและติดหนี้การพนันโดยไม่รู้ตัว ดังนี้

ยุทธนาหันมาดูครอบครัวของตน พ่อแม่จะได้เป็นกำนันมีผู้นับหน้าถือตา แต่ก็ทำงานในไร่นาตากแดดลมร้อน ทั้งพ่อทั้งแม่มีแต่วันทำงานหามรุ่งหามค่ำ แม่นั้นจะมีช่วงว่างงานบ้างก็ตอนที่ไปทำบุญที่วัด ส่วนพ่อจะไม่ได้ก้มหน้าก้มตาอยู่ในนาอีกต่อไปประชุมที่อำเภอ และก็วันที่หลวงพ่อก็เรียกไปพบเท่านั้น ยุทธนารู้สึกเบื่อหน่ายกับการดำรงชีวิตของพ่อแม่ ที่จริงนั้นพ่อกับแม่ของเขาก็ขยัน ตั้งแต่เขาเติบโตจำความได้ พ่อแม่ก็ทำงานเช่นนี้มาตลอด แต่ทำไม...ทำไมพ่อแม่เขาจึงไม่มั่งคั่งร่ำรวยเหมือนพ่อแม่ของสมภพ...

(กรแก้ววังตะเคียน : 165-166)

วันนี้ยุทธนาออกจากบ้านมีเงินติดตัวมาไม่ถึงร้อย แต่พอเข้านั่งประจำจอบแล้วเขาก็เกิดความลำพองใจเมื่อลือชยลูกชายปลัดอำเภอร้องทำทนายมา

“เฮ้ย...ว่าไงยุทธนา เกมละร้อยสี่ใหม่ เกมมวยปลัดนะ” ยุทธนาหันไปสบตาสมภพเป็นเชิงปริศนา สมภพพยักหน้าเห็นด้วย การแข่งขันเริ่มขึ้น พรรคพวกที่หนุนลือชยชยับเข้ามาหอมล้อม

“ได้เสียครบห้ายก” ลูกน้องคนหนึ่งของลือชยเสนอ

“มากไปรีเปลา” มีเสียงหนึ่งค้านขึ้น

“ตกลง ห้ายกก็ห้ายก” เป็นเสียงของสมภพผู้ถือข้างยุทธนา ในที่สุดก็ตกลงกันได้ เกมมวยปลัดเดิมพันก็เริ่มขึ้น

(กรแก้ววังตะเคียน : 146)

ส่วนการแก้ปัญหาการเลี้ยงดูด้วยการตามใจและปกป้องลูกในทางที่ผิด ผู้เขียนชี้ว่าควรแก้ด้วยการใช้เหตุผลและไม่ปกป้องลูกในทางที่ผิด ดังเช่นเลิศศักดิ์ซึ่งทำผิดซ้ำแล้วซ้ำเล่า จนท้ายที่สุดถูกตำรวจจับด้วยข้อหาซื้อขายยาเสพติด ผู้เขียนเสนอทางแก้ด้วยการให้พ่อแม่หยุดรังแกลูกด้วยการตามใจและปกป้องลูกอย่างผิด ๆ ดังนี้

“หยุดรังแกลูกของคุณเสียทีเถอะค่ะ คุณเหนื่อยมามากพอแล้ว”

คุณนายบุหลันนั่นเอง เธอเห็นเหตุการณ์มาโดยตลอดและเฝ้าดูอย่างเห็นใจและเข้าใจ

“เราดมสิ่งของเด็ก ๆ อยากรู้ได้ในวัยขนาดนี้ไม่มีวันเต็มหรอก นอกจากจะให้ความรักเติมให้เขา แล้วเราก็ต้องตะแบนตัวเองไว้บ้าง นั่นลูกนะไม่ใช่ลูกบังเกิดเกล้า เราไม่ควรที่จะปฏิเสธในสิ่งที่เขาขอเรามากเกินไป เราไม่สามารถปกป้องหรืออยู่กับเขาได้ตลอดชีวิตของเขา สักวันหนึ่งเขาต้องอยู่บนโลกนี้ด้วยตัวเขาเอง ปล่อยให้

เด็ก ๆ ได้เผชิญหน้ากับปัญหาด้วยตัวเองบ้าง มีบ้าน มีพ่อแม่คอยชี้แนะทางที่ถูกที่ควร คอยขัดเกลาหัวใจให้ หัวใจของคำที่ซ่อนอยู่ใน ลึก... ลึกมากทีเดียวได้ปรากฏออกมาดีกว่าตามใจจนเขาเสียเด็ก”

(หัวใจของหัวใจเธอ : 148-149)

สำหรับการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเยาวชน ในเรื่อง**กรูแก้ววังตะเคียน** ผู้เขียนไม่ได้เสนอแนวทางการแก้ไข แต่ชี้ให้เห็นว่าพ่อที่ประพฤติชั่วมักไม่สามารถสอนสิ่งดี ๆ ให้กับลูกได้ เพราะแบบอย่างสุดท้ายที่ นายผาดหัวหน้าแก๊งมิชฉาชีพให้เป็นบทเรียนให้กับลูก นั่นก็คือ การถูกจับเข้าคุกต่อหน้าลูก ดังนี้

ตำรวจเปิดประตูรถกลางคันร่างนายผาดให้ขึ้นรถ นางสาวศรีร้องไห้โฮ

“ภพ...เป็นคนดีนะลูกนะ อย่าเอาอย่างพ่อ” นายผาดยื่นหน้าส่งเสียงออกมาพูดกับลูกชาย

“ครับพ่อ...ผม...” สมภพพูดได้เท่านั้นก็ปล่อยน้ำตาเต็มหน้า ลำคอของเขาตีบตัน จนไม่อาจเอื้อนเอ่ยคำใดได้อีก...

(กรูแก้ววังตะเคียน : 294)

3.4 เนื้อหาเกี่ยวกับการผจญภัย

การผจญภัย หมายถึงการต่อสู้กับอันตราย เรื่องราวการผจญภัยในวรรณกรรมเยาวชนโดยทั่วไป เต็มไปด้วยเรื่องราวและเหตุการณ์แปลกประหลาดหลากหลายรูปแบบ ซึ่งผู้เขียนสร้างขึ้นให้ผู้อ่านได้เผชิญ ไปพร้อมกับตัวละครที่มีลักษณะแตกต่างกันไปอาจเป็นคน สัตว์ ยักษ์ ฤๅษี และสัตว์หิมพานต์ เป็นต้น ขณะที่ฉากและเหตุการณ์นำผู้อ่านท่องไปในโลกแห่งจินตนาการอันไร้ขอบเขตที่ซึ่งการผจญภัยได้อุบัติขึ้น เรื่องราวการผจญภัยจึงเป็นเรื่องที่ให้ความสนุกสนานตื่นเต้น สร้างสรรค์จินตนาการ และเสริมสร้างความ คิดสร้างสรรค์ให้กับผู้อ่าน วรรณกรรมเยาวชนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการผจญภัยมี 3 เรื่องคือ มัจฉานุผจญภัย เจ้าหนูขลุ่ยผิวและหนูจิบผู้มาจากดาวลูกไก่

เรื่องมัจฉานุผจญภัย ความวุ่นวายเอาแต่ใจและฤทธิ์เดชที่นับวันจะยิ่งกล้าแข็งขึ้นของมัจฉานุ สร้างความเดือดร้อนวุ่นวายให้กับชาวเมืองบาดาล พระไวยวิกษัตริย์แห่งเมืองบาดาลจึงต้องหาทางดับนิสัยมัจฉานุ พระไวยวิกใช้อุบายให้มัจฉานุเดินทางไปหานางสุพรรณมัจฉาผู้เป็นแม่ในป่าหิมพานต์ ก่อนออกเดินทางได้กำชับให้มัจฉานุทำสามสิ่งให้ได้ คือ อดทนอดกลั้น มีเมตตา และให้อภัย ครั้นเมื่อมัจฉานุออกเดินทางไปป่าหิมพานต์พระไวยวิกแอบติดตามไป จากนั้นก็ปลอมตัวเป็นฤๅษีขันทิและร่วมมือกับพระนารทฤๅษีทดสอบและสอนให้มัจฉานุเรียนรู้ความอดทนอดกลั้น มีเมตตา และให้อภัย มัจฉานุผ่านบท

ทดสอบและได้พบแม่ในที่สุด ผู้เขียนกล่าวถึงดินแดนแห่งจินตนาการเริ่มตั้งแต่เมืองบาดาล ซึ่งมีลักษณะเป็นเมืองแก้วที่มีอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาล มีโดมอากาศกั้นเขตเมืองและน้ำทะเล รายล้อมด้วยฝูงปลา ชาวเมืองเป็นยักษ์มีผิวกายหลากสี ช่วยให้ผู้อ่านเห็นความพิสดารของเมืองใต้ทะเลลึก ดังตัวอย่าง

เมืองบาดาล ใต้มหาสมุทรอันเป็นเมืองแก้วพิสุทธิ์แผ่เขตไปไกลไพศาล มีปราสาทแก้วงดงามหลังหนึ่งตั้งอยู่กึ่งกลางมีบ้านเรือนของประชาชนกระจายอยู่รายรอบปราสาทเป็นวงกลม ทั้งหมดสร้างอยู่ในกำแพงเมืองแก้วสูง สีซุ่น มีโดมอากาศรูปทรงกลมกั้นเขตน้ำสี่ครามใสที่โอบล้อมเมือง

ฝูงปลาน้อยสีเงินแหวกว่ายอยู่เบื้องบน ฝูงปูสีแดงเดินอยู่บนผืนทรายละเอียดสีนวลด้านล่าง ชาวบาดาลที่ล้วนเป็นยักษ์หญิงชายผิวกายหลากสีหลายตน พากันผลุบออกไปนอกโดมอากาศ...

(מצחנוผจญภัย : 18)

ป่าหิมพานต์เป็นดินแดนอีกแห่งหนึ่งที่มีความวิจิตรพิสดาร ตั้งแต่ทางเข้าที่เต็มไปด้วยพืชพรรณน้อยใหญ่ มีความชุ่มชื้น มีสัตว์ป่าจำนวนมาก ป่าหิมพานต์เป็นดั่งป่าในอุดมคติที่สมบูรณ์สวยงาม ซึ่งหาได้ไม่ถ้ายนักในปัจจุบัน การกล่าวถึงป่าหิมพานต์ช่วยให้ผู้อ่านรู้สึกใกล้ชิดกับธรรมชาติ และรู้สึกได้ถึงความงดงามและความชุ่มชื้นของป่า ดังนี้

ภายในป่าตีนเขาหิมพานต์มีแสงสว่างพอให้เห็นหญ้าสูงและต้นไม้รก ๆ ที่ถูกแผ้วถางเป็นทางเดินไม่กว้างนัก เมื่อแรกเดินอ้อมป่าโกงกานั้น ดินและจันทน์ถึงมีขนนุ่มนวลและโคลนเหนอะน่ารำคาญ แต่พอพ้นมาแล้วมุ่งหน้าขึ้นทิศเหนือเข้าเขตป่าตีนเขาหิมพานต์ มัจฉานูพบว่าทิวทัศน์รอบข้างสวยงามน่าตื่นตาตื่นใจ ทางขวามือต้นส้มต้นปรอง ขึ้นเรียงราย ทางซ้ายมีต้นเฟิร์นกับดอกไม้สีต่าง ๆ ขึ้นสลับกันงามแปลกตา เสียงสัตว์และเสียงนกร้องสูง ๆ ต่ำ ๆ แ่ววมา ครั้นทะลุป่าแถบนี้ได้ก็เผลอยังป่าที่เต็มไปด้วยต้นไม้สูงใหญ่ มีสัตว์ป่ากระโดดข้ามศิระระอย่างว่องไว ทั้งกระรอก กระแต และชะนี

(מצחנוผจญภัย : 41)

มัจฉานูเดินตามเสียงน้ำไปเรื่อย ๆ กระทั่งพบต้นชมพูสีเขียวเข้มลูกดกต้นหนึ่งกิ่งของมันถูกผลจำนวนมาก ถ่วงจนตกลงมาบังทางเดิน พอแหวกมันออกค่อยเจอน้ำตกธรรมชาติขนาดใหญ่อยู่ท่ามกลางดงกล้วยไม้ป่าสีน้ำเงิน

“โหย...”

เจ้าลูกสิงอุทานด้วยความทึ่ง ทศนียภาพแบบนี้หาได้ไม่ได้เลยที่ได้บาดาล กล้วยไม้สีน้ำเงินบานสะพรั่ง ฝูงผีเสื้อสีทองและสีฟ้าอ่อนบินว่อนตอมน้ำ ช้างยังมีปลาตัวเล็กตัวน้อยว่ายอยู่ในลำธาร

(מצחנוผจญภัย : 42-43)

ความพิสดารของปาหิมพานต์เริ่มตั้งแต่ทางเข้าป่า ในเรื่องมัจฉานูต้องผจญกับวานรปักษ์ นายทวารผู้พิทักษ์ป่าซึ่งขัดขวางไม่ให้มัจฉานูล่องลำเข้าไป มัจฉานูต่อสู้กับวานรปักษ์และสามารถเอาชนะจับวานรปักษ์ซึ่งในดวงแก้วน้ำได้ พระนารทฤๅษีต้องเข้ามาช่วยและสั่งสอนไม่ให้มัจฉานูทำบาป เพราะการทำเช่นนั้นอาจทำให้วานรปักษ์สาละวินน้ำตายได้ แต่ความดีอันและพูดจากร้าวร้าวทำให้มัจฉานูถูกพระนารทฤๅษีลงโทษ ดังตัวอย่าง

บุตรชายหนุ่มมานสำแดงเดชแก่วัวล้าชั่งนายทวารหิมพานต์ไว้ในดวงแก้วน้ำขนาดใหญ่ ตัวเดินดุ่ม ๆ ตรงไปยังน้ำตกหมายจะเข้าไปให้ถึงหิมพานต์...

(มัจฉานูผจญภัย : 60)

“เจ้ามัจฉานู...กว่าเจ้าจะเข้าไปข้างในแล้วคลายเวท พลังผลอมันตายไปจะทำอย่างไรกับบาปกรรม”

พระนารทฤๅษีชี้ไม้เท้าไปที่วานรปักษ์ มัจฉานูขมวดคิ้วจนนึกว่าเหตุใดตาแก่นี้จึงรู้จักตน

“ท่านรู้จักข้ารี ฤๅษี”

“พูดจาไม่มีสัมมาคารวะ เป็นเด็กไม่ดี ต้องโดนเขกหัวทีหนึ่ง” จบคำก็ตวัดไม้เท้าเบา ๆ ในอากาศ มัจฉานูรู้สึกเหมือนโดนอะไรบางอย่างตกละเอียดกลางกระหม่อมอย่างแรง

“เป๊ก!”

“โอ๊ย!”

(มัจฉานูผจญภัย : 62)

ด้วยความโกรธที่ถูกพระนารทฤๅษีลงโทษและขัดขวางไม่ให้ไปพบแม่ มัจฉานูพยายามต่อสู้กับพระนารทฤๅษีแต่ไม่อาจทำอะไรพระนารทฤๅษีได้

แท้จริงแล้วปาหิมพานต์ซึ่งเป็นเขตหวงห้าม เป็นเสมือนโรงเรียนฝึกความอดทนอดกลั้น มีเมตตา และให้ภัยตามแผนการของพระไวยวิก ดังนั้นเมื่อมาสู่ปาหิมพานต์มัจฉานูจึงต้องพบกับบททดสอบความอดทนอดกลั้น มีเมตตา และให้ภัยดังกล่าว โดยต้องผจญกับผู้พิทักษ์ป่า พระนารทฤๅษี และเหตุการณ์ต่าง ๆ แต่ด้วยความที่มีอิทธิฤทธิ์กล้าแข็งและนิสัยผู้มีความดีอัน มัจฉานูจึงต้องพบกับบททดสอบอีกบทหนึ่งซึ่งนุ่มนวลกว่า แต่ต้องใช้ความพยายามและความอดทนจึงจะสำเร็จ ซึ่งก็คือการตักน้ำใส่ตุ่มให้เต็ม ดังนี้

ข้อทดสอบที่มัจฉานูต้องทำออกจะพิลึกนักในความคิดเจ้าลิงน้อย เมื่อฤๅษีขันตึ้นขันเงินใบเล็กสำหรับตักน้ำดื่มให้ แล้วชี้ไปที่ลำธารใสซึ่งห่างอาคารประมาณสิบก้าวผู้ใหญ่

“ใช้ขันนี้ตักน้ำใส่ตุ่มหน้าเรือนให้เต็มหนา มัจฉานู”

คิ้วรูปปลายน้ำของลูกชายหนุ่มมานย่นยู่เข้าหากันแทบจะติด ขันเงินที่ถืออยู่มันใบนิด เทียบกับตุ่มหน้าอาคารซึ่ง

สูงเท่าคางเด็กห้าขวบก็จุเอาการ ยิ่งคำนวณการเดินทางไปเดินกลับระหว่างลำธารกับตุ่มอีกประมาณหลายร้อยเที่ยว
ยิ่งดูท่าจะเสียแรงไม่น้อย...

(มัชฌานุผจญภัย : 76)

การผจญภัยกับบททดสอบด้วยการตักน้ำนี้ ชี้ให้เห็นว่าแม้มัชฌานุจะมีอิทธิฤทธิ์มากเพียงใดแต่ก็ไม่สามารถใช้แก้ปัญหาได้ทุกเรื่อง ดังเช่นการตักน้ำใส่ตุ่มให้เต็มซึ่งมัชฌานุคิดว่าเป็นเรื่องที่ทำได้ง่ายดายเพียงใช้เวทมนต์เท่านั้น แต่มัชฌานุก็ทำไม่สำเร็จ ดังตัวอย่าง

ว่าแล้วมัชฌานุพนมมือพึมพำบทเวทสัน ๆ จนเกิดพวยน้ำผุดขึ้นกลางอากาศ รวมตัวกันกลายเป็นก้อน
น้ำขนาดใหญ่ขยายขึ้นทีละน้อยจนมหึมา คล้ายดวงแก้วที่ใช้ขังวานรกับศีรษะทางเข้าหิมพานต์
มัชฌานุสูบน้ำลูกนั้นให้ลอบไปเหนือปากตุ่ม ก่อนจะปล่อยมันตกลงโดยแรงดั่งโครม !...
ทว่าเพียงพริบตาที่เขาหันหลังให้ ตุ่มน้ำเกิดเสียงปริ๊วดังเปรียะไลหลังทันที
“หา”
เจ้าลิงน้อยหันกลับไปดู ทันเห็นตุ่มน้ำแตกโพละ ! น้ำทะลักออกจากตุ่มแตกไบนั่นนองพื้น...

(มัชฌานุผจญภัย : 76-77)

เมื่อทำไม่สำเร็จ ฤๅษีขันติจึงแนะนำให้ลงมือทำด้วยความอดทน จนในที่สุดมัชฌานุก็เรียนรู้เรื่อง
ความอดทนด้วยตนเองและทำได้สำเร็จ ดังนี้

“...ทุก ๆ อย่างมีธรรมชาติของมัน อ่านหนังสือย่อมรู้หนังสือ ลงมือทำอะไรย่อมรู้สิ่งนั้น เจ้าจงดูเถิดว่าตุ่มนั้น
เป็นอย่างไร น้ำในลำธารนั้นเป็นอย่างไร เวลาเราตักน้ำใส่ขันแล้วเป็นอย่างไร เราต้องเดินแบบไหน เราต้องเทแบบ
ไหนอดทน...อดทน...จนรู้จุดของมัน เมื่อนั้นเราจะทำหรือสร้างสรรคต์ต่อยอมได้ตั้งใจ”

(มัชฌานุผจญภัย : 89)

...คิดได้ดังนั้นแล้วเจ้าลูกลิงจึงจ้วงขันเงินในมือลงตักน้ำ เดินกลับไปตุ่มพร้อมกับประคองไม่ให้น้ำหก พอถึง
ตุ่ม เขาค่อย ๆ เทไม่ให้น้ำกระฉอก แล้วขันที่สอง ที่สาม และที่สี่ก็ตามมา...

(มัชฌานุผจญภัย : 90)

ก่อนจะได้พบนางสุพรรณมัจฉา มัชฌานุต้องผจญภัยกับอันตรายและเหตุการณ์ต่าง ๆ ดังเช่น การ
ผจญภัยกับอาถรรพ์แห่งป่าซึ่งเกือบทำให้มัชฌานุเสียชีวิ แต่ฤๅษีขันติและพระนารทฤๅษีมาช่วยไว้ทัน จากนั้นก็
พบกับสิ่งแปลกประหลาดเช่น สัตว์หิมพานต์มีชื่อว่าเหราพต รูปร่างคล้ายนาคแต่มีสีขาเหมือนตะกวด ได้

พบและต่อสู้กับหอยยักษ์และทหารกึ่งคนกึ่งปลาร่างเป็นเกร็ดสี่สีส้มแดงของวังผลึกมายา และได้พบกับนางสุพรรณมัจฉาซึ่งในที่สุดคือผู้ที่สอนให้มัจฉานุรู้จักการให้อภัยและเป็นคนดี ดังตัวอย่าง

“แม่ แม่ร้องให้ทำไมเจ้าคะ”

“...แม่เสียใจที่เจ้าไม่ได้คิดถึงแม่จริง” น้ำเสียงกังวานแผ่ววอบอุ้นสั้นเบา ๆ

“ทำไมแม่พูดอย่างนั้น ลูกอุตุสาห์เดินทางมาหา”

“หากเจ้าคิดถึงแม่ ก็น่าจะจำได้ว่าแม่อยากให้เป็นเด็กดี แต่ตลอดเวลาก่อนมาหาแม่ เจ้าทำตัวเกรงัก...”

“แม่! ลูกขอโทษ!” เจ้าลูกสิงโผเข้ากอดแม่อีก “ต่อไปนี่ลูกจะไม่ทำตัวอย่างเดิมอีกแล้ว!”

(มัจฉานุผจญภัย : 134-135)

เรื่อง **เจ้าหนูขลุ่ยผิว** เมื่อหมู่บ้านคนโตประจำดอยเผชิญกับโรคร้าย พระเนินอาสาเดินทางไปหายาในดงต้องห้ามตามคำแนะนำของหมอมนต์เฒ่า และได้พบกับทารกประหลาดมีไม้กลมสีดำติดตัวมาด้วย พระเนินนำทารกกลับหมู่บ้านและให้ชื่อว่าหน่อน้อย เมื่อรักษาโรคร้ายได้แล้วหมอมนต์เฒ่าทำนายว่าหมู่บ้านคนโตประจำดอยจะต้องพบกับภัยร้ายสามอย่าง ต่อมาหมู่บ้านได้เผชิญกับภัยจากเงาภูเขาหมา ภัยจากสัตว์สีขา ระหว่างที่เผชิญกับภัยจากสัตว์สีขา หน่อน้อยถูกคนรูลักพาตัวไปเพื่อแลกกับไม้หินดำ ซึ่งก็คือขลุ่ยผิวของหน่อน้อย พระเนินและเดินออกตามหาและช่วยหน่อน้อยได้สำเร็จ และได้รู้ว่าแท้จริงแล้วหน่อน้อยคือทายาทคนสุดท้ายที่เหลืออยู่ของชนเผ่านพีซึ่งถูกยอตนักเป่าขลุ่ยทั้งสามทำลายหายสาบสูญไป การที่คนรูจับหน่อน้อยไปเพราะโกรธแค้นที่ชนเผ่านพีขโมยไม้หินดำของพวกเขาไป จึงพยายามตามหาไม้หินดำคืน เมื่อต้องผจญกับภัยสุดท้ายคือจากนักล่ามนุษย์ พระเนินและคนโตประจำดอยอีกแปดคนถูกจับตัวไปเป็นทาสในมหิมานคร หน่อน้อยและเดินติดตามไปช่วยและได้พบกับขมาลูกพ่อค้าใหญ่ชาวมหิมานคร ระหว่างทางไปมหิมานครหน่อน้อยได้พบกับยอตนักเป่าขลุ่ยทั้งสาม ซึ่งสำนึกในสิ่งที่พวกตนกระทำต่อชนเผ่านพี จึงแก้ตัวด้วยการสอนวิชาเป่าขลุ่ยผิวแก่หน่อน้อย เมื่อถึงมหิมานครมาพาเดินและหน่อน้อยเข้าเมืองซึ่งขณะนั้นกำลังอยู่ในภาวะคับขัน เพราะถูกกองทัพนักดนตรีจากคีตบุรีทำประลองฝีมือทางดนตรีมหาศาลราชาไม่สามารถหานักดนตรีไปประลองได้ หน่อน้อยจึงรับอาสาและสามารถเอาชนะนักดนตรีของคีตบุรีได้ จากนั้นก็ขอให้มหาศาลราชาปล่อยตัวพระเนินกับพวกที่ถูกจับมา เสียงดนตรีของหน่อน้อยทำให้มหาศาลราชาเลิกล้มความตั้งใจในการสร้างเมืองตามความฝันของพระองค์ ทาสที่ถูกเกณฑ์มาสร้างเมืองรวมทั้งพระเนินได้รับการปล่อยตัว ทุกคนเดินทางกลับบ้านอย่างปลอดภัย เนื้อหาในเรื่องกล่าวถึง การผจญภัยกับภัยร้ายต่าง ๆ ของคนโตประจำดอย ได้แก่ ภัยจากใช้สีดำซึ่งคร่าชีวิตผู้คนในหมู่บ้าน ภัยจากพืช

จากสัตว์ป่า และสุดท้ายภัยจากมนุษย์ซึ่งผู้เขียนกล่าวว่าเป็นภัยร้ายแรงที่สุด ดังคำทำนายของหมอมนต์
เฒ่า ความว่า

“ภัยร้ายอย่างแรกที่ข้าเห็น เป็นสิ่งน่ากลัวที่สืบคลานมาอย่างช้า ๆ รวากับงูเลื้อยออกจากป่าลึก ส่วนอันตราย
ครั้งที่สองนั้น เป็นฝูงสัตว์สี่เท้าจำนวนมากที่พากันออกมาจากป่าใหญ่ พวกมันจะพากันมารังควานพวกเจ้า... ส่วน
อันตรายครั้งที่สามนั้น ตัวข้าก็ยังสงสัยอยู่ว่า ภาพที่เห็นในนิมิตจะเป็นจริงไปได้หรือไม่ ถ้าเป็นจริง...หมู่บ้านของพวก
เจ้าคงต้องพบอันตรายที่น่ากลัวที่สุดเลยทีเดียว”

(เจ้าหนูขลุ่ยผิว : 42)

ส่วนการผจญภัยภัยจากมนุษย์ในเรื่องคือ ภัยจากนักล่ามนุษย์ ที่มากับเรือเหาะของมเหสีมานคร ซึ่ง
มีแม่ทัพชื่อจ๊กกายเดินทางมาด้วยเพื่อกวาดต้อนคนจากที่ต่าง ๆ ไปเป็นทาสแรงงานยังมเหสีมานคร ดังนี้

“ข้ามีนามว่าจ๊กกาย แต่ผู้คนทั้งหลายเรียกข้าว่า ขุนพลแขนเดียว ข้าคือแม่ทัพใหญ่ผู้เดินทางท่องไปบนฟ้า ข้า
ได้รับบัญชาจาก องค์มหาศาลราชา แห่ง มเหสีมานคร ให้นำเรือเหาะที่ชื่อว่า เรือเหาะกำเพลิงเวหน เดินทางมายังหมู่บ้าน
ของพวกเจ้า นักปราชญ์ประจำนครของเราสืบทราบมาว่า ชาวเขาตัวโตอย่างพวกเจ้ามีเรี่ยวแรงมหาศาลยิ่งนัก เหมาะที่จะ
เกณฑ์ไปเป็นทาสใช้แรงงานในเมืองของเรา ตามบทบัญญัติประจำนครของพวกข้า ที่ได้ที่เรือเหาะกำเพลิงเวหนเดินทางไป
ถึง ที่นั่นล้วนอยู่ได้อำนาจขององค์ราชาทั้งสิ้น ดังนั้นพวกเจ้าอย่าได้ขัดขืน จงสยบยอมเสียแต่โดยดี มิเช่นนั้น ข้าจะถือว่า
พวกเจ้าเป็นกบฏต่อองค์ราชา และข้าก็จำเป็นต้องใช้กำลังจัดการกับพวกเจ้า”

(เจ้าหนูขลุ่ยผิว : 113)

ผู้เขียนให้ภัยจากนักล่ามนุษย์เพื่อนำไปเป็นทาสเป็นภัยที่ร้ายแรงที่สุด เพราะแสดงถึงความเห็นแก่
ตัวไม่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพและความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น

ในที่สุดภัยร้ายต่าง ๆ ผ่านพ้นไปด้วยความสามัคคีและความกล้าหาญของคนโตประจำดอย โดยเฉพาะอย่างยิ่งพะเนิน เต็น หมอมนต์เฒ่า และหนอน้อย ซึ่งนอกจากจะแก้วิกฤติที่เกิดขึ้นด้วยความสามัคคี
และกล้าหาญแล้ว ยังมีขลุ่ยผิวเครื่องดนตรีซึ่งผู้เขียนให้ความสำคัญเพราะสามารถใช้ประโยชน์ได้มากมาย
ดังเช่น ใช้ทำนายเหตุการณ์ในอนาคต และใช้แก้วิกฤติการประลองฝีมือทางดนตรี ดังตัวอย่าง

“ตามคำทำนายจากเพลงขลุ่ยของข้า นับจากวันนี้ไปเป็นเวลาอีกเก้าฤดูฝน หมู่บ้านนี้จะอยู่รอดปลอดภัย
ห่างไกลจากภัยอันตรายทั้งปวง พวกเจ้าทุกคนจะอยู่กันอย่างมีความสุข...”

(เจ้าหนูขลุ่ยผิว : 41)

แต่การประชันฝีมือครั้งนี้ยังไม่อาจตัดสินได้ ในเมื่อทางฝ่ายมหีมานครยังมีได้แสดงฝีมือ ร่าเง็กจิ๋วของหน่อหน้อยก้าวออกมาประชันหน้ากับวงดนตรีขนาดใหญ่อย่างไม่สะทกสะท้าน เจ้าหนูถือขลุ่ยไม้หีนดำเตรียมพร้อมบรรเลง...

แม่ทัพคทาทอง อัครวิณขลุ่ยเงิน กับเหล่านักดนตรีทั้งห้าพันคนพร้อมใจกันค้อมศีรษะคารวะหน่อหน้อย บัดนี้พวกเขาทั้งหมดยอมรับแล้วว่าฝีมือขลุ่ยผิวของเด็กน้อยชาววนพะผู้นี้เป็นเลิศเหนือกว่าผู้ใดในแผ่นดิน

(เจ้าหนูขลุ่ยผิว : 225-228)

ความพิเศษของเสียงขลุ่ยผิวที่ทำให้วิฤติผ่านพ้นไปได้ คือสามารถทำให้ผู้ฟังเกิดจินตนาการเป็นเรื่องราวมากมาย จนแม้มหาศาลราชาก็เห็นภาพตามความฝันของพระองค์ และในที่สุดก็ยอมปล่อยคนที่กวาดต้อนมาเป็นทาสให้เป็นอิสระ ดังนี้

ทันทีที่เสียงเพลงจากขลุ่ยไม้หีนดำดังแว่วเข้าสู่โสตประสาทของทุกคน มายาภาพที่ยิ่งใหญ่ก็ปรากฏขึ้น แก่สายตาทันที ทะเลทรายกว้างใหญ่ที่แสนแห้งแล้งได้หายไป ขุนเขาสูงใหญ่กับป่าไม้เขียวขจีปรากฏขึ้นมาแทน นักดนตรีทั้งห้าพันคนกับชาวมหีมานครต่างรู้สึกได้ถึงความเย็นฉ่ำของสายน้ำในลำธาร เสียงกระแสน้ำตกดังแว่วในหู ผู้ฟังทั้งหลายสัมผัสได้ถึงความสุขชื่นของป่าใหญ่ และแล้ว...มหีมานครอันแสนแห้งแล้งก็ไม่มีอยู่อีกต่อไป ทั้งนครกลางทะเลทรายดูราวกับเต็มไปด้วยมวลหมู่ม้านานาพรรณ

(เจ้าหนูขลุ่ยผิว : 227)

การที่ผู้เขียนให้ขลุ่ยผิวแก้ปัญหาจากภัยต่าง ๆ ดังกล่าว สะท้อนถึงการแก้ปัญหาด้วยความนุ่มนวล เพราะเสียงดนตรีมีความไพเราะ ช่วยให้ผู้ฟังมีจิตใจเบิกบานชุ่มชื้น ทั้งยังสร้างความบันเทิงสนุกสนาน ดังเช่น ความสนุกสนานที่ชาวมหีมานครได้รับเมื่อฟังเสียงบรรเลงเพลงของนักดนตรีจากคีตบุรี ความว่า

เสียงดนตรีแสนวิเศษดังก้องกังวานไปทั่วเมืองใหญ่ เสียงพิณ เสียงซอ ดูราวกับจะลอยส่องเข้าไปอยู่ในลมหายใจของทุกคนในมหีมานคร ส่วนแตรทองเหลืองมากมายที่กำลังส่งเสียงแผดอยู่นั้น ก็เหมือนกับว่าจะทำให้โลหิตในกายของผู้ฟังเดือดพล่านได้เลยทีเดียว ฝ่ายกลองก็มีได้น้อยหน้า เสียงที่รัวระร่อนนั้นควบคุมจังหวะการเต้นของหัวใจของชาวมหีมานครไว้ได้จนหมดสิ้น

(เจ้าหนูขลุ่ยผิว : 225)

ดังนั้นหากภัยร้ายต่าง ๆ ในโลกสามารถใช้เสียงเพลงซบกล่อมเพื่อแก้ปัญหาได้ ความรุนแรงก็จะไม่เกิดขึ้นในโลกใบนี้

เรื่องหนุ้จิบผู้มาจากดาวลูกไก่ บนดาวโดเรมีหนุ้จิบซึ่งมีลักษณะไม่เหมือนทั้งเปิดและนก ถูกขับไล่ออกจากเมืองบนน้ำของบรรดาเปิด เพราะคิดว่าหนุ้จิบจะนำภัยพิบัติมาให้ หนุ้จิบได้พบกับคุณหวานใจ ซึ่งรับปากว่าจะพาหนุ้จิบค้นหาดาวจิบจิบจิบซึ่งเชื่อว่าจะเป็นดินแดนของหนุ้จิบ ขณะเดินทางออกจากเมืองบนน้ำ ทั้งสองได้พบกับกระต๊ากที่ลึบสองซึ่งกำลังถูกบรรดาไก่แห่งเมืองบนฟ้าขับไล่ เพราะมันมีปีกใหญ่โตจนพวกไก่คิดว่าเป็นปีศาจตุ่นเงาดำ กระต๊ากที่ลึบสองอยากเป็นราชาไก่ คุณหวานใจและหนุ้จิบช่วยชิงตำแหน่งราชาไก่จากกระต๊ากที่เจ็ด ซึ่งต่อมาพบว่าแท้จริงคือปีศาจตุ่นเงาดำปลอมตัวมา ทั้งสามจึงร่วมกันกำจัดปีศาจตุ่นเงาดำไปได้ ต่อมาคุณหวานใจได้ช่วยไก้ซามูไรที่ถูกปีศาจตุ่นเงาดำจับขัง แต่ไก้ซามูไรอ่อนแรงและกำลังจะตายได้ขอให้คุณหวานใจช่วยค้นหาและคุ้มครองเจ้าหญิงแห่งดาวอนาคต คุณหวานใจรับปาก ในที่สุดหนุ้จิบได้พบว่าตัวมันคือนกยูงที่หายไปจากฝูง จึงไปอยู่กับนกยูงและขอให้คุณหวานใจกลับไปยังดาวที่เธอจากมา คุณหวานใจไปหาดาวของตัวเองและพบว่าตัวเธอคือเจ้าหญิงแห่งดาวอนาคต

เนื้อหากการผจญภัยในเรื่องผู้เขียนกล่าวถึงการผจญภัยกับการไม่ยอมรับเผ่าพันธุ์ที่มีความแตกต่างบนดาวโดเรมี เริ่มจากการผจญภัยกับการขับไล่ออกของบรรดาเปิดแห่งเมืองบนน้ำของ หนุ้จิบและคุณหวานใจ ดังนี้

“ออกไปให้พ้น เจ้าสัตว์ประหลาดสองตัว พวกเราไม่ต้องการให้พวกแกอยู่ที่นี่”

“เรารู้ว่าพวกแกจะนำภัยพิบัติมาสู่หมู่สัตว์ตระกูลเปิดของพวกเรา จงไสหัวออกไป”

(หนุ้จิบผู้มาจากดาวลูกไก่ : 16)

แม้ว่าเหตุผลของการขับไล่หนุ้จิบและคุณหวานใจ จะเป็นเพียงความเชื่อแต่ก็ทำให้หนุ้จิบและคุณหวานใจไม่สามารถอยู่บนดาวโดเรมีได้ เหตุการณ์ทำนองเดียวกันนี้เกิดขึ้นกับกระต๊ากที่ลึบสอง ซึ่งกำลังถูกขับไล่ออกจากเมืองบนฟ้าของบรรดาไก่เพียงเพราะมีปีกใหญ่โตเป็นสองเท่าของบรรดาไก่แห่งเมืองบนดิน ดังนี้

“ฉันชื่อกระต๊ากที่ลึบสอง ฉันเป็นลูกตัวที่ลึบสองของแม่ แต่ความจริงฉันควรจะเป็นลูกคนที่ลึบสาม แต่ไซ้อีกฟองหนึ่งหายไปเสียก่อน แม่บอกว่ามีใครมาขโมยไซ้อีกฟองไป แล้วใคร ๆ ก็พากันคิดว่าบางทีฉันอาจไม่ใช่ลูกของแม่ แต่ใครที่ขโมยไซ้ได้นำฉันมาแลก ตั้งแต่เด็ก ๆ มาแล้ว ฉันไม่เคยได้รับความยุติธรรมจากแม่เลย เพราะแม่คิดอยู่เสมอว่าฉันไม่ใช่ลูกของแม่ แล้วยิ่งฉันโตขึ้นมามีปีกใหญ่กว่าใคร ๆ พวกเขาก็เลยไล่ฉันออกจากบ้าน ไม่มีใครยอมรับฉันเลย”

(หนุ้จิบผู้มาจากดาวลูกไก่ : 25-26)

คุณหวานใจและหนูจิบจึงช่วยกระต๊ากที่ลืบสองต่อสู้กับปีศาจตุ่นเงาดำซึ่งปลอมตัวมาเป็นราชาไก่ และกำจัดปีศาจตุ่นเงาดำไปได้ ทำให้กระต๊ากที่ลืบสองได้เป็นราชาไก่ จากนั้นหนูจิบและคุณหวานใจก็ออกเดินทางเพื่อค้นหาดาวจิบจิบจิบซึ่งเชื่อว่าเป็นดาวของหนูจิบ ในที่สุดคุณหวานใจได้ช่วยให้หนูจิบพบว่าตัวมันคือนกยูง และได้พบกับเผ่าพันธุ์เดียวกันที่ยอมรับให้มันไปอยู่ด้วย แต่เพราะความแตกต่างอีกเช่นกัน หนูจิบไม่อาจให้คุณหวานใจอยู่ด้วย และบอกให้คุณหวานใจกลับบ้าน ดังตัวอย่าง

เธออยู่ที่นี้ไม่ได้หรอก” หนูจิบพูดกับคุณหวานใจ

“ทำไม เธอไม่ยอมมาเป็นเพื่อนกับฉันแล้วหรือ” คุณหวานใจพูดเสียงเศร้า

“ไม่ใช่อย่างนั้น ที่นี้ไม่ใช่ดาวของเธอ”

“ที่นี้ไม่ใช่ดาวของฉัน” คุณหวานใจพูดย้ำ

หนูจิบใช้ปีกขึ้นไปในกลุ่มนกยูงที่กำลังร้องเรียกเขา พวกนั้นกำลังรอคอยการกลับมาของลูกนกหลงทางตัวหนึ่ง ซึ่งบัดนี้ได้กลับมายังบ้านเกิด หนูจิบรู้ว่าพวกนั้นต้องการเขาเท่านั้น ไม่ได้ต้องการคุณหวานใจ ดังนั้นคุณหวานใจจะต้องกลับบ้านของเธอ

(หนูจิบผู้มาจากดาวลูกไก่ : 114)

เนื้อหาเกี่ยวกับการผจญภัยช่วยให้ผู้อ่านได้พบกับความสนุกสนานจากเหตุการณ์ สถานที่ และตัวละครที่มีลักษณะแปลกประหลาด ซึ่งช่วยเสริมสร้างจินตนาการให้กับเยาวชน นอกจากนี้ความสามารถ ความเก่ง และความกล้าหาญของตัวละครยังตอบสนองของความต้องการเป็นคนเก่ง กล้าหาญ และต้องการประสบความสำเร็จของเยาวชนอีกด้วย

3.5 เนื้อหาเกี่ยวกับสภาพสังคม

สังคมตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานปี พ.ศ. 2525 (2526 : 790) หมายถึงคนจำนวนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันตามระเบียบกฎเกณฑ์ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญร่วมกัน การเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมทั้งอดีตและปัจจุบันจะช่วยให้เกิดความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของสังคม ได้รับรู้และเข้าใจสภาพปัญหาและความเป็นมาของสังคมที่สลับซับซ้อนในปัจจุบัน ตลอดจนได้ประสบการณ์ทางอ้อมซึ่งสังคมในอดีตเป็นครูสอนบทเรียนทั้งดีและร้าย เพื่อเป็นแนวทางสำหรับพัฒนาปรับปรุงสังคมให้เจริญก้าวหน้าต่อไป วรรณกรรมเยาวชนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพสังคม มี 2 เรื่อง คือ เมื่อวานนี้ และคำใส

เรื่อง**เมื่อวานนี้** ก่อเป็นลูกคนสุดท้ายในครอบครัวชนชั้นสูงมีพ่อเป็นขุนนาง หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองพ่อถูกปลดออกจากงาน ต่อมาก็เสียชีวิตด้วยความตรอมใจ การจากไปของพ่อทำให้

ครอบครัวต้องอยู่กันอย่างประหยัด และพบกับความลำบากมากยิ่งขึ้นเมื่อประเทศไทยเข้าสู่ภาวะสงคราม ทั้งสงครามเรียกร้องดินแดนและสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามยินยอมให้ ญี่ปุ่นใช้ดินแดนไทยเป็นทางผ่านสู่อินโดจีน ประเทศไทยถูกโจมตีทางอากาศจากสหรัฐอเมริกา จอมพล ป. พิบูลสงครามจึงประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ สงครามทำให้คนไทยรวมทั้งก๊วยและครอบครัวต้องเผชิญกับความยากลำบากและความสูญเสียอย่างหนัก กรุงเทพฯ ถูกโจมตีทางอากาศจนก๊วยและแม่ต้องหนีไปอยู่ที่อื่น ครั้นสงครามยุติทั้งสองกลับบ้านที่กรุงเทพฯ และพบว่า กลอยเสียชีวิตจากสะเก็ดระเบิด ประเทศไทยรอดพ้นจากการเป็นประเทศแพ้สงคราม เพราะการทำงานต่อต้านญี่ปุ่นของ ขบวนการเสรีไทย นำโดย ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช แต่สงครามก็ทำให้บ้านเมืองได้รับความเสียหาย ประชาชนจำนวนมากกลายเป็นคนยากจนไร้ที่อยู่ มีเพียงคนที่ฉวยโอกาสจากสงครามกักตุนสินค้าเท่านั้นที่ร่ำรวย ในที่สุดเหตุการณ์ร้ายผ่านพ้นไปซึ่งไม่มีใครอยากให้สงครามเกิดขึ้นอีก

เนื้อหาในเรื่องเป็นเสมือนบันทึกเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ในสังคมไทยของผู้เขียน เมื่อครั้งที่ประเทศไทยประสบกับภาวะสงครามทั้งสงครามอินโดจีนและสงครามโลกครั้งที่สอง คนไทยและทหารไทยได้สู้รบกับฝรั่งเศสที่ยึดครองดินแดนริมฝั่งแม่น้ำโขงของไทย ต่อมาไทยต้องกลายเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นและจำต้องประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร เนื้อหาตอนต้นผู้เขียนกล่าวถึงสภาพของสังคมไทย โดยให้ตัวละครสะท้อนเหตุการณ์ ความคิดเห็น และชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย เริ่มตั้งแต่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ผู้เขียนให้ตัวละครพูดคุยแสดงความคิดเห็นที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองแตกต่างกัน ความคิดเห็นดังกล่าวสะท้อนถึงทัศนะของคนไทยซึ่งมีทั้งที่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และทัศนะที่เป็นกลางซึ่งเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้ แต่ต้องมีการเตรียมพร้อมไว้ก่อน ดังตัวอย่าง

“คุณนายครับ ไม่มีอะไรอยู่คงที่หรอกครับ โลกต้องเปลี่ยนไป เมืองเราจะล้มสมัยได้อย่างไรครับ บางทีการเปลี่ยนแปลงอาจจะมียะไรใหม่ ๆ ที่ดีนะครับ ประเทศใหญ่ ๆ ทั่วโลกเป็นประชาธิปไตยกันหมดแล้ว”

แม่ตอบว่า

“ฉันรู้...คุณสันต์ บางประเทศไม่มีเจ้านายหรอก มีแต่ประธานาธิบดี ฉันว่าไม่เป็นผู้ดี ไม่มีนี้วก้อย นีวหัวแม่มีอนะ” แม่ผู้ตลอดชีวิตเคยคุ่นอยู่ในแวดวงรั้ววังแสดงความคิดเห็น

พ่อมีความเห็นแบบกลาง ๆ ว่า

“เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เร็วมาก บางทีอะไรที่เปลี่ยนเร็วไป ยังไม่ได้เตรียมให้พร้อมไว้ก่อนก็เป็นอันตราย”

(เมื่อวานนี้ : 12)

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเศรษฐกิจไทยอยู่ในภาวะตกต่ำ ประชาชนส่วนใหญ่และแม้แต่ชนชั้นสูง ดังเช่น ครอบครัวของก้อยต่างมีสภาพยากจน ที่เป็นเช่นนี้เหตุผลส่วนหนึ่งเกิดจากค่านิยมของคนไทยที่ยึดติดกับการรับราชการ เพราะเชื่อว่าการรับราชการจะมีโอกาสได้เป็น “เจ้าคนนายคน” แม้ว่าขณะนั้นเมืองไทยจะมีงานมากมายให้ทำ และรัฐบาลมีนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจให้คนทำงาน โดยจำกัดอาชีพของคนต่างด้าว และสงวนอาชีพให้คนไทย แต่ค่านิยมที่ยึดติดกับการรับราชการประกอบกับอุปนิสัยของคนไทยซึ่งไม่ชอบค้าขาย ไม่ชอบงานหนัก ทำให้เศรษฐกิจยังคงย่ำแย่ งานอาชีพอื่น ๆ ตกอยู่ในมือคนต่างด้าว ดังนี้

...คนไทยไม่ชอบอาชีพค้าขาย ไม่ชอบงานบริการรับใช้ ไม่ชอบงานหนัก ชอบทำราชการเพราะเชื่อกันมาแต่ปู่ย่าตายายแล้วว่าจะได้เป็น “เจ้าคนนายคน”

(เมื่อวานนี้ : 53)

งานค้าขายและงานบริการแทบทุกชนิดตกอยู่ในมือคนต่างด้าวซึ่งเป็นคนจีนเกือบทั้งหมด งานในเมืองไทยมีมากมายหลายอาชีพ แต่ไม่มีคนไทยคนไหนนึกอยากทำนอกจากราชการ เมื่อมองไปทางไหนจึงเห็นแต่คนจีนทำงานกันเหงือหยด แล้วก็ไม่มีคนไทยคนไหนนึกอยากแย่งอาชีพที่คนจีนครอบครอง เพราะมองว่าเป็นงานชั้นต่ำ ต่อให้อดอยากปานใดก็ไม่ทำ

แม่เคยเปรียบเปรยให้ฉันฟังสั้น ๆ แต่ชัดเจนว่า

“เพราะคนไทยหน้าบาง”

(เมื่อวานนี้ : 18-19)

รัฐบาลจึงมีนโยบายจำกัดอาชีพของคนต่างด้าวไว้หลายอาชีพ กระนั้นคนไทยก็ยังยากจนอยู่มาก อาชีพที่สงวนไว้ให้คนไทยทำก็เชื่อว่าคนไทยจะอยากทำ อีกอย่างหนึ่งคือ คนไทยไม่ถนัดในการประกอบธุรกิจ ไม่กล้าเสี่ยงในการลงทุน และไม่กล้าสร้างงานของตนเอง จึงไม่สามารถแย่งอาชีพที่คนต่างด้าวทำจนร่ำรวยมาไว้ในกำมือได้ รัฐบาลพยายามให้คำแนะนำและชักจูง แต่คนไทยทำได้เพียงเป็นงานอดิเรก

(เมื่อวานนี้ : 54)

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองเริ่มขึ้น เข้ามีเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกในประเทศไทย ผู้เขียนกล่าวถึงสภาพโดยทั่วไปของประเทศและประชาชนไทยในขณะนั้นว่า ประชาชนต่างรู้สึกตื่นตระหนกที่มีทหารญี่ปุ่นเดินอยู่ทั่วกรุงเทพฯ การมีกองทัพญี่ปุ่นอยู่ในประเทศไทยนอกจากจะสร้างความหวาดกลัวแก่คนไทยแล้ว ยังทำให้ไทยตกเป็นเป้าหมายการโจมตีทางอากาศจากสหรัฐอเมริกา ผู้เขียนกล่าวถึงความเป็นอยู่ของคนไทยในขณะนั้นว่า เมื่อสัญญาณเตือนภัยทางอากาศดังขึ้น ประชาชนต้องวิ่งหนีไปอยู่ในหลุมหลบภัย ซึ่งมีสภาพไม่ต่างจากมดปลวกที่หนีภัยเข้าหลุมกันหัวซุกหัวซุน การถูกโจมตีทาง

อากาศทำให้ชีวิตและทรัพย์สินได้รับความเสียหาย ดังตัวอย่าง

ชีวิตของคนไทยในตอนนั้นไม่ผิดอะไรกับมดปลวก ยามได้ยินเสียงเครื่องบินเข้ามาในท้องฟ้าไทย ต่างก็วิ่งหัวซุกหัวซุนหลบหนีกันสุดชีวิต พอเข้าหลุมหลบภัยแล้วก็หลับตา อุดหนุเมื่อได้ยินเสียงระเบิดตูมตาม ต่อเมื่อเครื่องบินยักษ์ฝูงนั้นเงียบเสียงไปแล้วจึงออกมาชุมนุมกัน ถ้ามได้ถึงหยวนะที่เกิดขึ้น ไม่มีสักครั้งเดียวที่ฝูงบินยักษ์เหล่านั้นจะกลับไปโดยไม่ได้ทำลายชีวิตหรือทรัพย์สินของคนไทยจนพินาศย่อยยับ

(เมื่อวานนี้ : 94-95)

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองใกล้จะสิ้นสุด ญี่ปุ่นเริ่มเป็นฝ่ายเพลี่ยงพล้ำถูกฝ่ายสัมพันธมิตรโจมตีอย่างหนักทั้งทางบกและทางทะเล กองกำลังญี่ปุ่นขาดกำลังสนับสนุนทำให้สงครามในไทยเบาบางลง แต่กระนั้นก็ตามสภาพคนไทยทุกคนแทบไม่เหลืออะไรเพราะบ้านเรือนและทรัพย์สินถูกทำลาย ต่อมาหลังจากที่ญี่ปุ่นประกาศยอมแพ้ เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2488 สงครามโลกครั้งที่สองได้ยุติลง แต่กระนั้นสงครามก็สร้างความเสียหายให้กับชีวิตและทรัพย์สินของไทยอย่างมากมายมหาศาล ผู้เขียนกล่าวถึงประเทศไทยหลังสงครามโลกครั้งที่สองว่า สังคมไทยต้องเผชิญกับปัญหามากมายเช่น ปัญหาความขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภค และไร้ที่อยู่อาศัย เป็นต้น แต่คนไทยก็ตั้งใจที่สงครามยุติลง ดังตัวอย่าง

เมื่อภัยจากการโจมตีด้วยระเบิดและปืนท่างหายไประยะหนึ่ง ทุกคนจึงหันมาสนใจเรื่องของตัวเอง ซึ่งบัดนี้ไม่มีอะไรเหลือเป็นสมบัติของตนเองเลยสักคน มนุษย์เรามีความจำเป็นในปัจจุบัน มีอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย ซึ่งบัดนี้คนไทยได้สูญสิ้นไปเกือบหมดแทบทุกคน เมื่อได้พบหน้าพูดจากัน จึงมีแต่เรื่องความวินาศและทุกข์เข็ญของตัวเองหรือคนอื่น ๆ ที่รับรู้ได้เห็น

(เมื่อวานนี้ : 156)

รัฐบาลต้องเผชิญกับปัญหาเศรษฐกิจมากมายในช่วงหลังสงครามนี้ ไม่ว่าจะเรื่องค่าของเงิน สินค้าราคาแพง การหนีภาษี การทุจริตเริ่มเกิดขึ้น ความเหลื่อมล้ำทางสังคมเกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากมีเศรษฐกิจใหม่เกิดขึ้น คนที่อยู่ในฐานะกลางกลับจนลงไป ทำให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด แต่ทุกคนก็ยังสดชื่นแจ่มใสที่สงครามยุติลง...

(เมื่อวานนี้ : 172)

เนื้อหาเกี่ยวกับสภาพสังคมในอดีตซึ่งประเทศไทยถูกสถานการณ์บังคับให้ร่วมทำสงครามกับญี่ปุ่น สะท้อนความทุกข์ยากขาดแคลนอย่างหนักของประชาชน และความสูญเสียที่เกิดกับประเทศชาติในขณะนั้น นับเป็นบทเรียนสำคัญให้เยาวชนเห็นผลร้ายของสงคราม พร้อมทั้งสังสารเห็นใจผู้ที่ต้องประสบกับ

ภัยของสงครามในขณะนั้น บทเรียนจากสงครามอาจเป็นเครื่องเตือนสติมิให้ผู้ใดก่อสงครามขึ้นอีก

ส่วนเรื่อง**คำใส** กล่าวถึงเด็กชายลูกชาวนาแห่งบ้านนาสมิ พ่อชื่อบุญมี แม่ชื่อบุญตา คำใสได้รับการอบรมสั่งสอนและดูแลอย่างใกล้ชิดจากพ่อและแม่ บุญมีต้องการชดเชยสิ่งที่ตนไม่เคยมีในอดีตเพราะความยากจนให้กับลูก จึงขยันทำงานและอดออมเพื่อให้ลูกได้รับความสะดวกสบายและทันสมัย แต่เมื่อเกิดน้ำท่วมเป็นปีที่ 2 ติดต่อกัน บุญมีไม่มีเงินใช้หนี้ที่กู้ยืมมาจึงไปขับรถแท็กซี่อยู่ในกรุงเทพฯ และได้มีโอกาสช่วยคนถูกรถชนส่งโรงพยาบาล คนที่ถูกรถชนให้เงินตอบแทนน้ำใจของบุญมี บุญมีเก็บเงินได้พอใช้หนี้ก็เดินทางกลับบ้าน เมื่อกลับมาบุญมีต้องผิดหวังเมื่อรู้ว่าคำใสหนีเรียนไปเล่นคอมพิวเตอร์จนถูกเพื่อนนักเรียนทำร้าย แต่คำใสสำนึกผิดและไม่คิดไปเล่นเกมที่ร้านอินเทอร์เน็ตในเมืองอีก

เนื้อหาของเรื่องสะท้อนถึงสภาพสังคมชนบทปัจจุบันที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จากอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ ดังจะเห็นได้จากบุญมีเป็นชาวนาที่ขยันขันแข็งทันสมัยและมองการณ์ไกล ทำงานหนักอดออมและพยายามเพิ่มรายได้และผลผลิตในทีนา ด้วยการกู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ และซื้อรถไถแทนควาย การใช้ควายไถนาดังที่ทำกันในอดีตก็เปลี่ยนแปลงไปใช้เครื่องจักรแทน

...เพราะทุกปีเขาเก็บเกี่ยวผลผลิตที่ได้จากการทำนาเป็นที่น่าพอใจ สามารถนำไปขายส่งดอกเบ็ญธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ที่กู้ยืมมาได้ แล้วยังมีเหลือสำหรับเก็บไว้กินอีก เขายังอยากเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้น ด้วยเหตุนี้ควายบักตู้เขาแลจึงถูกขายไปในเวลาต่อมา

(คำใส : 12)

บ้านของบุญมีจึงมีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ตู้เย็น และโทรทัศน์รวดเร็วกว่าเพื่อนบ้านคนอื่น ๆ บุญมีใฝ่ฝันอยากให้ลูกได้เรียนสูง ๆ มีชีวิตที่สะดวกสบาย ได้สัมผัสกับความทันสมัย บุญมีพาคำใสไปฉลองวันเกิดที่ร้านอาหารติดเครื่องปรับอากาศในจังหวัด และมองเห็นว่าตนเองก็ต้องทันสมัยและก้าวให้ทันกับยุคโลกาภิวัตน์ด้วย ความว่า

บุญมีนึกย้อนไปถึงอดีตเมื่อครั้งตัวเองเป็นเด็ก พ่อแม่มีฐานะยากจนอยู่ในชนบทที่ห่างไกลความเจริญ การคมนาคมเข้าสู่ตัวเมืองเป็นทางดินลูกรังมีหลุมมีบ่อตลอดเส้นทาง ไม่สะดวกสบายเหมือนปัจจุบัน บุญมีไม่มีโอกาสได้กินยลและสัมผัสกับอาหารในห้องแอร์ตัวจังหวัดเช่นนี้หรอก... เขาไม่รู้จักรับมันด้วยซ้ำ แต่ทุกวันนี้เขาจะหวนนึกตาบอดเหมือนเมื่อก่อนไม่ได้แล้ว เขามีลูกชายที่อยู่ในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีเทคโนโลยีล้ำหน้าติดต่อสื่อสารกันด้วยอินเทอร์เน็ตจึงจำเป็นต้องทันยุคทันเหตุการณ์และต้องก้าวทันโลก...

(คำใส : 25)

ข้อความดังกล่าวสะท้อนความเปลี่ยนแปลงของชนบทและทัศนคติของชาวชนบทที่พยายามเปลี่ยนวิถีชีวิตของตนเองให้ทันสมัย ขณะเดียวกันก็เห็นว่าการศึกษามีความสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่ออนาคตของครอบครัว

บุญมีอยากบอกลูกเหลือเกินว่า...คำใสเอ๊ย บักหล่า พ่อเสียตายเป็นที่ไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือ ถ้าย้อนเวลาได้ พ่ออยากเล่าเรียนหนังสือ เพราะวิชาความรู้เป็นทรัพย์ทางปัญญาที่ติดตัวเราไปจนวันตาย...

(คำใส : 25)

เมื่อนาล่มบุญมีจำต้องจากบ้านไปทำงานขบแท็กซีในกรุงเทพฯ เพื่อหาเงินมาใช้หนี้ ก่อนจากบ้าน คำใสขอให้พ่อซื้อของเล่นให้ ของเล่นที่คำใสโปรดปรานและอยากได้คือ ของเล่นที่พบเห็นจากโฆษณาทางโทรทัศน์ ดังนี้

“...คำใสอยากได้อุลตราแมน อยากได้สัตว์ประหลาด แล้วก็ไดโนเสาร์ด้วย”

“นั่นละ แล้วพ่อซื้อส่งมาให้ทางไปรษณีย์”

“อีหลีเด้อ...พ่อ” เด็กน้อยตาวาวน้ำเสียงระรื่นระคนความหวัง

“อีหลี”

“เอาสัตว์ประหลาดตัวเดียวก็พอละ นอกนั้นเอาพวกจัมโบ้เอ จัมโบ้นายน์ หุ่นยนต์แปลงร่างก็ได้ และยอดมนุษย์อุลตราแมน อุลตราเซเวน อิงกะเล้ออน”

(คำใส : 36)

ของเล่นของคำใสสะท้อนความนิยมในการเล่นของเด็กที่เปลี่ยนไปตามความเจริญของสื่อโฆษณา และของเล่นสำเร็จรูปที่ผลิตหรือลอกเลียนแบบจากต่างประเทศ ของเล่นที่กล่าวถึงต้องซื้อหาและมีราคาแพง เด็ก ๆ ไม่ได้ใช้ฝีมือคิดทำขึ้นเองจากวัสดุธรรมชาติดังแต่ก่อน และของเล่นที่เป็นที่นิยมมากจนแม่เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างดีอย่างคำใสยังแอบหนีเรียนไปเล่นคือ เกมคอมพิวเตอร์ สร้างความหนักใจและวิตกกังวลแก่บุญมี ความว่า

คืนนั้น...แม่แอบได้ยินเสียงพ่อลอบถอนหายใจครั้งแล้วครั้งเล่า ร่างกายพลิกไปส่ายมามือขวาก่ายหน้าผาก พ่อบุญมีคงคิดหนักเกี่ยวกับเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับลูกชาย ทำไมคำใสวันนี้ถึงไม่เหมือนคำใสเมื่อวันก่อนที่มีแต่ความ

รักและซื่อสัตย์ต่อพ่อแม่ ผีห้าซาตานตนใดหนอที่มาดลใจลูกชายให้รู้จักหนีเรียนแล้วหลบไปเล่นเกมคอมพิวเตอร์ หรือสังคมยุคโลกาภิวัตน์ทำให้ค่านิยมแห่งวัตถุดูคลั่งสิ่งสิ่งงามที่เคยมีในอดีตให้สูญหายอย่างนั้นหรือ บุญมีเองก็คาดไม่ถึงว่าระยะเวลาเพียงไม่นานที่เขาจากบ้านนาสิมไป หมู่บ้านแห่งนี้จะมีร้านอินเทอร์เน็ตมา เปิดให้บริการได้รวดเร็วเช่นนี้...

(คำใส : 78)

ข้อความข้างต้นสะท้อนถึงสังคมชนบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความเจริญล้ำหน้าของเทคโนโลยี นำความเปลี่ยนแปลงมาให้จนก้าวตามไม่ทัน และยังสร้างค่านิยมทางวัตถุให้มีมากขึ้นจนดูคลั่งประเพณี วัฒนธรรมในอดีตให้เสื่อมถอย ดังเช่นคนตรีพื้นเมืองและลำกลอนอีสานซึ่งปัจจุบันแปรสภาพไปเป็นหมอลำซิ่ง ดังตัวอย่าง

...ลำน่าว่งทำงานของคนตรีพื้นเมืองอีสานกับหมอลำกลอนซึ่งในปัจจุบันได้พัฒนาเป็นหมอลำซิ่ง วัฒนธรรมดั้งเดิมของภาคอีสานคือลำกลอนต้องมาถึงกาลดับสลายเช่นเดียวกับอายุขัยของพ่อใหญ่คำเฝ้าที่ละจากโลกไป นานแล้วเหลือไว้เพียงผืนนาพอให้ลูกหลานได้ทำกัน

(คำใส : 11)

แต่ในขณะที่สังคมกำลังเกิดความสับสนระหว่างผลดีผลเสียของการรับความเจริญจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่หลั่งไหลเข้ามาอย่างไม่หยุดยั้ง สิ่งหนึ่งที่กำลังเป็นปัญหาอย่างเด่นชัด คือ การซึมซับความรุนแรงที่ได้รับจากเกมอินเทอร์เน็ต ซึ่งนับวันการแสดงออกของความรุนแรงมีแนวโน้มเกิดขึ้นกับเด็กที่มีอายุน้อยลง ดังตัวอย่างเหตุการณ์ที่คำใสซึ่งอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่งถูกนักเรียนชั้นประถมปีที่สามทำร้ายเมื่อแอบหนีเรียนไปเล่นเกมในร้านอินเทอร์เน็ต ดังนี้

“เอาเงินมาให้กูห้าบาท”

“บ่มี...” คำใสเสียงเครือ

คำสิงห์กระซอกคอเสื้อคำใส ปกเสื้อที่แม่อุตสาห์รีดเรียบยับยู่ยี่ด้วยรอยขยุ้ม

“บ่มีเงิน แล้วมึงกล้าหนีเรียนมาเล่นเกมได้จังได้”

“อยากมา... เฮ็ดการบ้านบ่ทัน” คำใสบอกว่าต้องการมาเล่นเพราะทำการบ้านส่งอาจารย์ไม่ทัน

“บักหน่า”

พลัก...โอ๊ย!

เด็กชายเอฟคว้าหัวเข็มขัดลูกเสื้อพาดเข้าที่ศีรษะของคำใส...

“บอกครูหรือ มึงตาย...” เด็กชายคำสิงห์ตาวาวโรจน์เหมือนเสื้อจ้องตะครุบเหยื่อ

(คำใส : 76)

เนื้อหาดังกล่าวสะท้อนปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเยาวชนในระดับประถมศึกษา นับว่าเป็นปัญหาที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่งหากสังคมยังปล่อยให้มีการเล่นเกมและอินเทอร์เน็ต โดยไม่มีมาตรการควบคุมและดูแลอย่างใกล้ชิดทั้งจากรัฐ สถานศึกษา และพ่อแม่ผู้ปกครอง เพราะเยาวชนวัยประถมศึกษายังไม่รู้จักแยกแยะว่าสิ่งใดถูกหรือผิด ทั้งยังไม่รู้จักใช้ประโยชน์จากคอมพิวเตอร์ได้ดีพอ อย่างไรก็ตาม ภัยคุกคามที่มากพร้อมกับเทคโนโลยีทันสมัยทั้งการคมนาคมและการสื่อสารดังเช่นโทรศัพท์มือถือและอินเทอร์เน็ต แม้จะทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชนบทตลอดจนก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับเยาวชนดังกล่าวก็ตาม แต่ก็ช่วยให้สังคมในชนบทที่มีความทันสมัยและสะดวกสบายมากขึ้นกว่าแต่ก่อน ดังนั้นหากรัฐและประชาชนในท้องถิ่นมีมาตรการควบคุมดูแลที่ดี ส่งเสริมสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ดังเช่น ใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเพื่อการศึกษา เยาวชนก็จะได้รับในสิ่งที่เป็นประโยชน์สำหรับพัฒนาตนเองและประเทศชาติต่อไป ดังกรณีของบุญมีซึ่งแม้จะเห็นว่าคอมพิวเตอร์ทำให้คำใสหนีเรียน แต่บุญมีก็เห็นประโยชน์ของคอมพิวเตอร์หากนำไปใช้ให้ถูกต้องเหมาะสม ดังนี้

“บ่แม่นคอมพิวเตอร์มันปดี มันดีและมีประโยชน์หากนำมาใช้ในทางที่ถูกที่ควร เช่น ใช้ในการค้นคว้าหาความรู้ด้านต่าง ๆ เพราะว่าคอมพิวเตอร์มีข้อมูลหลายอย่างให้เขาค้นหาที่เขาเห็นว่า อินเทอร์เน็ต เก่งคอมพิวเตอร์ มันเฮ็ดให้เป็นคนฉลาดทันโลก...”

(คำใส : 83)

เนื้อหาเกี่ยวกับสภาพสังคมทั้งอดีตและปัจจุบัน ช่วยให้เยาวชนเรียนรู้เหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ดังเช่นเหตุการณ์ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่ชี้ให้เห็นความโหดร้ายและความสูญเสียที่เกิดจากสงคราม ส่วนเนื้อหาเกี่ยวกับสังคมในปัจจุบันช่วยให้เยาวชนรับรู้ความเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทที่ได้รับอิทธิพลจากกระแสโลกาภิวัตน์ ช่วยให้ตระหนักถึงอันตรายที่เกิดจากการรับความเจริญและความทันสมัยอย่างไม่รอบคอบระมัดระวังดังเช่น การใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ซึ่งหากนำมาใช้โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ก็อาจเกิดอันตรายได้ จึงควรใช้ในทางที่เหมาะสมเช่น ใช้ในการศึกษาหาความรู้ เป็นต้น

บทที่ 4

แนวคิดของวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดี

แนวคิดในวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดี มีส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์พัฒนาทางปัญญาความคิดและจิตใจให้แก่เยาวชน ก่อให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจคุณค่าของชีวิต ของธรรมชาติและสังคม การให้แนวคิดแก่เยาวชนเป็นการวางรากฐาน และเตรียมความพร้อมให้เยาวชนมีแนวประพฤติปฏิบัติที่ดั่งงามเหมาะสม เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับสังคมและธรรมชาติได้อย่างมีความสุข ผู้เขียนใช้ศิลปะการเขียนถ่ายทอดแนวคิดผ่านตัวละคร ฉาก และเหตุการณ์ที่น่าสนใจน่าอ่านสอดคล้องกับวัยของผู้อ่าน แนวคิดเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดคุณค่าของวรรณกรรมเยาวชนแต่ละเรื่องว่ามีคุณค่ามากน้อยเพียงใด จากการศึกษาแนวคิดในวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีที่พิมพ์ครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2547 ปรากฏแนวคิดสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. แนวคิดด้านคุณธรรม
2. แนวคิดด้านอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. แนวคิดด้านการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม
4. แนวคิดด้านสงครามและสันติภาพ

4.1 แนวคิดด้านคุณธรรม

คุณธรรมคือคุณความดีอันเป็นคุณสมบัติของความเป็นมนุษย์ ที่ช่วยให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เพราะผู้ที่มีคุณธรรมจะเป็นผู้ที่ไม่เห็นแก่ตัวมีเมตตากรุณาต่อผู้อื่น ผู้เขียนวรรณกรรมเยาวชนมักสอดแทรกแนวคิดด้านคุณธรรมไว้ในผลงาน โดยมุ่งหวังให้คุณธรรมช่วยกล่อมเกลาจิตใจเยาวชนให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นคนดีของสังคม จากการศึกษาวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีปี พ.ศ. 2547 พบแนวคิดเรื่องคุณธรรม 5 ด้าน ได้แก่

1. ความเมตตากรุณา
2. ความกล้าหาญและเสียสละ
3. ความมานะอดทน
4. ความกตัญญู
5. ความสามัคคี

4.1.1 ความเมตตากรุณา ความเมตตากรุณาหมายถึงความรักความสงสารเห็นใจและปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข สำหรับพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับเด็กแล้วความเมตตากรุณาเป็นคุณธรรมหลักในการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้เติบโตสมบูรณ์พร้อมทั้งกายและใจ ประการสำคัญเด็กที่ได้รับ

ความรักจากพ่อแม่ เมื่อโตขึ้นก็จะรู้จักถ่ายทอดความรักของตนไปยังผู้อื่นได้ (สุชา จันทน์เอม. 2541: 63) จากข้อมูลที่น่าสนใจที่นำมาศึกษาผู้วิจัยพบว่าแนวคิดเรื่องความเมตตาการุณามี 3 ด้าน ได้แก่ ความเมตตาการุณาที่ผู้ใหญ่มีต่อเด็ก ความเมตตาการุณาที่มีต่อผู้อื่น และความเมตตาการุณาที่คนมีต่อสัตว์

4.1.1.1 ความเมตตาการุณาที่ผู้ใหญ่มีต่อเด็ก มี 4 เรื่อง คือ เจ้าหนูขลุ่ยผิว ทายาทขนมต้ม เจ้าชายไม่พูด มัจฉานุผลบุญภัย

เรื่อง**เจ้าหนูขลุ่ยผิว** พระเนนค้นพบทารกประหลาดลึกลับในกอไผ่ผิสีง ด้วยความเมตตาและสงสารจึงนำทารกน้อยกลับมายังหมู่บ้าน แต่คนในหมู่บ้านหลายคนไม่เห็นด้วยที่พระเนนนำเด็กประหลาดจากแดนอาถรรพณ์มาเลี้ยง เพราะเกรงว่าจะเกิดอาเพศ ขณะที่คนในหมู่บ้านกำลังถกเถียงกัน นางขาบเมียของพระเนนซึ่งเพิ่งสูญเสียลูกไปรีบเข้ามาอุ้มทารกน้อยที่กำลังร้องไห้เพราะความหิว นางให้ทารกดื่มนมจากอกโดยไม่ได้นึกถึงภัยหรือหวาดกลัว การกระทำของนางขาบแสดงถึงความเมตตาสงสาร เมื่อเห็นทารกน้อยที่ไม่รู้เรื่องราวถูกมองว่าจะนำเหตุอาเพศมายังหมู่บ้าน แม้จะไม่ใช่ลูกตัวเอง แต่ก็ไม่อาจเห็นเด็กน้อยตาดำ ๆ ต้องถูกทอดทิ้งต่อหน้าต่อตา นางจึงรับทารกไปเลี้ยงเป็นลูกของตน ดังตัวอย่าง

ขาบก้มลงอุ้มร่างเล็กจ้อยขึ้นมาแนบอก แล้วให้ทารกน้อยผู้กำลังหิวโหยดื่มนมจากอกของนาง ทารกประหลาดหยุดร้องไห้ทันที หญิงสาวเขาดูมีความสุขที่ได้บ้วนน้ำนมแก่พ่อหนูน้อย โดยมีพวกชาวเขาที่กำลังห่มเถียงกันอยู่มองดูอย่างไม่เชื่อสายตา แต่ภาพแห่งความสุขที่ปรากฏอยู่ตรงหน้า ก็ทำให้พวกเขาตัดสินใจได้ทันที ถึงเวลาแล้วที่จะยุติความขัดแย้งนี้เสีย

และแล้ว... หมู่บ้านบนเขาก็ได้ต้อนรับสมาชิกคนใหม่อีกคนหนึ่ง เป็นเด็กทารกตัวจิ๋วผู้มีที่มาอันลึกลับ หนูน้อยผู้ตื่นขึ้นจากการหลับใหลในกระบอกไผ่ผิสีงเอง

(เจ้าหนูขลุ่ยผิว : 37)

เรื่อง**ทายาทขนมต้ม** ครูเสน่ห์เข้าใจในความปรารถนาดีของนายตะวันที่ตั้งใจจะส่งเสริมและยกกระตักกล้าให้เป็นนักมวยแนวหน้า จึงยอมให้กล้าขึ้นชกทั้งที่รู้ว่ากล้ายังอ่อนด้อยทั้งฝีมือและประสบการณ์ ด้วยความเมตตาที่มีต่อศิษย์ครูเสน่ห์จึงกล่าวเตือน สอน และให้กำลังใจกล้าอย่างตรงไปตรงมา คำพูดของครูเสน่ห์แสดงถึงความเมตตาการุณาต่อศิษย์ ไม่อยากให้ต้องเสียใจจนเกิดความท้อแท้หากต้องพ่ายแพ้แก่คู่ต่อสู้ ครูเสน่ห์จึงเป็นครูที่สอนทั้งเชิงมวย ศิลปะการต่อสู้ และความมีน้ำใจนักกีฬาให้กับศิษย์อย่างครบถ้วน เป็นตัวอย่างของครูที่ดีมีเมตตาและปรารถนาดีต่อศิษย์ ดังนี้

“กล้าสู้คนจนไม่ได้เลย” ครูเสน่ห์ส่ายหน้า “ไม่มีอะไรที่พอจะสู้เขาได้ เชื่อครูเถอะ”

สายตาและคำพูดครุ่นวยเฉมา เหมือนกับพะวงปัญหาในหนทางข้างหน้าของกล้า เด็กหนุ่มรู้สึกอึดอัด ความมั่นใจที่เคยมีลดฮวบ

“ครู...” กล้าเอ่ยปากอย่างเลื่อนลอย

ครูเสน่ห์มองลึกถึงก้นบึ้งหัวใจของศิษย์รัก “ที่ครูบอกเช่นนี้ มิใช่จะทำลายความมั่นใจของกล้า ครูย่อมรู้จักกล้าดีกว่าคนอื่น ฟังครูนะ...นับตั้งแต่กล้าขึ้นชมกมยบนเวทีสิบครั้ง ครูไม่เคยเห็นกล้าแพ้ใครสักคน ครูไม่เคยเห็นกล้าเจ็บตัวมาก ครูเห็นแต่ภาพกล้าระริ่นกับชัยชนะ แต่คราวนี้อาจจะไม่เหมือนกับที่ผ่านมา มันอาจเป็นการพ่ายแพ้ครั้งแรกในชีวิต ครูกลัวกล้าเสียใจ อยากจะให้ทำใจไว้ล่วงหน้า ต้องคิดว่ากีฬาก็คือกีฬา ชนะคือชนะ แพ้ก็คือแพ้ ไม่มีใครที่ไม่เคยแพ้ ความเสียใจมีน้ำตาเป็นเพื่อนได้ แต่อย่าให้ความท้อแท้แผ่เข้ามาถึงหัวใจเป็นอันขาด...เข้าใจไหม”

(ทนายทนมดัม : 40-41)

เรื่องเจ้าชายไม่พูด เมื่อชาวเมืองรับรู้อาการประชวรของเจ้าชาย ต่างอาสาเข้าไปในวังเพื่อสร้างความสุขให้เจ้าชายโดยไม่ต้องการเงินรางวัล เพียงให้เจ้าชายหายเป็นปกติเท่านั้น แสดงถึงความรักความเมตตาที่ชาวเมืองมีต่อเจ้าชาย ความว่า

ในขณะที่นักแสดงตลกก็เล่าเรื่องซ้ำัน นักมายากลก็ได้แสดงกลสุดฝีมือ โดยมีความหวังว่าเจ้าชายจะหัวเราะหรือพูดอะไรกับพวกเขาบ้าง และช่างตัดเสื้อก็เช่นกัน เธอปฏิเสธผู้มาว่าจ้างให้เธอตัดชุดถึงสี่ราย ด้วยเหตุผลเดียวคือ เธอจะทุ่มเทกำลังและสมองที่มีอยู่ทั้งหมดเพื่อตัดฉลองพระองค์ชุดงามถวายแด่เจ้าชายองค์น้อย ไม่มีใครเห็นความสำคัญของเงินรางวัลที่พวกเขาควรได้รับมากไปกว่าการจะได้เห็นเจ้าชายกลับเป็นปกติเลย...

(เจ้าชายไม่พูด : 29)

เรื่องมัจฉานุผจญภัย พระไวยวิก กษัตริย์แห่งเมืองบาดาล เป็นผู้วางแผนหลอกล่อให้มัจฉานุออกผจญภัยหาแม่หรือนางสุพรรณมัจฉา เพื่อให้มัจฉานุปรับปรุงนิสัยความและเอาแต่ใจ ขณะเดียวกันก็แอบติดตามไปช่วยมัจฉานุด้วยพระองค์เอง แสดงถึงความเมตตาที่มีต่อพระอนุชา ต้องการช่วยให้พระอนุชารู้จักควบคุมอารมณ์เพื่อต่อไปจะสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ดังตัวอย่าง

หากที่เข้าไป...เพราะต้องการให้มัจฉานุขี้โมโหรู้จักสังคมที่ไม่ยอมตามใจตัวบ้าง...เท่านั้นเอง

“เอาละ คนอื่น ๆ กลับไปให้หมด ยกเว้นเจ้าพวกเจ็ดสี”...

“แปลงร่างเป็นข้าสี อิศราสุร”

คนถูกสั่งรับคำอย่างงง ๆ แต่ก็เปลี่ยนร่างสีแดงของตนเป็นพระองค์ได้โดยกะพริบตาครั้งหนึ่ง

ครั้นแล้วพระไวยวิกจึงเอ่ยกับอิสราสุรด้วยสีหน้ายิ้ม ๆ “ข้าจะไปช่วยตัดนิสัยเจ้าลูกหนูมานด้วย เพราะไม่มีใครรู้จักมันดีเท่าข้า...”

(מצדנאןפּענאַליט : 39)

4.1.1.2 **ความเมตตากรุณาที่มีต่อผู้อื่น** เป็นความเมตตาที่ไม่เลือกว่าควรมีความเมตตา กรุณาต่อบุคคลใด ฐานะหรือเชื้อชาติใด มีปรากฏ 6 เรื่อง ได้แก่ ปีศาจดาวดวงนั้นระหว่างน้ำกับฟ้า กุญแจแก้ววังตะเคียน เจ้าหนูขลุ่ยผิว เมื่อวานนี้ บ้านเรา และหนูจ๊ีบผู้มาจากดาวลูกไก่

เรื่องปีศาจดาวดวงนั้นระหว่างน้ำกับฟ้า ปีศาจมีน้ำใจและจริงใจต่อผู้อื่น เมื่อจับกุมังกร ได้ปีศาจต้มใส่เกลือแล้วนำไปฝากครูมะลิและเพื่อน ๆ ที่โรงเรียน รวมทั้งดวงแก้วเพื่อนนักเรียนที่พูดจาถูกปีศาจและเพื่อนชาวเลว่าเป็นพวกอพยพตัวดำสกปรก นอกจากไม่ถือสาคำพูดของเพื่อนแล้ว ปีศาจ แสดงความเห็นใจเด็กเพื่อนบนฝั่งที่ยากจนอยากได้กระทั่งเปลือกกุ้งมังกร เพราะไม่มีเงินซื้อกุ้งแพง ๆ ปีศาจจึงสัญญาว่าจะนำกุ้งมังกรทั้งตัวไปฝาก ดังตัวอย่าง

“เปลือกกุ้งนี่ขอได้ไหมปีศาจ ฉันจะเอาไปให้พ่อชาย มันสวยดี” เสียงของเด็ก เพื่อนร่วมชั้นเรียนของผมถามขึ้น

“จะขายได้หรือ มันเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อยอย่างนี้...”

“ฉันไม่สนหรอก ถึงอย่างไรฉันก็ไม่มีปัญญาได้กิน ในตลาดนะแพงมาก ฉันกินแต่ปลาเค็ม” เด็กพูดเสียงอ่อย ผมก็ไม่รู้เหมือนกันว่าในตลาดมันแพง เพราะไม่เคยซื้อ เป็นเด็กชาวเลอย่างผมไม่จำเป็นต้องใช้เงินหรอก ป๊ะว่าวิถีชีวิตของพวกเรากับคนในเมืองมันต่างกัน ผมเห็นใจเด็กมาก จึงสัญญากับเด็กว่า วันหลังจะเอาไปฝากเด็กทั้งตัวที่บ้าน เด็กยิ้มออกมาได้

(ปีศาจดาวดวงนั้นระหว่างน้ำกับฟ้า : 29-30)

ความมีจิตใจบริสุทธิ์จึงดงามมีเมตตาเอื้อเฟื้อแผ่ของปีศาจ สะท้อนถึงความมีน้ำใจรู้จักแบ่งปันในสิ่งที่ตนมีต่อเพื่อนที่ขาดแคลน ช่วยให้ผู้อ่านมองเห็นคุณค่าของผู้อื่นและการให้โดยปราศจากความเห็นแก่ตัว

เรื่องกุญแจแก้ววังตะเคียน แม้สมภพจะร่วมมือกับพ่อจับยุทธนาไปขัง แต่ใจจริงสมภพทำไปเพื่อเอาใจนายผาดพ่อของเขาเท่านั้น สมภพแอบไปหายุทธนาที่ห้องขังและเอาอาหารไปให้ยุทธนาด้วยความเป็นห่วง การกระทำของสมภพแสดงถึงจิตใจที่มีความเมตตาสงสารเพื่อน ซึ่งยุทธนาเองก็เข้าใจและไม่ได้โกรธหรือเกลียดชังที่เพื่อนรักกระทำกับตนเช่นนั้น ดังนี้

สมภพเดินตรงมายังห้องใต้บันได ในความรู้สึกอันแท้จริง เขาเสียใจที่พ่อทำกับยุทธนาอย่างนี้ เขากับยุทธนาเป็นเพื่อนรักสนิทสนมกัน แต่ทำไมคืนนี้ยุทธนากลายเป็นเชลยของพ่อเขา ยังถูกขังในห้องมืดและอึดอัด

สิ้นดี...

“นี่ยุทธเป็นอะไรไปหรือเปล่า ทำไมเงิบอย่างนี้”

“ยุทธ...ยุทธ นี่เรานะ นายมองขึ้นมาตรงช่องลมนี้”

“ภพ...ภพ...นายเหวอ” เสียงยุทธนาเรียกตอบมาอย่างแผ่วเบา

“ใช่...เราเอง เห็นมัยนี้ชนมบัง ตรงช่องลมนี้”

(กรุแก้ววังตะเคียน : 262-264)

ความเมตตากรุณา เป็นคุณธรรมที่ช่วยสร้างเสริมมิตรไมตรีที่ดีต่อกันโดยเฉพาะเยาวชนผู้ซึ่งเพื่อนมีอิทธิพลค่อนข้างมาก เพราะอยู่ในวัยที่ต้องการมีเพื่อนต้องการการยอมรับและการเข้ากลุ่ม

เรื่อง**เจ้าหนูขลุ่ยผิว** หมอมนต์เฒ่าหรือเฒ่าสลาหมีอาคมแก่กล้า และมักเดินทางเร่ร่อนไปช่วยเหลือผู้ที่กำลังทุกข์ยากเดือดร้อนในที่ต่าง ๆ อยู่เสมอ หลังจากที่ได้ออกไปช่วยเหลือให้คำแนะนำจนสามารถรักษาโรคประหลาดที่เรียกว่า ไข้สาดำ ได้แล้ว ก่อนเดินทางออกจากหมู่บ้านหมอมนต์เฒ่ายังแสดงความห่วงใย เกรงว่าหมู่บ้านนี้อาจมีภัยร้ายแรงเกิดขึ้นได้อีก จึงใช้วิชาเพลงขลุ่ยพยากรณ์ทำนายเหตุการณ์ในอนาคต แม้ว่าการทำนายจะไม่ใช่วิชาที่ง่ายนักก็ตาม ดังตัวอย่าง

“ขลุ่ยพยากรณ์! ท่านหมอมนต์ ท่านคิดจะใช้วิชาเพลงขลุ่ยพยากรณ์หรือไม่”

“ถูกแล้วท่านหัวหน้าหมู่บ้าน ข้าเองก็อยากอยู่เหมือนกันว่า ขลุ่ยผิวของข้าจะบอกอะไรได้บ้าง ในอนาคตจะมีเรื่องราวดีร้ายแบบไหนเกิดขึ้นกับหมู่บ้านของเจ้าบ้าง”

วิชาเพลงขลุ่ยพยากรณ์นี้ นับเป็นหนึ่งในวิชาสำคัญประจำตัวหมอมนต์เฒ่า ซึ่งร่ำเรียนมาจากชีปะขาวผู้หนึ่ง ไม่บ่อยครั้งนักที่หมอมนต์เฒ่าจะใช้วิชานี้ เพราะการทำนายอนาคตด้วยเสียงขลุ่ยมิใช่เรื่องง่าย และผู้ใช้ต้องมีพลังจิตกล้าแข็ง จึงจะสามารถมองเห็นภาพนิมิตได้ในขณะที่กำลังเป่าขลุ่ยอยู่ อีกทั้งการบรรเลงเพลงขลุ่ยนี้ก็ใช้เวลานานยิ่งนัก กว่าที่จะจบสิ้นบทเพลงลงได้ต้องใช้กำลังลมในการเป่าอย่างมาก หากไม่จำเป็นจริง ๆ แล้วละก็ เฒ่าสลาหจะไม่ใช้วิชานี้เป็นอันขาด

(เจ้าหนูขลุ่ยผิว : 39-40)

การกระทำของหมอมนต์เฒ่าแสดงถึงจิตใจที่ดีงามมีเมตตาและปรารถนาดีต่อผู้อื่น โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน แม้ว่าตัวเองต้องลำบากเพราะการเป่าต้องใช้เวลานานและใช้กำลังอย่างมาก ทำให้เหนื่อยอ่อนจนแทบยืนไม่ได้ก็ตาม

เรื่อง**เมื่อวานนี้** เมื่อกรุงเทพฯ ถูกทิ้งระเบิดบ่อยครั้ง ก้อยและแม่ซึ่งกลัวระเบิดมากอยู่ในกรุงเทพฯ ไม่ได้ จึงทำตามคำแนะนำของยายหลี่ญาติห่าง ๆ ของแม่ ที่ให้ไปขอแบ่งเช่าบ้านพ่อพิณ

ส่วนค่าเช่ายายหลินแฉะว่าไม่ต้องมากเพียงเป็นสินน้ำใจ เมื่อไปถึงพ่อพิณจัดแจงแบ่งห้องให้พักด้วยความใจดีมีเมตตา แม้ว่าบ้านของพ่อพิณและแม่พลอยจะไม่ใหญ่และอยู่กันหลายคนแล้วก็ตาม แสดงถึงความมีเมตตาเอื้อเฟื้อต่อผู้ที่หนีร้อนมาพึ่งเย็น อย่างไม่นึกถึงภัยแต่อย่างใด ดังตัวอย่าง

พ่อพิณ แม่พลอย เป็นชวานาที่ใจดีมาก บ้านของเขาไม่ใหญ่โต เป็นห้องโถงยาว เขาแบ่งความโถงยาวด้วยไม้ไผ่ ทำเป็นรั้วเตี้ย ๆ กัน จึงกลายเป็นสองส่วนเท่า ๆ กัน เราอยู่ส่วนหนึ่ง พวกเขาพ่อแม่และลูกสาวคนหนึ่ง กับลูกชายอีกคนอยู่ส่วนหนึ่ง เราทำครัวด้วยกัน...

(เมื่อวานนี้ : 107)

เรื่องบ้านเรา ผู้เขียนกล่าวถึงความมีเมตตากรุณาต่อผู้อื่นของชวานาชนบทว่า ไม่ว่าใครจะเดือดร้อนเรื่องใดทุกคนต่างมีน้ำใจช่วยเหลือกันเท่าที่จะทำได้ ความมีเมตตาต่อกันของชวานาชนบทไม่ได้แสดงออกแต่เพียงกับคนบ้านเดียวกันเท่านั้น แต่ยังมีเมตตาช่วยเหลือคนบ้านอื่นที่ขาดแคลนด้วย ดังเช่น เมื่อมีชาวคณะหนึ่งตะลุมจากหมู่บ้านอื่นมาจัดแสดงเพื่อขอแลกข้าวเพราะนาแล้ง ชาวหมู่บ้านคลองแดนต่างนำข้าวของพวกเขามาให้ด้วยความเต็มใจ และเห็นอกเห็นใจในความเดือดร้อนของผู้อื่น แสดงถึงความมีเมตตาและมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่โดยไม่แบ่งเขาแบ่งเราของคนชนบท ดังความว่า

วันรุ่งขึ้น... พี่น้องชาวคลองแดน ทั้งที่มาดูหนังเมื่อคืน และที่ไม่ได้มาดูต่างเอาข้าวมาให้คณะหนึ่งตะลุมกันหลายคน คณะหนึ่งและชาวคลองแดนช่วยกันวางเตียงข้าวลงในเรือ โดยวางซ้อนกันเป็นชั้น ๆ สูงขึ้นไปจากแคมเรือจนเรือเปียบ ผู้ใหญ่บ้านเลี้ยงข้าวปลาอีกมื้อหนึ่งก่อนพวกเขาจะแจวเรือออกจากท่าไป ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ต่างอิมเมใจที่ได้แสดงน้ำใจต่อหนังตะลุงคณะนี้

“พวกเขานาแล้ง ไม่ได้ข้าวกิน พวกเรามากก็แบ่งปันกันไป ฉันขอขอบใจพวกเขาแทนคณะหนึ่งอีกครั้งหนึ่ง”

ผู้ใหญ่บ้านพูดกับลูกบ้านก่อนแยกย้ายกัน

(บ้านเรา : 161-162)

เรื่องหนูจิบผู้มาจากดาวลูกไก่ คุณหวานใจและหนูจิบช่วยเหลือไก่สามูไรให้รอดพ้นจากการถูกต้มในหม้อน้ำซุบแห่งความทุกข์ระทม แม้จะไม่อาจช่วยชีวิตไก่สามูไรได้ คุณหวานใจร้องไห้เสียใจกับการตายของไก่สามูไร และยินดีช่วยค้นหาเจ้าหญิงแห่งดาวอนาคตตามคำขอร้องของไก่สามูไร ทั้งที่ไม่รู้ว่าจะไปค้นหาเธอได้ที่ไหน การกระทำเช่นนี้ของคุณหวานใจแสดงถึงความมีเมตตาสงสารและต้องการช่วยเหลือผู้อื่นแม้ว่าจะไม่เคยรู้จักกันมาก่อนก็ตาม ดังนี้

“ขอบคุณท่านทั้งสองมาก ฉันมีเรื่องอยากขอร้องท่านทั้งสอง กรุณาค้นหาเจ้าหญิงแห่งดาวอนาคต และคุ้มครองเธอด้วย เธอมีดินสอด่หนึ่งที่สามารถเขียนให้ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้เป็นจริงได้ เธอจะต้องกลับ

ไปยังดาวอนาคตเพื่อดูแลชุมชนทรัพยากรจินตนาการของชาวโลก ท่านทั้งสองต้องดูแลปกป้องเธอ...”

เสียงนั้นค่อย ๆ หายไปจนกระทั่งไม่ได้ยินอีก คุณหวานใจรู้สึกเศร้ามาก เธอร้องไห้ให้กับการจากไปของ
โก๋ซามูไรผู้จงรักภักดีแห่งดาวอนาคต เธออยากจะช่วยเหลือเจ้าหญิงอะไร่สักคน แต่จะไปค้นหาเธอได้ที่ไหน
แล้วคุณหวานใจก็ได้แต่ร้องไห้ที่ไม่สามารถช่วยเหลือโก๋ซามูไรได้

หนูจิบไม่เข้าใจว่าเพราะอะไรคุณหวานใจถึงได้ร้องไห้มากขนาดนี้ เขาได้แต่ลงนั่งงวยที่คุณหวานใจเสีย
ใจต่อการตายของโก๋ดำตัวหนึ่งที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน...

(หนูจิบผู้มาจากดาวลูกไก่ : 82-83)

4.1.1.3 ความเมตตาที่คนมีต่อสัตว์ คุณธรรมด้านความเมตตาช่วยให้มนุษย์มีจิตใจ
อ่อนโยนและกระทำสิ่งที่ดีไม่เพียงแต่กับมนุษย์ด้วยกันเท่านั้น แต่ยังแผ่ไปถึงสัตว์ซึ่งมีชีวิตอยู่ในโลก
ร่วมกับมนุษย์ด้วย การปลูกฝังให้เยาวชนมีเมตตาต่อสัตว์ ช่วยให้เยาวชนมีจิตใจอ่อนโยนไม่รังแกสัตว์
รู้จักแบ่งปันความรักความเอาใจใส่และช่วยเหลือสัตว์ ซึ่งบางครั้งได้รับบาดเจ็บไม่อาจช่วยตัวเองได้
ปรากฏใน 2 เรื่องคือ บ้านเรา และ กรุแก้ววังตะเคียน

เรื่อง**บ้านเรา** จอมมีจิตใจอ่อนโยนเมตตาต่อสัตว์ จอมเห็นด้วยกับพ่อว่า คนที่ยิงนกบ่อย ๆ
เหมือนฝึกให้จิตใจโหดเหี้ยม เห็นชีวิตผู้อื่นไม่มีค่า เห็นแก่ตัวเพราะเห็นแก่ความสนุกของตัวเองฝ่าย
เดียว เมื่อจอมเห็นนกเอี้ยงตัวหนึ่งถูกยิงบาดเจ็บบินไม่ได้ จอมสงสารจึงปรึกษากับพ่อเพื่อหาทาง
ช่วยเหลือนก ดังตัวอย่าง

จอมเห็นนกเอี้ยงตัวหนึ่งพยายามตะเกียกตะกายจะบินหนีเขา แต่บินไม่ได้ จอมเดินเข้าไปใกล้จนถึงตัว
ของมัน แล้วจับขึ้นมาดู พบว่าขาข้างหนึ่งของมันเจ็บ จึงพาไปให้พ่อดู

“มันโดนยิง” พ่อชี้ให้ดูตรงแผลที่ขา

จอมสงสาร เขาถามพ่อว่า

“ทำอย่างไรดีพ่อ ปล่อยมันไปก็บินลำบาก”

“ถ้าปล่อยไป หมาหรือแมวเห็นเข้า ก็เสิร์ฟมันแน่ ๆ” พ่อว่า

“เอาไปปล่อยให้มันจับกิ่งไม้ไว้ก่อนได้ไหมพ่อ”

“มันก็ตกลงมาอยู่ดี”

“จั้น...ทำอย่างไรครับ”

“รักษาให้หายเสียก่อนแล้วปล่อยมันไป”...

อีกหลายวันต่อมา จอมบอกพ่อด้วยความตื่นเต้นว่า

“นกเอี้ยงหายดีแล้วพ่อ...”

“จั้นหรือ” พ่อหันมามองหน้าจอม

“ครับพ่อ” จอมยิ้มอย่างภาคภูมิใจ...

(บ้านเรา : 15)

การช่วยเหลือคน แสดงให้เห็นความเมตตาและจิตใจที่ดีงามของจอม และชี้ให้เห็นว่าการได้ช่วยผู้ที่กำลังเดือดร้อนผลที่ได้คือ ความภาคภูมิใจและความสุขใจ

เรื่องกรูแก้ววังตะเคียน ชัดคำเป็นลูกนกลูกลมพัดตกจากรังได้รับบาดเจ็บ หลวงพ่อเมตตา นำไปรักษาจนหาย ในวัดยังมีสุนัขและแมวจรจัดอีกมากมาย สัตว์ทุกตัวได้รับการเลี้ยงดูเพราะความเมตตาของหลวงพ่อกับคนอื่น ๆ ดังนี้

เจ้าชัดคำเป็นกาแสนรู้ หลวงพ่อเจ้าอาวาสท่านได้มันมาโดยบังเอิญที่ได้ต้นโพธิ์ใหญ่ภายในวัดของท่านนั่นเอง เจ้าชัดคำหล่นจากรังที่แม่ของมันสร้างปักไชนบนต้นโพธิ์ คินนั้นฝนตกและมีลมพายุพัดแรงมาก เพราะเป็นฝนต้นฤดูพายุพัดจัด กิ่งโพธิ์ที่แม่ก้ายึดทำรังหักหล่นลงมา ฟันของสองสามตัวของเจ้าชัดคำถูกกิ่งโพธิ์ทับตาย เจ้าชัดคำเพียงปีกข้างซ้ายหัก แต่ก็มีอาการร่อแร่แทบจะตายตามฟันของของมันไป...มันมีอาการซึมตาปริบคอดกอยู่ในมือของหลวงพ่อ ทำให้ท่านเป็นห่วงชีวิตมัน จึงเอ่ยบอกเณรพลและเณรผู้เป็นเด็กวัดว่า

“เณรพลกับเณรไปป้อนอาหารตามลำพังนะ หลวงพ่อรู้สึกเป็นห่วงเจ้าลูกกาตัวนี้ ถ้าไม่รีบช่วยชีวิตมันคงตายแน่ ๆ “ หลวงพ่อบอกพลางเหลือบมองดูลูกกาเคราะห์ร้ายในมือ อาการหนาวสั่นสะท้านของลูกกาทำให้ท่านรู้สึกสงสารมันยิ่งนัก

(กรูแก้ววังตะเคียน : 10)

คุณธรรมด้านความเมตตากรูณาเป็นคุณธรรมที่ช่วยให้เยาวชนตระหนักถึงคุณค่าของตัวเองและผู้อื่น ช่วยให้เป็นคนเห็นแก่ตัวรู้จักช่วยเหลือแบ่งปัน และมีแนวประพฤติปฏิบัติที่ดีและเหมาะสม

4.1.2 ความกล้าหาญและเสียสละ เป็นการแสดงออกถึงความกล้าที่จะเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคโดยไม่แสดงความหวาดกลัว และพร้อมที่จะเสียสละเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากอันตราย คุณธรรมเรื่องความกล้าหาญและเสียสละ ปรากฏใน 5 เรื่อง ได้แก่ เจ้าหนูขลุ่ยผิว เมื่อก่อนนี้ หนูจับผู้มาจากดาวลูกไก่ หัวใจของในใจเธอ และปัดดาวดวงนั้นระหว่งน้ำกับฟ้า

เรื่องเจ้าหนูขลุ่ยผิว ทุกครั้งที่หมู่บ้านคนโตประจำดอยต้องพบภัยคุกคาม พระเนนคือผู้นำหน้าเข้ารับมือกับอันตรายอย่างไม่สะทกสะท้าน ตัวอย่างหนึ่งที่แสดงถึงความกล้าหาญและเสียสละของพระเนน คือ เมื่อคนโตประจำดอยต้องผจญภัยกับภัยจากนักล่ามนุษย์ที่ต้องการจับพวกเขาไปเป็นทาสแรงงานในมหิมานคร พระเนนแสดงความกล้าหาญและเสียสละโดยอาสาประลองฝีมือกับขุนพลจักษายแม่ทัพแห่งมหิมานคร โดยมีเงื่อนไขว่าถ้าเขาชนะขุนพลจักษายจะต้องนำกำลังกลับไป แต่ถ้าแพ้เขาจะ

ยอมให้ถูกจับตัวไปพร้อมกับชาวบ้านอีกแปดคน ดังนี้

“ข้ามีนามว่าพะเนิน เป็นตัวแทนของหมู่บ้านนี้ ข้าขอทำงานขนพลแสนเดียวประลองฝีมือ เราทั้งสองจะใช้อาวุธที่ถนัดต่อสู้กันตัวต่อตัวอย่างยุติธรรม หากข้าได้รับชัยชนะ ท่านและนักรบทั้งหมดต้องเดินทางจากไป แต่หากข้าพ่ายแพ้ ข้าและหนุ่มชาวเขาอีกแปดคนจะเดินทางติดตามท่านไปและสัญญาว่าจะทำงานหนักจนสุดกำลังให้เทียบ เท่ากับคนทั้งหมู่บ้าน แต่ถ้าท่านขนพลยังดื้อดึงที่จะกวาดต้อนพวกข้าไปทั้งหมด พวกข้าก็ตัดสินใจแล้วว่า จะต่อสู้จนตัวตายหมดทั้งหมู่บ้าน...”

(เจ้าหนูขลุ่ยผิว : 115-116)

เงื่อนไขการอาสาประลองฝีมือกับขุนพลผู้เก่งกาจของพะเนิน แสดงถึงความกล้าหาญและเสียสละ ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในขณะที่ยังมีหมู่บ้านคนโตประจำดอยตกอยู่ในอันตราย ความกล้าหาญและเสียสละของพะเนินมีส่วนสำคัญในการสร้างขวัญและกำลังใจให้ทุกคนในหมู่บ้าน ทำให้พร้อมเผชิญอันตรายที่กำลังจะเกิดขึ้นอย่างไม่หวาดหวั่น

เรื่องเมื่อวานนี้ เมื่อครั้งที่กองทัพเรือสู้รบกับมหาอำนาจฝรั่งเศสในสงครามอินโดจีน เรือรบของไทยมีขนาดเล็กกว่า แต่ทหารเรือแสดงให้เห็นจิตใจที่กล้าหาญและกล้าเสียสละเข้าสู่รบกับเรือรบฝรั่งเศส ซึ่งแข็งแกร่งกว่าทั้งศาสตราวุธและกำลังรบ การเข้าต่อสู้แม้จะเอาชนะแทบไม่ได้เลย แต่ทหารเรือก็เข้าต่อกรด้วยอย่างไม่หวาดหวั่น แม้ในที่สุดจะถูกเรือรบฝรั่งเศสยิงถล่มจนใช้การไม่ได้ ดังนี้

...แม้ว่าเรือรบของไทยทั้งสามลำที่เข้าต่อสู้ปกป้องแผ่นดินจะมีขนาดเล็กกว่า แต่ด้วยน้ำใจเด็ดเดี่ยวของลูกนาวีไทย ก็อาจหาญยิงสู้ข้าศึกจนเรือลามอตตีปีเกต์ถูกยิงสะพานเรือสองนัด ทำให้เกิดกำลังใจอีกเข็มสู้ต่อไป และจบลงด้วยเรือรบหลวงธนบุรีอันเป็นเรือปืนหนัก ถูกยิงถล่มจากเรือลามอตตีปีเกต์...

หนังสือพิมพ์และวิทยุได้รายงานข่าวให้ประชาชนทราบอย่างละเอียด ชื่อเรือลามอตตีปีเกต์เป็นผู้ร้ายสำหรับคนไทย ไม่ว่าเด็ก คนหนุ่มสาวไปจนถึงคนแก่ ทุกคนกล่าวถึงด้วยความชิงชัง ตรงกันข้าม วีรบุรุษทหารเรือไทยได้รับการยกย่องสรรเสริญโดยถ้วนหน้ากัน โดยเฉพาะนาวาโทหลวงพร้อมวีรพันธ์ ผู้บังคับการเรือรบหลวงธนบุรี คนรุ่นนั้นไม่เคยลืมความกล้าหาญของท่านเลย

(เมื่อวานนี้ : 39-40)

เรื่องหนูจับผู้มาจากดาวลูกไก่ หนูจับและคุณหวานใจผจญกับปีศาจตุ่นเงาดำ ในขณะที่มันกำลังจะได้รับแต่งตั้งให้เป็นราชาไก่แห่งเมืองบนดิน เมื่อรู้ว่าชนของหนูจับใช้กำจัดปีศาจตุ่นเงาดำได้ หนูจับลิ้มความเจ็บปวดยอมสละชนตัวเอง และร่วมมือกับคุณหวานใจและกระต๊ากที่ลึบสองต่อสู้กับปีศาจตุ่นเงาดำอย่างกล้าหาญ การที่หนูจับต่อสู้กับปีศาจตุ่นเงาดำและยอมสละชนตัวเองโดยไม่นึกถึง

ความเจ็บปวด แสดงถึงความกล้าหาญและกล้าเสียสละเข้าช่วยเหลือผู้อื่น แม้ว่าตัวเองต้องเจ็บปวดก็ตาม ดังตัวอย่าง

หนูจิบบอกให้คุณหวานใจถอนขนออกมา เขาส่งเสียงร้องซู่ด ๆ มีน้ำตาไหลหยดลงมาเป็นแก้มสองข้าง คุณหวานใจกำแขนของหนูจิบเอาไว้ เธอรู้ว่าการนำขนนี้ไปปักหน้าอกของปีศาจตุ่นเงาดำไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ... หนูจิบได้แต่กระโดดเหยิง ๆ อยู่บนลำตัวของกระดูกที่ลึบสอง แล้วในที่สุดเขาก็ตัดลึนใจสลัดขนในตัวออกมาจนกระทั่งปลิวว่อนอยู่เต็มอากาศ ปีศาจตุ่นเงาดำเริ่มจามถี่ขึ้น ๆ มันมีอาการลึกลึกลึกลึกลึนไม่อาจหุบปากไว้ต่อไป หนูจิบตัดลึนใจใช้ปากคาบขนของตัวเองแล้วกระโดดเข้าไปเกาะตัวปีศาจตุ่นเงาดำ ตอนนี้อนุจิบไม่ได้อยู่บนลำตัวของกระดูกที่ลึบสองแล้ว เขาเกาะตัวปีศาจตุ่นเงาดำเอาไว้จนแน่นและปักขนนั้นลงบนหน้าอกของมันด้วยตนเอง

(หนูจิบผู้มาจากดาวลูกไก่ : 48)

เรื่องหัวใจของในใจเธอ ผิงผิงเป็นผู้นำเรียกร่องไม้ให้กลุ่มนายทุนผู้มีอิทธิพลลูก้าลานเครีออน ซึ่งเป็นเสมือนสวนสาธารณะธรรมชาติของชุมชน ผิงผิงและเพื่อน ๆ รวมตัวกันประท้วง การแสดงออกของผิงผิงและเพื่อนเป็นความกล้าหาญ และแสดงถึงความรับผิดชอบต่อชุมชนและบ้านเมือง แม้การเรียกร่องไม้ในลักษณะนี้จะเสี่ยงต่อการถูกทำร้ายโดยกลุ่มนายทุนและบริวารก็ตาม ดังนี้

ไม่นาน... ลานเครีออนที่เต็มไปด้วยวัสดุก่อสร้างที่กองสูงก็ถูกยึดพื้นที่ส่วนหนึ่งโดยเด็ก ๆ ที่โปกศึระชะ ด้วยผ้าแถบสีเขียว ชูป้ายตัวโตหรา

“เราไม่ต้องการห้องอาหารบนลานเครีออน”

“เอาปอดของบ้านเราคืนมา เอาอาหารขยะคืนไป”

เด็ก ๆ ถูกปลุกระดมโดยมีผิงผิงและครูขวัญเป็นตัวตั้งตัวตี...

“... เด็ก ๆ อย่างพวกเราซึ่งรู้จักคิด ไม่เหมือนผู้ใหญ่บางคน ปลอ่ยให้นายทุนใช้เงินซื้อ ทำลาย

ธรรมชาติ ทำลายบ้านเกิดเมืองนอน”

(หัวใจของในใจเธอ : 130-131)

เรื่องปีศาจดาวดวงนั้นระหว่างน้ำกับฟ้า ขณะไปทัศนศึกษาทางเรือดวงแก้วตกใจกลัวจึงจกจนลืมหูลืมตากระโดดไปมาบนเรือ ทำให้เรือคว่ำ ดวงแก้วจมหายไปใต้น้ำ ปีศาจรีบดำน้ำไปช่วยเพื่อนทั้งที่เป็นการดำน้ำในที่ลึกเป็นครั้งแรก การกระทำของปีศาจแสดงถึงความกล้าหาญและกล้าเสียสละคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้อื่นมากกว่าตัวเอง ดังนี้

ทันทีที่พอได้ยินคำว่าจกจก ยายดวงแก้วจึงกรี๊ดลั่น แล้วรีบถอดเสื้อชูชีพออก แถมกระโดดไปมา เธอคงลืมหูลืมตาอยู่บนเรือไม่ได้อยู่ในห้องเรียน พอดีกับคลื่นลูกใหญ่ซัดเข้ามาพอดี เรือจึงเอียงและคว่ำในทันที ไป

ตะโกนให้ทุกคนอย่าตกใจให้เกาะเรือไว้ เรือลำอื่นรีบกรรเชียงเข้ามาช่วยเรา ดวงแก้วจมน้ำหายไปเพราะเธอ
ว่ายน้ำไม่เป็น ผมรีบดำน้ำลงไปช่วยเพื่อน แม้จะเป็นครั้งแรกที่ได้ดำน้ำในที่ลึกและไม่มีแว่นตาดำน้ำ แต่ผม
กลับไม่กลัวอะไรเลย นอกจากกลัวว่าจะช่วยเพื่อนไม่ทัน

(ปี่ตึกดาวดวงนั้นระหว่างน้ำกับฟ้า : 33-34)

4.1.3 ความมานะอดทน ความมานะอดทนเป็นคุณธรรมสำหรับการทำหน้าที่การทำงาน การ
ประกอบอาชีพต่าง ๆ การศึกษา และการกีฬาเป็นต้น ความมานะอดทนมีความสำคัญโดยเฉพาะอย่าง
ยิ่งสำหรับการศึกษาเล่าเรียนของเยาวชน เพราะจะทำให้เยาวชนมีความหวังและกำลังใจ มีความ
มุ่งมั่นที่จะประสบความสำเร็จและเจริญก้าวหน้า เยาวชนจึงได้รับการปลูกฝังเรื่องความมีมานะ
พยายามขยันหมั่นเพียรและอดทนอยู่เสมอ วรรณกรรมเยาวชนที่มีคุณธรรมเรื่องความมานะอดทนมี 4
เรื่อง ได้แก่ เจ้าหนูขลุ่ยผิว คำใส มัจฉานุผจญภัย และทายาทขนมต้ม ดังจะยกตัวอย่างจาก 2 เรื่องคือ
เจ้าหนูขลุ่ยผิวและมัจฉานุผจญภัย

เรื่องเจ้าหนูขลุ่ยผิว หน่อหน้อยขอเรียนวิชาเป่าขลุ่ยจากภูติพงไพร แต่การเรียนจะต้องผ่าน
บทเรียนแรกคือการฟังซึ่งต้องอาศัยความมานะอดทนอย่างยิ่งยวด เพราะหน่อหน้อยต้องนอนอยู่กลาง
ป่าตามลำพัง ใช้เวลาถึง 7 วัน โดยไม่กินอะไรเลย ดังตัวอย่าง

“เรามาเริ่มต้นเรียนเพลงขลุ่ยกัน ณ บัดนี้เกิด บทเรียนบทแรกที่จะสอนเจ้าก็คือ การฟัง เจ้าจงนอนฟังอยู่
ณ ที่ตรงนี้ ฟังจนกว่าเจ้าจะได้ยินเสียงรากไม้กำลังดูดน้ำ ฟังจนกว่าเจ้าจะได้ยินเสียงต้นกล้าต้นน้อย ๆ ที่
กำลังงอกขึ้นสู่ท้องฟ้า หากเจ้าได้ยินเสียงที่วานี้เมื่อใด ข้าจะถ่ายถอดบทเพลงแห่งพงไพรให้เจ้าเมื่อนั้น”

กล่าวจบ ภูติพงไพรก็เดินหายเข้าไปในโพรงไม้ใหญ่อีกครั้ง ทิ้งให้หน่อหน้อยนอนอยู่ท่ามกลางป่าใหญ่
อย่างเดียวดาย...

เวลาผ่านไปเจ็ดวันเจ็ดคืน หน่อหน้อยยังคงนอนหลับตานิ่งไม่กินข้าวกินน้ำ...

(เจ้าหนูขลุ่ยผิว : 149)

เรื่องมัจฉานุผจญภัย บททดสอบของฤๅษีขันตีให้มัจฉานุต้มน้ำใส่ตุ่มให้เต็มนั้น เป็นบท
ทดสอบที่ดูเหมือนง่าย แต่มัจฉานุต้องใช้ความพยายามอยู่หลายครั้งจึงสำเร็จ เพราะครั้งแรก ๆ มัจฉานุ
ไม่ได้ใช้ความอดทน หากแต่ใช้เวทมนตร์เสกน้ำใส่ตุ่ม จนเมื่อใช้ความพยายามและความอดทนมัจฉานุ
จึงต้มน้ำเต็มตุ่มได้สำเร็จ ดังนี้

...ตาจะบอกให้ชนะ...โอรสน้อย... ตุ่มที่ตาให้มันบอบบาง เจ้าโยนน้ำที่อัดแน่นด้วยฤทธิ์ไส้มัน มันก็ทนไม่
ได้ ตุ่มที่เจ้าเสกมาใช้ก็หาได้ผ่านขั้นตอนการเสกมา ถึงได้รั่วจนไม่สามารถเก็บน้ำ อีกลายอย่างที่เจ้าลัทธิ...เล็ก

ไปกบมันนุดได้ ใหญ่ไปปลาก็ลอดออกมา ตาอยากให้เจ้าเรียนรู้ความอดทนหนา เพราะความอดทนจะทำให้เราทำงานสำเร็จ ทำให้เราคิดหาเหตุจนถึงทางแก้ไข ถ้าเจ้าอดทนตักน้ำแต่ที่แรก จะเหลือสักครึ่งแล้วค่อยใช้ เวทาก็ไม่ว่าอะไร เพราะเจ้านะ เมื่ออดทนแล้วย่อมเรียนรู้อันนี้ว่าตักน้ำต้องทำอะไร...

(มัชฌานุมุขกัณฑ์ : 88)

4.1.4 ความกตัญญู ความกตัญญูเป็นคุณธรรมที่ผู้ใหญ่ปลูกฝังให้เด็ก เพราะทำให้เด็กอ่อนน้อมถ่อมตนรู้จักให้ความเคารพต่อผู้ใหญ่ รู้จักบุญคุณและการตอบแทนโดยเฉพาะต่อพ่อแม่ ครู อาจารย์ ตลอดจนคนรอบคอบคนอื่น คุณธรรมเรื่องความกตัญญูมีปรากฏอยู่ในวรรณกรรมเยาวชน 6 เรื่อง ได้แก่ เจ้าหนูขลุ่ยผิว เจ้าชายไม่พูด คำใส หัวใจของไนใจเธอ ทายาทขนมต้ม และปี่ตักดาวดวงนั้น ระหว่างน้ำกับฟ้า ดังจะขอยกตัวอย่าง 3 เรื่องคือ เรื่องคำใส ทายาทขนมต้ม และปี่ตักดาวดวงนั้น ระหว่างน้ำกับฟ้า

เรื่องคำใส บุญมีกล่าวให้คำใสรู้คุณค่าของความกตัญญูว่า เป็นสิ่งสำคัญที่นำความเจริญมาสู่ผู้ปฏิบัติ เพื่อหล่อหลอมให้คำใสมีความกตัญญูต่อผู้มีบุญคุณ ดังนี้

“คนเฮานะคำใส เกิดมาต้องรู้จักบุญคุณคนมันจึงจะเจริญ...”

(คำใส : 12)

เรื่องทายาทขนมต้ม แม้จะรู้ตัวว่าแทบไม่มีทางเอาชนะกับคมฉาน สะท้านธรณีได้ แต่ด้วยความกตัญญูที่มีต่อครูเสน่ห์ ซึ่งหวังดีอยากให้อำนาจได้ยกระดับเป็นนักมวยที่มีชื่อเสียง กล้ารับปากที่จะขึ้นชกและจะสู้อย่างเต็มกำลังสามารถ ดังความว่า

“แต่ไม่ว่าอย่างไร ผมจะสู้ให้ถึงที่สุด”

“ดี กล้าต่อสู้ให้เต็มที่ แม้ประสบการณ์บนผืนผ้าใบและมีมือมวยกล้ายังอ่อนกว่าคมฉาน แต่หนทางแห่งชัยชนะเชื่อว่าจะตีบตัน...”

(ทายาทขนมต้ม : 41)

เรื่องปี่ตักดาวดวงนั้นระหว่างน้ำกับฟ้า เมื่อปีะป่วยฮาติช่วยปีะออกเรือหาปลาและช่วยดูแลปี่ตักแทนปีะ แม้ตนเองจะมีครอบครัวแล้วก็ตาม แต่ก็ยังคอยช่วยเหลือพ่อและน้องชายอย่างไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย แสดงถึงความกตัญญูที่ฮาติมีต่อปีะ จนเมื่อปีะจากโลกนี้ไปแล้ว ฮาติและปี่ตักช่วยกันจัดงานและฝังศพปีะอย่างดี เป็นการแสดงความรักและความกตัญญูต่อปีะอย่างไม่เสื่อมคลาย ดังนี้

ฮาติชวนผมไปขุดหลุมเพื่อพิธีฝังศพปีะในวันรุ่งขึ้น เขาไม่ยอมให้ใครไปช่วย เราสองคนพี่น้องเลือกที่

วางใกล้หลุมของมะ แล้วลงมือชุดอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย ฮาติว่า เราต้องทำบ้านให้ปะนอนอย่างสบายที่สุด
ปะเหนื่อยมามากแล้วตลอดชีวิต บริเวณนั้นติดกับทะเล ปะคงนอนฟังเสียงคลื่นอย่างมีความสุข

(ปี่ตักดาวดวงนั้นระหว่างน้ำกับฟ้า : 68)

4.1.5 ความสามัคคี ความสามัคคีคือคุณธรรมที่ช่วยให้คนเรารับมือกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในชีวิต แนวคิดเรื่องความสามัคคีช่วยให้เยาวชนเห็นความสำคัญ และพลังของความร่วมมือร่วมใจกันในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคและสถานการณ์เลวร้ายต่าง ๆ ให้ลุล่วง ปรากฏ 2 เรื่อง คือ หัวใจของในใจเธอ และเจ้าหนูขลุ่ยผิว

เรื่อง**หัวใจของในใจเธอ** เมื่อผิงผิงและเพื่อน ๆ ร่วมชุมนุมประท้วงการรื้อล้างที่สาธารณะบนลานเครื่องนอนของเสี่ยสมชายและนางมยุรี จนเกือบถูกเลิกศักดิ์และพรรคพวกทำร้าย นิ่งหน่องกับน้อยหน้าช่วยกันเกณฑ์คนมาช่วย ความสามัคคีกันของทุกคนทำให้เลิกศักดิ์และพรรคพวกไม่กล้าทำอะไรผิงผิง และทำให้การก่อสร้างหยุดชะงัก ดังตัวอย่าง

“เฮ้ย!... ใครปล่อยให้เด็กเปรตพวกนี้มาตะโกนเย้ว ๆ ที่นี้”

เสียงหัวนัจด์ของคนคุมงานก่อสร้างดังลั่นพร้อมกับที่เขาอย่างสามชุกเข้ามาหากลุ่มเด็ก ๆ นักอนุรักษ์ราวห้าสิบคนที่ยื่นถือป้ายประท้วงการก่อสร้างอย่างไม่ย่อท้อ ท่ามกลางเปลวแดดร้อนเปรี้ยง

“ไม่มีใครปล่อยหรือ พวกเรามากันเอง...”

“ช่วยด้วย ผู้ใหญ่รังแกเด็ก”

เสียงแหลมแสบแก้วหูของสองสาวฝาแฝดประสานกันตะโกนก้อง

“น้อยหน้า! นิ่งหน่อง! สยาม!”

ผิงผิงเรียกกลุ่มเพื่อนอย่างดีใจ ที่เห็นเด็กสาวฝาแฝดเกณฑ์พรรคพวกเข้ามาเพิ่มอีกประมาณสิบกว่าคน สยามราชเดินรั้งท้ายมาด้วยท่าทางกล้าหาญ กลุ่มผู้มาปักหลักอยู่ก่อนซุ่มมือร้องเพลงปลุกใจเสียงดังสนั่นต่อนับและนั่นทำให้เลิกศักดิ์พร้อมพลพรรคไม่กล้าหือเข้ามาใกล้ผิงผิง...

(หัวใจของในใจเธอ : 131-132)

เรื่อง**เจ้าหนูขลุ่ยผิว** เมื่อรู้ว่าจะมีภัยร้ายเกิดขึ้นกับหมู่บ้าน คนโตประจำดอยต่างพร้อมใจกันเตรียมรับมืออย่างเต็มที่ การต่อสู้กับภัยจากสัตว์วิเศษเป็นตัวอย่างหนึ่งของพลังความสามัคคีที่ทุกคนมีส่วนร่วมกัน สัตว์ร้ายจึงไม่อาจทำอันตรายคนในหมู่บ้านได้ ดังนี้

“ทั้งหมดเตรียมพร้อม! ปล่อยลูกธนูได้!” ขาดคำ ลูกธนูหลายสิบดอกก็พุ่งแหวกอากาศไปทันที

หมาป่าจำฝูงกับลูกสมุนหลายสิบตัวที่วิ่งนำหน้าเข้ามาถูกสังหารในทันที...

อีกด้านหนึ่งนั้น พะเนินกับบรรดาชาวเขากำลังรับศึกหนักเช่นกัน...

ส่วนชาวเขาคอนอื่น ๆ ก็ใช้อาวุธที่มีอยู่ ไม่ว่าจะปืนมีด ไม้กระบอง หอก ดาบ เข้าต่อกรกับฝูงหมาป่าขนเทาอย่างไม่ระย่อ...

(เจ้าหนูขลุ่ยผิว : 58)

จากการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดด้านคุณธรรม พบว่าผู้เขียนให้ความสำคัญกับคุณธรรมด้านความเมตตากรุณา ซึ่งเป็นคุณธรรมสำคัญที่ช่วยให้มนุษย์แต่ละคนมองเห็นคุณค่าของผู้อื่นมากขึ้น ลดความเห็นแก่ตัวเห็นแก่ได้และทำคุณประโยชน์เพื่อส่วนรวมเป็นที่ตั้ง บทบาทของตัวละครมีส่วนสำคัญช่วยให้ผู้อ่านได้มองเห็นและซึมซับแบบอย่างของการกระทำคุณความดีทั้งหลายได้เป็นอย่างดี

4.2 แนวคิดด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แนวคิดด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นแนวคิดสำคัญที่ผู้เขียนมุ่งเน้นให้ผู้อ่านเห็นคุณค่าของธรรมชาติที่ให้ประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของสรรพสิ่งบนโลก ให้ความสวยงาม และสร้างความสมดุลให้กับโลก เพื่อให้ผู้อ่านเกิดสำนึกรักและหวงแหนธรรมชาติ ร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์และป้องกันมิให้ธรรมชาติถูกทำลาย จากการศึกษาพบว่าแนวคิดอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปรากฏ 2 เรื่อง คือ หัวใจทองในใจเธอ และปัดักดาวดวงนั้นระหว่างน้ำกับฟ้า

เรื่องหัวใจทองในใจเธอ ผู้เขียนกล่าวถึงทิวทัศน์ที่สวยงามในโปสการ์ดจากประเทศจีน ซึ่งบันทึกภาพของพีชพันธุ์และธรรมชาติอันสมบูรณ์สวยงามชวนหลงใหล ในขณะที่เดียวกันได้กล่าวถึงประเทศไทยว่ามีลักษณะตรงกันข้าม ดังความว่า

...ภาพโปสการ์ดที่ถูกวางเรียงตกแต่งไว้อย่างมีระเบียบที่บอร์ดใกล้โต๊ะหนังสือถูกจัดไว้อย่างสวยงาม ภาพสายน้ำไหลเชี่ยวชอกซอนไปตามเนินเขาสลับซับซ้อนลูกแล้วลูกเล่า ปรากฏเป็นทิวทัศน์งามราวแดนสวรรค์วิมานแมนอยู่ในโปสการ์ดเหล่านั้น ความเขียวชอุ่มพุ่มไม้ออกไม้ในภาพ ยังอุดมสมบูรณ์พร้อมอยู่ ณ ดินแดนแสนไกล แต่ไม่ใช่ที่นี่ เมืองไทย ซึ่งนับวันความร้อนแล้งจะเพิ่มขึ้นจากการทำลายทรัพยากรป่าไม้ของพวกที่เห็นแก่ได้...

(หัวใจทองในใจเธอ : 134)

ข้อความดังกล่าวสะท้อนสภาพของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในไทยว่า ถูกทำลายจากน้ำมือของพวกที่เห็นแก่ได้ พร้อมกันนี้ผู้เขียนได้ให้ตัวละครเยาวชนคนแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น การให้ตัวละครเยาวชนร่วมกันชุมนุมประท้วงการทำลายแหล่งธรรมชาติของชุมชน เป็นการสร้างเสริมจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า เด็ก ๆ

ก็มีสิทธิรักและหวงแหนธรรมชาติด้วยเช่นกัน ดังความว่า

“การประท้วงครั้งนี้สงสัยว่ามีผู้ใหญ่บางคนใช้เด็กออกหน้า มีผู้ให้คำแนะนำ ให้ความคุ้มครองอยู่เบื้องหลังใช่ไหมจ๊ะ ผิงผิง” คุณนายหันมาทำเสียงหวานพลางจ้องหน้าลูกกรอกอย่างพิลึก

“คุณพ่อไม่ได้ใช้หรือวานเราหอกนะคะ เพียงแต่เป็นที่ปรึกษาที่ดีมีศักดิ์ กับให้ความคุ้มครองเท่านั้น เด็ก ๆ ก็มีสิทธิรักและหวงแหนธรรมชาติที่บ้านเกิดไม่ใช่หรือคะคุณแม่”

(หัวใจของในใจเธอ : 140)

เรื่อง**ป๊อปปี้ดาวดวงนั้นระหว่างน้ำกับฟ้า** ฮาดิบอกกับเพื่อน ๆ ที่ไปชมป่าในหมู่บ้านว่า ทุกคนสามารถพูดคุยกับธรรมชาติรอบตัวได้แต่เป็นการพูดกันด้วยใจ ธรรมชาติจะอยู่กับเราหากเราไม่ทำลายธรรมชาติ การทำลายธรรมชาติจึงเป็นเสมือนการทำลายเพื่อนที่ดีของทุกคน ดังนี้

...“อย่างนี้พวกเธอก็พูดภาษากับกระรอกได้สิ” ยอดถมาบราไต

“พูดไม่ได้หรอก กระรอกมันไม่มีภาษาพูดแบบคนนี่” วาไตรบบอก

“แต่พวกเราก็คุยกับมันได้นะ” ฮาดิบอกกับเพื่อน ๆ “เราคุยกับมันได้ด้วยใจยังงั้นละ ไม่ว่าจะป็นต้นไม้ ดอกไม้ สายน้ำ หรือสัตว์เล็กสัตว์ใหญ่ ต่างก็มีหัวใจทั้งนั้น ถ้าเราไม่รังแก ไม่ทำลายธรรมชาติก็จะเป็นเพื่อนเรา พูดคุยกับเรา และคอยดูแลเราด้วย...”

(ป๊อปปี้ดาวดวงนั้นระหว่างน้ำกับฟ้า : 42)

เพื่อให้ธรรมชาติคงอยู่เป็นเพื่อนกับมนุษย์ตลอดไป ป๊ะสอนให้ป๊อปปี้รู้จักถนอมรักษาธรรมชาติ รู้จักพอและไม่กอบโกยจากธรรมชาติ ดังเช่น การหาปลาให้หาเฉพาะพอกิน และจับเฉพาะปลาที่ได้ขนาดแล้วเท่านั้น การหล่อหลอมความคิดเช่นนี้ช่วยให้ป๊อปปี้รู้จักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไปในตัว ดังตัวอย่าง

...ป๊ะว่าเราควรหาปลาแค่พอกิน และเลือกเฉพาะตัวที่ได้ขนาด เราจะได้มีปลากินตลอดไป ธรรมชาติได้ให้อาหารเพื่อการดำรงชีวิตของเรา เราก็ต้องถนอมธรรมชาติ ไม่กอบโกย ไม่เช่นนั้นเรานั้นแหละที่จะอดตายกัน

(ป๊อปปี้ดาวดวงนั้นระหว่างน้ำกับฟ้า : 27)

การดูแลรักษาธรรมชาติเป็นหน้าที่ของทุกคน เยาวชนก็สามารถดูแลรักษาธรรมชาติไว้ให้คงความบริสุทธิ์สะอาด ดังเช่น เมื่อนักเรียนเข้าไปในป่าและอยากลงไปเดินเล่นในลำธาร แต่ฮาดิห้ามไว้และบอกกับทุกคนว่า แหล่งน้ำธรรมชาตินี้มีไว้ดื่มกิน จึงไม่ควรทำให้สกปรก ดังนี้

...ธารน้ำนั้นไหลลงมาจากภูเขา แต่ไม่มีใครเคยเห็นต้นกำเนิดหรือตาน้ำเลย รู้เพียงแต่ว่า ธารน้ำนี้ไหล

เอื่อย ๆ ไม่ค่อยแรง แต่น้ำใสและเย็นสบายมาก แคมป์มกินได้โดยไม่ต้องต้ม พวกเราอยากลงไปเดินเล่นในน้ำเพราะเย็นสดชื่นดี แต่หาดีห้ามไว้ เพราะน้ำสายนี้เราใช้ต้มกิน ไม่ควรทำให้สกปรก การลงไปเหยียบบ่าถือว่าไม่เคารพลัทธิธรรมนั้น...

(ปีศาจดาวดวงนั้นระหว่างน้ำกับฟ้า : 42)

นอกจากรู้จักถนอมรักษาและไม่กอบโกยประโยชน์จากธรรมชาติแล้ว การทดแทนสิ่งที้นำไปใช้ประโยชน์กลับคืนให้กับธรรมชาติสามารถทำได้ ดังตัวอย่างการใช้มะพร้าวในพิธีฝังศพของปีศาจ เมื่อใช้แล้วที่เหลือก็นำไปฝังดินเพื่อให้เติบโตเป็นต้นมะพร้าวต่อไป การทำเช่นนี้ของชาวเลเป็นภูมิปัญญาที่ง่ายแต่ลึกซึ้งเพราะเป็นการอนุรักษ์ธรรมชาติไปในตัว ดังนี้

โต๊ะผู้ประกอบพิธีศพและเพื่อนบ้านของเราได้นำทรายกลบหลุมปีศาจ แล้วโต๊ะก็เอาน้ำมะพร้าวเทลงไปหลุมมะพร้าวที่เหลือก็นำไปฝังดินไว้ให้เติบโตเป็นต้นมะพร้าวต่อไป

(ปีศาจดาวดวงนั้นระหว่างน้ำกับฟ้า : 69)

4.3 แนวคิดด้านการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม

ประเพณีวัฒนธรรมของไทยที่ตกทอดและสืบทอดกันมายาวนานจากบรรพบุรุษ ได้รับการยอมรับยกย่องในเอกลักษณ์อันโดดเด่นมีความวิจิตรบรรจงและดั่งงามจากทั่วโลก สร้างความภาคภูมิใจให้กับคนไทย แต่ทุกวันนี้ประเพณีวัฒนธรรมไทยกำลังเปลี่ยนแปลงไปจากอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้คนไทยจำนวนมากวิตกกังวลว่าวัฒนธรรมอันดีงามของชาติจะสูญสลายไปหากคนไทยไม่ช่วยกันอนุรักษ์ และสืบสานประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทย จากข้อมูลที่น่าสนใจที่นำมาศึกษา พบว่ามีแนวคิดด้านการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม 3 เรื่อง ได้แก่ ต้นกล้าได้ฟ้ากว้าง บ้านเรา และทายาทขนมต้ม ผู้เขียนนำเสนอแนวคิดโดยแสดงถึงคุณประโยชน์ของการจัดงานประเพณีวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

1. สร้างความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นให้กับชุมชน
2. สร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน
3. เพื่อระลึกถึงบรรพบุรุษที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาอันดีงามไว้ให้ลูกหลาน
4. เพื่อสืบทอดงานประเพณีให้คงอยู่ตลอดไป
5. ให้ความสนุกสนาน

4.3.1. สร้างความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นให้กับชุมชน การจัดงานประเพณีที่สำคัญในท้องถิ่นมักมีการเตรียมและจัดงานกันหลายวัน ในแต่ละวันผู้คนทั้งหมู่บ้านจะร่วมกันประกอบกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย ประโยชน์ของการจัดงานที่เห็นได้ชัดคือ เสริมสร้างความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้นในชุมชน ปกรากฏ 2 เรื่องคือ บ้านเราและต้นกล้าได้ฟ้ากว้าง

เรื่องบ้านเรา ประเพณีชักพระเป็นประเพณีใหญ่ประกอบด้วยประเพณีย่อยอีกหลายอย่าง การเตรียมและการจัดงานต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนในท้องถิ่น การจัดงานใหญ่ร่วมกัน เช่นนี้ นอกจากคนในหมู่บ้านร่วมกันคิดร่วมกันทำงานแล้ว เมื่อถึงวันงานต่างก็มาร่วมงานกันอย่างพร้อมเพรียง แสดงถึงความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในท้องถิ่น ดังตัวอย่าง

...ประเพณีชักพระถือเป็นประเพณีใหญ่ที่ทำให้เกิดประเพณีย่อยหลายอย่าง เช่น ประเพณีแข่งเรือ แข่งดี กลอง แข่งขันทำข้าวต้ม ข้าวเหนียว ประทศเรือพระ บางท้องถิ่นก็มีประเพณีย่อย ๆ ที่แตกต่างกันไปตามลักษณะท้องถิ่นนั้น ๆ ที่สำคัญที่สุด ประเพณีชักพระก่อให้เกิดความสามัคคีอันดีระหว่างคนในท้องถิ่น เห็นได้จากที่ญาติโยมได้ร่วม กันคิดร่วมกันทำ ร่วมกันสนุก นำความภาคภูมิใจมาสู่วัดหรือท้องถิ่นของเรา...

(บ้านเรา : 94-95)

เรื่องต้นกล้าใต้ฟ้ากว้าง หลังจากทีคณะศรัทธาบ้านเหนือร่วมกันสร้างโบสถ์หลังใหม่เสร็จ ก่อนถึงวันฉลองการสร้างโบสถ์หรือที่เรียกว่า วันงานปอยหลวง ญาติโยมจะช่วยกันตกแต่งบริเวณวัด และประรำพิธี อย่างขะมักเขม้น ดังความว่า

วัดบ้านเหนือตั้งอยู่เนินตอย มองเห็นแต่ไกลได้ชัดเจน ดูเด่นสง่าและเยือกเย็นใจนัก ศรัทธาญาติโยมตกแต่งประดับประดาที่บริเวณวัด ด้วยธงชาติสลักรวมจักรพินเล็ก ๆ ติดกับเส้นด้ายเกลียวสีเป็นเส้นเป็นสาย บนกำแพงปักธงทิวสีใหญ่ ต่อมลสะบัดตั้งพื้พื้ ภายในโบสถ์หลังใหม่และประรำพิธีก็ประดับประดาด้วยสายรุ้งหลากสีละลานตา...

(ต้นกล้าใต้ฟ้ากว้าง : 74)

เมื่อช่วยกันตกแต่งบริเวณวัดจนเสร็จสิ้นสวยงามแล้วก็จะเชิญคนบ้านอื่น ๆ มาร่วมงาน โดยวันงานเจ้าบ้านหรือคนบ้านเหนือจะเตรียมการต้อนรับแขกผู้มาเยือนอย่างอบอุ่นและเป็นกันเอง การร่วมกันจัดงานของคนบ้านเหนือ และการที่คนจากหมู่บ้านอื่นมาร่วมงานด้วยแสดงถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและความสามัคคีของคนในชุมชน ซึ่งแม้จะอยู่กับคนละหมู่บ้านแต่ก็พร้อมใจกันมาร่วมงาน ดังนี้

ตกบ่าย เครื่องไทยทานจากวัดต่าง ๆ ที่ศรัทธาบ้านเหนือเคยไปร่วมทำบุญด้วยทยอยเข้ามา ทำให้บริเวณวัดมีผู้คนเพิ่มมากขึ้น เจ้าภาพก็ออกไปต้อนรับที่ซุ้มประตูหน้าวัด เข้าทักทายปราศรัย เด็กรุ่นสาวคอยบริการน้ำดื่มสำหรับผู้มาพร้อมกับเครื่องไทยทานนั้น...

(ต้นกล้าใต้ฟ้ากว้าง : 81)

4.3.2 สร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน งานบุญประเพณีของท้องถิ่นนอกจากจะสร้างความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นให้กับชุมชนแล้ว ยังเป็นการกระชับความสัมพันธ์ต่อกันของคนในครอบครัวให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ปรากฏ 1 เรื่อง คือ **บ้านเรา** ซึ่งกล่าวถึงงานทำบุญเดือนสิบว่า เมื่อถึงวันทำบุญผู้ที่ไปทำงานหรือไปมีครอบครัวต่างถิ่นพากันกลับมาเยี่ยมครอบครัวและญาติมิตร พร้อมด้วยของฝาก ผู้ที่มีเด็กมาด้วยก็จะพาไปพบปู่ย่าตายาย พุดคุยถามไถ่ถึงทุกข์สุขของกันและกัน ประเพณีงานทำบุญเดือนสิบจึงเป็นวันที่ครอบครัวญาติมิตรได้กลับมาอยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตา เป็นการสร้างความสัมพันธ์ของครอบครัวและชุมชนให้กระชับและแน่นแฟ้น ดังคำบรรยายต่อไปนี้

ใกล้ถึงวันแรมสิบห้าค่ำเดือนสิบ หมู่บ้านรอบ ๆ วัดบรรยากาศคึกคัก แต่ละครอบครัวมีญาติ ๆ และลูกหลานมาพักหลายคน พวกเขาเคยอยู่ที่นั่นแต่ปัจจุบันได้อพยพออกไปหางานทำบ้าง ไปมีครอบครัวต่างถิ่นและประกอบอาชีพที่อื่นบ้าง กลับมาเพื่อร่วมทำบุญเดือนสิบหนหลัง หรือทำบุญส่งเปรตตามประเพณีเก่าแก่ที่บรรพบุรุษเคยปฏิบัติกันมา ใครมีลูกเล็กเด็กแดงก็พามาเยี่ยมปู่ย่าตายายด้วย เสียงเด็ก ๆ ร้องกวนพ่อแม่เสียงหยอกเย้าหลาน การถามทุกข์ สุข การเล่าเรื่องความเป็นไปของตัวเองสู่กันฟัง คนเดินไปมาในหมู่บ้านเยี่ยมญาติพี่น้อง เอาขนมและข้าวของฝากญาติผู้ใหญ่ จูงมือลูกหลานไปทำความรู้จักและไหว้ผู้เฒ่าผู้แก่เป็นบรรยากาศที่อบอุ่น

(บ้านเรา : 83)

งานทำบุญเดือนสิบ หรือประเพณีวันสารททั้งสองครั้งผ่านไป ลูกหลานและญาติ ๆ ที่อยู่ต่างถิ่นก็กลับไปบ้านของเขา พวกเขานำสิ่งของมาฝาก และกระชับความแนบแน่นในเครือญาติยิ่งขึ้น ต่างฝ่ายต่างรับรู้ถึงความ เป็นไปของกันและกัน ทั้งในเรื่องฐานะการอยู่การกิน ตลอดจนเรื่องสุขภาพ ที่ต่างฝ่ายต่างเป็นห่วงอาทรกันอยู่เสมอ

(บ้านเรา : 87)

4.3.3 เพื่อระลึกถึงบรรพบุรุษที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาอันดีงามไว้ให้ลูกหลาน บรรพบุรุษไทยได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดภูมิปัญญาอันมีค่าไว้มากมายให้ชนรุ่นหลัง ดังเช่น ศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวที่เรียกว่า ศิลปะแม่ไม้มวยไทย ซึ่งมีเอกลักษณ์โดดเด่นและมีชื่อเสียงไปทั่วโลก ดังปรากฏในเรื่อง **ทายาทขนมต้ม** ที่กล่าวถึงนายขนมต้มเพื่อให้ไฟซึ่งมีอคติกับมวยไทย ได้ระลึกถึงและเห็นความเก่งกาจของนายขนมต้ม ปรมาจารย์แม่ไม้มวยไทย ความว่า

...ไฟจำเรื่องราวในประวัติศาสตร์ของนายขนมต้มได้ไหม หลังเสียกรุงครั้งที่สอง ในงานยกฉัตรพระมหาเจดีย์เกศธาตุ ณ กรุงวังกุ้ง เขตยศไทยที่ชื่อนายขนมต้มชกชนะนักมวยพม่าถึงเก้าคนสิบคนรวด ครานั้นพระเจ้าเหนือหัวแห่งพมายังตรัสชมในความสามารถของนักมวยไทย...

(ทายาทขนมต้ม : 25)

ในตอนท้ายผู้เขียนได้กล่าวคำระลึกถึงนาย ขนมดัม พร้อมกับคำยืนยันว่ามวยไทยจะได้รับการ สืบทอดต่อไปตราบนานเท่านาน ดังความว่า

...ตราบใดที่คนไทยยังอยู่ แม่ไม้มวยไทยไม่มีวันตายไปจากเมืองไทยอย่างแน่นอน
 หลับตาเถิด ขนมดัม ปรมจารย์ในตำนานผู้วางลัทธิบนแผ่นดินไทย ทายาทยุทธอีกคนมานับยังรอการสืบ
 ทอดศิลปะแห่งมวยไทย สายเลือดสยามย่อมอยู่เหนือนิยามความแห้งเหือด ไม่ว่าจะอีกกี่กัลป์...

(ทายาทขนมดัม : 133)

4.3.4. เพื่อสืบทอดงานประเพณีให้คงอยู่ตลอดไป การจัดงานประเพณีต่าง ๆ อย่าง ต่อเนื่องเท่ากับเป็นการสืบสานงานประเพณีให้ยาวนานต่อไปชั่วลูกชั่วหลาน ดังที่บรรพบุรุษได้กระทำ และถ่ายทอดกันมาจนถึงทุกวันนี้ ดังปรากฏในเรื่อง **บ้านเรา** ผู้เขียนกล่าวถึงประเพณีทอดกฐิน ซึ่งเป็น ประเพณีที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยว่า เป็นการทำบุญถวายผ้าจีวรให้กับพระสงฆ์ที่ยึดถือปฏิบัติกันมา ตั้งแต่พระมหากษัตริย์จนถึงราษฎรทั่วไป การจัดงานประเพณีที่สำคัญเช่นนี้ยังคงจัดอยู่ในปัจจุบัน นับเป็นการสืบทอดประเพณีสำคัญทางพุทธศาสนาไว้ ดังตัวอย่าง

“การทอดกฐินมีมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย เชื่อกันว่าหลังจากพระสงฆ์ออกพรรษาแล้ว... การทอดกฐินไม่ ได้ทำกันแต่ในหมู่ราษฎรสามัญเท่านั้น แม้แต่องค์พระมหากษัตริย์ก็ทรงบำเพ็ญการกุศลทอดกฐินเหมือนกัน สำหรับราษฎรสามัญก็มีการจองกฐินตามวัดต่าง ๆ ว่าจะทำการทอดเมื่อใด อย่างวัดบางทรายของเราปีนี้ มี นายตำรวจใหญ่ในจังหวัดมาจองไว้ก่อนแล้ว เมื่อถึงกำหนดพวกเขาก็นำกฐินมาทอดถวายเมื่อสักครู่นี้ ประเพณีทอดกฐินถือเป็นประเพณีสำคัญที่ชาวไทยพุทธควรรักษาไว้ให้นานแสนนาน การที่พวกเราพร้อมใจกัน มาช่วยเหลืองานวัดครั้งนี้ ก็ถือเป็นการรักษาประเพณีอันสำคัญนี้ไว้...

(บ้านเรา : 104-105)

4.3.5 ให้ความสนุกสนาน งานประเพณีโดยทั่วไปมีกิจกรรมหลายอย่างให้ผู้มาร่วมงานได้ ทำร่วมกัน มีการทำบุญ การพบปะสังสรรค์ การชมการแสดง และการจัดงานเลี้ยง เป็นต้น การจัดงาน ประเพณีจึงให้ทั้งความสนุกสนานจากการแสดงในงานและได้รับความอึดอัดใจจากการได้ร่วมกัน ทำบุญ ดังปรากฏในเรื่อง **บ้านเรา** และต้นกล้าใต้ฟ้ากว้าง

เรื่อง **บ้านเรา** กล่าวถึงการจัดพิธีสมโภชกฐินซึ่งผู้จัดจะเตรียมการแสดงพื้นบ้านของภาคใต้ คือ โนราและหนังตะลุง ให้ผู้มาร่วมทำบุญได้ชม การได้ร่วมทำบุญและได้ชมการแสดง ผู้ร่วมงานได้ทั้ง ความสุขใจที่ได้สร้างบุญกุศลและได้รับความบันเทิงสนุกสนานจากการชมการแสดงด้วย ดังตัวอย่าง

พอดีงานกุฐิน ชาวบ้านคลองแดนและหมู่บ้านใกล้เคียงจัดเตรียมสถานที่และอาหารไว้ต้อนรับคณะเจ้าของกุฐิน...

ย่ำค่ำ เสียงโหมกพูดกรอกไมโครโฟนอยู่ตลอดเวลาทำให้ผู้รับผิดชอบแผนกต่าง ๆ ทำหน้าที่อย่าให้บกพร่อง โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่แผนกเลี้ยงอาหาร

“ขอเชิญพี่น้องใกล้เคียงทั้งหลายรับประทานอาหารพร้อมเพรียงกัน ขณะนี้ทางวัดได้จัดเตรียมไว้เป็นจุด ๆ ขอเชิญตามอรัญญิก ต่อจากนั้นเราจะได้ฟังพระสวดสมโภชของคัมภีร์กุฐิน และชมหนังตะลุงชมโนราห์ต่อไป” เสียงโหมกประกาศเชิญชวน

(บ้านเรา : 100)

เรื่องต้นกล้าใต้ฟ้ากว้าง วันงานปอยหลวงซึ่งเป็นงานสำคัญของชาวล้านนา นอกจากผู้ที่มาร่วมงานจะได้ร่วมบริจาคทำบุญด้วยกันแล้ว ยังได้ชมการแสดงที่เจ้าภาพจัดไว้ต้อนรับ ดังเช่น การแสดงฟ้อนเล็บที่สวยงามอ่อนช้อย ความว่า

ปกติแล้ว ก่อนวันงานจริงหนึ่งวัน จะเป็นวันดาหรือวันฮอมคร้ว เพื่อเปิดโอกาสให้คนรู้จักมักคุ้นหรือญาติสนิทมิตรสหายได้ร่วมบริจาคทำบุญด้วยกัน ดังนั้นเจ้าของบ้านจะต้องเตรียมสุรารอาหารเพียบพร้อม คอยต้อนรับแขกผู้มาเยือน...

(ต้นกล้าใต้ฟ้ากว้าง : 75)

โหมกในงานกล่าวต้อนรับและเชิญชวนให้ผู้มาเยือนพักผ่อนตามสบาย ในตอนท้ายก็บอกว่าลำดับต่อไปจะเป็นการฟ้อนเล็บของสาวงามบ้านเหนือ ผู้คนตรงกลางลานวัดก็ร่นออกไปอยู่ข้าง ๆ คอยยืนดู...

(ต้นกล้าใต้ฟ้ากว้าง : 81)

ผู้ที่มาร่วมงานปอยหลวงจึงได้ทั้งความสุขใจที่ได้ทำบุญ ขณะเดียวกันก็ได้รับความสนุกสนานจากการชมการแสดงที่สวยงามอ่อนช้อยไปพร้อมกัน

จากประโยชน์ของการจัดงานสืบสานประเพณีดังกล่าว ช่วยให้เยาวชนเห็นคุณค่าและความสำคัญของงานประเพณี เพราะการจัดงานบุญประเพณีไม่เพียงสร้างความสนุกสนานให้กับผู้ร่วมงานเท่านั้น แต่ยังให้ความอึดใจให้กับทุกคนที่ร่วมงาน และที่สำคัญยังช่วยสร้างความสามัคคีและสร้างสัมพันธ์อันดีให้กับชุมชนด้วย

4.4 แนวคิดด้านสงครามและสันติภาพ

สงครามเกิดจากความขัดแย้งของฝ่ายต่าง ๆ ที่มุ่งแสวงหาหรือมุ่งรักษาผลประโยชน์ให้กับฝ่ายตน สงครามส่งผลกระทบต่อมวลมนุษยชาติอย่างกว้างขวาง แนวคิดด้านสงครามและสันติภาพเป็นสาระสำคัญที่ผู้เขียนต้องการสื่อให้เห็นว่าสงครามมีแต่ความโหดร้าย ประโยชน์ของสงครามชี้ให้เห็นว่า

สันติภาพมีคุณค่ามากเพียงใด ทุกคนจึงต้องรักษาไว้ให้มั่นคงเพื่อประโยชน์สุขของมวลมนุษยชาติ แนวคิดเรื่องสงครามและสันติภาพมีปรากฏในวรรณกรรมเยาวชน 1 เรื่องคือ **เมื่อวานนี้** โดยกล่าวถึงผลร้ายของสงคราม เพื่อชี้ให้เห็นว่าไม่ว่าสงครามจะเกิดขึ้นที่ไหนเมื่อไร ผลที่ตามมาคือความสูญเสียอย่างใหญ่หลวงทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ยิ่งความทุกข์ยากเดือดร้อนแสนสาหัสต่อประชาชาติ ดังกรณีสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อกองทัพญี่ปุ่นบุกเข้ามาในประเทศไทย และใช้ไทยเป็นทางผ่านสู่ประเทศอื่น ๆ ในแถบอินโดจีน ประเทศไทยต้องกลายเป็นจุดยุทธศาสตร์ของภาคพื้นเอเชีย และเป็นเป้าหมายถูกฝ่ายสัมพันธมิตรโจมตีทางอากาศหลายต่อหลายครั้ง ผู้เขียนใช้ฉากและตัวละครแสดงถึงความน่าสะพรึงกลัว และความพินาศย่อยยับของชีวิตผู้คนและทรัพย์สินจากการทิ้งระเบิดโจมตีทางอากาศ ดังนี้

“เฮ้ย! เฮ้ย! แจวขึ้นฝั่งก่อน เครื่องบินมา!”

พอขาดคำ เสียงหวอก็ดังโหยหวนบาดลึกเข้าไปในหัวใจ แม่ผู้กลัวเสียงหวอขึ้นสมองก็ตกใจจนหน้าซีด ตัวสั่น แทะจะกระโดดหนีลงน้ำ ก็ยรีตติต้องจួយดูแม่ให้ทันลง ก่อนที่เรื่องจะล่มเพราะคนในเรือตั้งสติไม่อยู่

“เราขึ้นไปหลบที่ลานวัดก่อนดีกว่า” ก็ยรีตติออกความเห็น

ทุกคนเห็นด้วย...พวกเราพากันตาลีตาเหลือกขึ้นจากเรือไปนอนหมอบบนถนนหน้าน้ำ เสียงระเบิดดังเหมือนอยู่ใกล้ตัวเรา เงยหน้ามองท้องฟ้าเห็นเครื่องบินหลายลำบินตรงมาทางเรา น่ากลัวอะไรอย่างนั้น!...

เสียงระเบิดดังหวีดหวิว แซ็ก!...ลงมา เหมือนหล่นลงบนกระหม่อมของฉัน ฉันหลับตาปี ได้ยินเสียงแม่สวดมนต์ดังลั่น แล้วเบาลงราวกับกลั่นหายไป เสียงน่ากลัวเช่นนั้นดังเป็นระยะไม่ขาดสาย สลับกับเสียงระเบิดดังกึกก้องทั่วท้องฟ้า

มันหมายถึงความตายและความพินาศอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยง

(เมื่อวานนี้ : 104)

แม้สงครามโลกครั้งที่สองประเทศไทยจะไม่ได้เป็นผู้ก่อสงครามโดยตรง แต่ไทยตกอยู่ในภาวะจำยอมต้องลงนามในสัญญาว่ามรกับญี่ปุ่น และต่อมาเมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2485 รัฐบาลไทยประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ความทุกข์ยากอย่างหนักจึงเกิดขึ้นในประเทศนับแต่นั้น ดังความว่า

แต่ไม่ว่าจะประกาศสงครามกับชาติใดก็ตาม ประเทศไทยเราก็ต้องตกอยู่ในสงครามโลกครั้งที่สองอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น ความทุกข์ยากของคนในชาติทุกคนมีมากเท่า ๆ กันนับแต่วันประกาศสงคราม

(เมื่อวานนี้ : 91)

ความทุกข์ยากเดือดร้อนที่เกิดกับประชาชน ได้แก่ ความขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภคอย่างหนัก เพราะเส้นทางคมนาคมขนส่งสินค้าถูกตัดขาด ดังตัวอย่าง

แต่ไม่ช้า...ความแร้นแค้นจากภัยสงครามก็ถูกลามไปทั่วทุกถิ่นในประเทศไทย ...

คนไทยดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยเครื่องอุปโภคบริโภคที่มาจากต่างประเทศเสียจนเคยชิน เมื่อการคมนาคมถูกตัดขาด เรือสินค้ามาไม่ได้แล้ว คนไทยเหมือนถูกตัดเส้นเลือดใหญ่ เป็นเรื่องที่ต้องจดจำและเล่าขานให้ลูกหลานฟังมีผู้จบ ว่าในยามนั้นเราขาดแคลนไปเสียทุกอย่าง

(เมื่อวานนี้ : 149)

ความขาดแคลนทำให้เด็ก ๆ อยู่ในสภาพขาดอาหารอย่างหนักและไม่ได้เรียนหนังสือ จนแม้สงครามยุติโรงเรียนของเด็ก ๆ ก็อยู่ในสภาพเสียหายใช้การไม่ได้ ดังนี้

...เด็ก ๆ นั้นขาดแคลนอาหารหนัก ไม่ได้ลิ้มรสหมู เนื้อ หรือเปิดไก่เลย แม่แต่ไข่ไก่ยังไม่มีขาย

(เมื่อวานนี้ : 120)

แม่มองดูฉันด้วยความสงสารเพราะเห็นใส่แต่เสื้อผ้าเก่า คับตัว รองเท้าไม่มีใส่มาเป็นปี ไม่ได้เรียนหนังสือแถมอดอยากปากแห้ง

(เมื่อวานนี้ : 149)

แนวคิดด้านสงครามและสันติภาพนี้ผู้เขียนสรุปเพียงสั้น ๆ ว่า

เมื่อวานนี้ แม่ฉันกับแม่ได้อยู่ด้วยกันอย่างอบอุ่น แต่ฉันก็ไม่อยากให้เกิดเหตุการณร้าย ๆ อย่างเมื่อวานนี้เกิดขึ้นอีกฉันได้แต่ภาวนาขอให้ฉันเก็บแต่ความรู้สึกดี ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างสงครามไว้นานเท่านาน และขออย่าให้ภาพความโหดร้ายจากภัยสงครามปรากฏขึ้นในโลกใบนี้อีกเลย

(เมื่อวานนี้ : 176)

แนวคิดเรื่องสงครามและสันติภาพช่วยให้เยาวชนตระหนักถึงผลร้ายของสงคราม ซึ่งทำให้ผู้คนที่ไม่ได้มีส่วนร่วมจำนวนมากต้องได้รับความทุกข์ลำเค็ญ ต้องสูญเสียญาติมิตรและบุคคลอันเป็นที่รัก ความสูญเสียดังกล่าวไม่อาจลบล้างคืนมาได้ สันติภาพจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนควรรักษาไว้เพื่อมิให้เกิดสงครามขึ้นอีก

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาเนื้อหาและแนวคิดของวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีที่พิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2547 จำนวน 12 เรื่อง ได้แก่ เรื่องบ้านเรา ต้นกล้าใต้ฟ้ากว้าง คำใส ปีติ๊กดาวดวงนั้นระหว่างน้ำกับฟ้า เจ้าชายไม่พูด มัจฉาบุญญภัย หัวใจของโนใจเธอ กรูแก้ววังตะเคียน หนูจิบผู้มาจากดาวลูกไก่ เจ้าหนูขลุ่ยผิว เมื่อวานนี้ และทายาทขนมต้ม พบว่าด้านเนื้อหาแบ่งเป็น 5 ประเด็น ได้แก่ เนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิต เนื้อหาเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรม เนื้อหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของเยาวชน เนื้อหาเกี่ยวกับการผจญภัย และเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพสังคม โดยเนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิต เนื้อหาเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรม เนื้อหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของเยาวชน และเนื้อหาเกี่ยวกับการผจญภัยมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน ส่วนเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพสังคมมีปรากฏ 2 เรื่อง เนื้อหาทั้ง 5 ประเด็นมีดังต่อไปนี้

เนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิตกล่าวถึงวิถีชีวิตของชาวนาและชาวเลซึ่งอาศัยอยู่ทางภาคใต้ วิถีชีวิตของชาวนาสะท้อนปัญหาความยากจน การว่างงานหลังฤดูทำนา และการแก้ปัญหาด้วยการอพยพเข้าเมืองเพื่อหางานทำ แต่ก็พบว่าการกลับสู่ท้องถิ่นและร่วมมือกับทางการปรับปรุงที่ทำกินและพัฒนาหมู่บ้านคือทางออกที่ดีกว่า ส่วนวิถีชีวิตของชาวเลกล่าวถึงการดำเนินชีวิตของชาวเลกลุ่มที่เรียกตัวเองว่า อูรักลาโว้ย ซึ่งพอใจกับวิถีชีวิตของตนเองและมีความผูกพันใกล้ชิดกับธรรมชาติ เพราะเข้าใจว่ามนุษย์และธรรมชาติต้องพึ่งพิงเกื้อหนุนกัน เนื้อหาเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นคือ เนื้อหาเกี่ยวกับประเพณี เนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรม และเนื้อหาเกี่ยวกับการละเล่น เนื้อหาเกี่ยวกับประเพณีพบว่า ผู้เขียนให้ความสำคัญกับประเพณีท้องถิ่นซึ่งแยกเป็นประเพณีเกี่ยวกับศาสนาและประเพณีทั่วไป ในส่วนของประเพณีเกี่ยวกับศาสนากล่าวถึงประวัติความเป็นมา ความเชื่อ และความสำคัญของการจัดงานประเพณีสำหรับประเพณีทั่วไป ได้แก่ ประเพณีที่จัดทั่วไปในเทศกาลต่าง ๆ และประเพณีส่วนบุคคล เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีจัดงานแต่งงาน พิธีศพ พิธีผูกขวัญข้าว เป็นต้น เนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมกล่าวถึงศิลปะแม่ไม้มวยไทย ซึ่งผู้เขียนต้องการเน้นให้เห็นความเป็นศิลปะการต่อสู้ชั้นสูง มีกลยุทธ์แม่ไม้มวยไทยที่มีเอกลักษณ์ และได้รับการยอมรับจนมีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วโลก เนื้อหาเกี่ยวกับการละเล่น กล่าวถึงการละเล่นที่นิยมเล่นกันในอดีตของเด็กชาวنال้านาซึ่งเล่นกันเป็นกลุ่ม มีของเล่นที่ทำขึ้นเองจากวัสดุที่หาได้จากธรรมชาติ การละเล่นส่วนใหญ่เล่นกันอยู่กลางแจ้ง และมักติดกาการเล่นที่

เด็ก ๆ กำหนดกันเอง เนื้อหาเกี่ยวกับพฤติกรรมเยาวชนกล่าวถึงปัญหาพฤติกรรมเยาวชนอันมีสาเหตุจากการขาดความรักความอบอุ่น การเลี้ยงดูของครอบครัวซึ่งได้แก่ การเลี้ยงดูอย่างตามใจ การเลี้ยงดูด้วยการปรนเปรอทางวัตถุ การเป็นแบบอย่างที่ไม่ดีให้กับลูก และการคบเพื่อนที่ไม่ดี เนื้อหาเกี่ยวกับการผจญภัยเป็นเรื่องการผจญภัยกับภัยในดินแดนแห่งจินตนาการ การต่อสู้กับภัยร้ายด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยเฉพาะการใช้เสียงดนตรีขับกล่อมสร้างสันติภาพและสันติสุขได้อย่างนุ่มนวล นอกจากนี้การผจญภัยยังช่วยปรับบุคลิกของตัวละคร และช่วยให้ตัวละครค้นพบตัวเองและสังคมของตนได้สำเร็จ เนื้อหาเกี่ยวกับสภาพสังคมมีทั้งสังคมในอดีตและปัจจุบัน สังคมในอดีตคือเมื่อประเทศไทยต้องเผชิญกับสงครามแย่งชิงดินแดนจากฝรั่งเศสและสงครามโลกครั้งที่สอง สงครามทำให้ชีวิตของคนไทยอยู่ท่ามกลางความหวาดกลัวและความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ส่วนเนื้อหาเกี่ยวกับสังคมในปัจจุบันกล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทกับกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไป

ในด้านแนวคิดพบว่ามีแนวคิดหลัก 4 ด้านได้แก่ แนวคิดด้านคุณธรรม แนวคิดด้านอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แนวคิดด้านอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม และแนวคิดด้านสงครามและสันติภาพ แนวคิดทั้ง 4 ด้านมีดังนี้

แนวคิดด้านคุณธรรมพบมากที่สุด ได้แก่ ความเมตตากรุณา ความกล้าหาญและเสียสละ ความมานะอดทน ความสามัคคี และความกตัญญู แนวคิดด้านคุณธรรมพบว่าส่วนใหญ่ถ่ายทอดผ่านคำพูดของตัวละครมากกว่าให้สรุปจากพฤติกรรม แนวคิดด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้เขียนสะท้อนถึงธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์มีคุณค่าต่อสรรพสิ่งบนโลก การอยู่อาศัยด้วยความเข้าใจและเคารพกฎเกณฑ์ของธรรมชาติจะช่วยคงความสมบูรณ์สวยงามของธรรมชาติไว้ ธรรมชาติและมนุษย์ก็จะอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ขณะเดียวกันก็สะท้อนให้ผู้อ่านเห็นว่า เยาวชนก็มีหน้าที่ในการปกป้องคุ้มครองธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วย แนวคิดด้านอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม ผู้เขียนเน้นถึงคุณค่าของงานประเพณีซึ่งช่วยสร้างความสามัคคีให้กับชุมชน สร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน เป็นการระลึกถึงบรรพบุรุษที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาที่สั่งสมไว้ให้ลูกหลาน และให้ความสนุกสนานที่ได้ร่วมงานประเพณี นอกจากนี้ยังสะท้อนถึงสถานะของมวยไทยในปัจจุบันซึ่งกำลังตกต่ำ เพราะคนไทยมีทัศนคติว่ามวยไทยเป็นศิลปะชั้นต่ำใช้แต่กำลัง ไม่ใช่สมอง และคนส่วนใหญ่ดูมวยเพื่อการพนัน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสอนศิลปะแม่ไม้มวยไทยให้ถูกต้อง แนวคิดด้านสงครามและสันติภาพสะท้อนให้เห็นภัยร้ายของสงคราม และผลที่เกิดขึ้นจากสงคราม สงครามไม่ว่าจะเกิด ณ ที่ใด ย่อมนำความหายนะและความสูญเสียอย่างใหญ่หลวงสู่มวลมนุษยชาติ

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาเนื้อหาและแนวคิดของวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดี ที่พิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2547 ด้านเนื้อหาพบว่า เนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิตและประเพณีวัฒนธรรม ยังคงได้รับความนิยมจากผู้เขียนและจากคณะกรรมการตัดสินการประกวดหนังสือรางวัลต่าง ๆ เห็นได้จากวรรณกรรมเยาวชนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชนบทและประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่นำมาศึกษา 4 เรื่อง มีเรื่องที่ได้รับรางวัลชนะเลิศ 1 เรื่อง ได้รับรางวัลชมเชย 1 เรื่อง แสดงถึงความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องเผยแพร่และสืบสานประเพณีวัฒนธรรมต่อไป เพื่อให้เยาวชนเกิดความรักและภูมิใจในเอกลักษณ์ความเป็นไทย และร่วมกันรักษาประเพณีวัฒนธรรมของชาติไว้ให้ดำรงอยู่ต่อไป ส่วนเนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาพฤติกรรมของเยาวชน ซึ่งสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมทุกวันนี้ ช่วยให้ผู้อ่านได้รับประสบการณ์ทางอ้อมซึ่งจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจและรู้เท่าทันปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชนจึงเป็นเนื้อหาที่ทันสมัยเพราะเป็นเรื่องใกล้ตัว ทั้งยังช่วยให้ผู้อ่านเรียนรู้แนวทางการแก้ไข การปรับพฤติกรรม และการแสดงออกที่เหมาะสม เนื้อหาเกี่ยวกับการผจญภัยเป็นเรื่องที่เยาวชนสนใจเพราะเป็นเรื่องที่มีความสนุกสนานตื่นเต้น การผจญภัยก่อให้เกิดเรื่องราวการเผชิญกับปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาของตัวเอง ซึ่งอาจช่วยให้ผู้อ่านนำไปแก้ปัญหาได้ในชีวิตจริง นอกจากนี้เรื่องราวการผจญภัยช่วยให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการไปกับฉาก และเหตุการณ์แปลกประหลาดที่เกิดขึ้นในที่ต่าง ๆ เนื้อหาเกี่ยวกับสภาพสังคมช่วยให้ผู้อ่านได้เรียนรู้เรื่องราวของสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งเกิดขึ้นในประเทศไทยนอกเหนือจากที่บ้านทึกไว้ในตำราเรียน เพราะผู้เขียนได้ถ่ายทอดชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยที่ต้องพบกับความทุกข์ยากอย่างแสนสาหัส ทั้งจากการถูกระเบิดโจมตี ความอดอยากขาดแคลน เป็นต้น ส่วนสภาพสังคมในปัจจุบันช่วยให้ผู้อ่านรับรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบท ซึ่งได้รับอิทธิพลจากกระแสโลกาภิวัตน์

อย่างไรก็ดี การเสนอเนื้อหาวรรณกรรมเยาวชนจะประสบความสำเร็จได้ดียิ่งขึ้นยังต้องอาศัยองค์ประกอบอื่น ๆ เช่นการแทรกอารมณ์ขัน ความแปลกใหม่ของเนื้อหา โครงเรื่องที่ดีและกระชับ เป็นต้น จะทำให้เพิ่มความสนุกสนานและดึงดูดความสนใจของผู้อ่านได้

ด้านแนวคิด การสอดแทรกแนวคิดต่าง ๆ ไม่ว่าจะแนวคิดด้านคุณธรรมหรือแนวคิดเกี่ยวกับสงครามและสันติภาพล้วนช่วยให้ผู้อ่านได้ข้อคิดที่ดี แต่การนำเสนอแนวคิดอย่างตรงไปตรงมา ขาดอารมณ์ขัน และมีลักษณะการสอนของผู้ใหญ่มากเกินไป เรื่องราวก็จะไม่น่าสนใจ หากผู้เขียนเสนอแนวคิดผ่านพฤติกรรมของตัวละครมากกว่าผ่านคำพูด จะเป็นการส่งเสริมความสามารถในการคิดของผู้อ่านได้ดีกว่า เพราะผู้อ่านอาจคิดคล้ายตามและสรุปข้อคิดได้เอง โดยไม่จำเป็นต้องบอกหรือสอนโดยตรง

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการศึกษาวรรณกรรมเยาวชนในประเทศอื่น ดังนี้

1. ศึกษาเนื้อหาและแนวคิดของวรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีในปี พ.ศ.อื่น
2. ศึกษาเปรียบเทียบเนื้อหาและแนวคิดของวรรณกรรมเยาวชนไทย และวรรณกรรมเยาวชนต่างประเทศ เพื่อให้เกิดแนวคิดและทัศนะในเรื่องต่าง ๆ ที่กว้างขวางออกไปเป็นสากลมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กาย่า กล้าทะเล. (2547). *ปัดี้กัดาวดวงนั้ระหว่างน้ำกับฟ้า*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเด็ก.
- การจัดประกวดรางวัลเกี่ยวกับวรรณกรรมในเมืองไทย. (2548). สืบค้นเมื่อ 13 เมษายน 2548, จาก <http://www.praphansarn.com/lifewrite/clinicwriter143.asp>
- กฤษตยา ณ หนองคาย. (2544). *วิเคราะห์แนวคิดและกลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในงานวรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่ชนะรางวัลคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522-2542*. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ภาษาไทย) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- กาญจนา วิชญาปกรณ์. "ม.ป.ป." *หลักเบื้องต้นในการศึกษาเรื่องสั้นและนวนิยาย*. พิษณุโลก: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- กุลวรา ชูพงศ์ไพโรจน์. (2542). *เอกสารคำสอนนิชาววรรณกรรมสำหรับเด็ก (ไทย 427)*. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- เก็ดตะหว่า. (2547). *หัวใจของในใจเธอ*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- โกศล วงศ์สุวรรณค์; และ สถิต วงศ์สุวรรณค์. (2546?). *ปัญหาสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: อมรรการพิมพ์.
- ฯ คีตกาล. (2547). *ม้านุญผจญภัย*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- จิราพร จิรบุญดิลก. (2531). *การวิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติจากหนังสือสำหรับเด็กที่ชนะการประกวด*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม (การศึกษามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ; บัณฑิตมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ชิต ชยากร. (2547). *ทายาทชนมดัม*. กรุงเทพฯ: มิ่งมิตร.
- โชติ ศรีสุวรรณ. (2547). *กรุแก้ววังตะเคียน*. กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์.
- ถวัลย์ พึ่งเงิน. (2537). *การวิเคราะห์วรรณกรรมเยาวชนประเภทบันเทิงคดีแนวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม (ศึกษามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ; บัณฑิตมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ถวัลย์ มาศจรัส. (2539). *การเขียนหนังสือส่งเสริมการอ่านและหนังสืออ่านเพิ่มเติม*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เลิฟ แอนด์ ลิฟ เพรส. ถ่ายเอกสาร.
- . (2544). *ตัวอย่างการเขียนเรื่องบันเทิงคดี และ สารคดีสำหรับเด็กและเยาวชน*. กรุงเทพฯ: ธารอักษร.

- ทิลเลสตัน, ดอนนา วอลค์เกอร์. (2546). *คู่มือปฏิบัติการเรียนการสอนยุคใหม่*. แปลโดย อรจรีย์ ณ ตะกั่วทุ่ง. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท. ถ่ายเอกสาร.
- ธวัช ปุณโณทก. (2527). *แนวทางการศึกษาวรรณกรรมปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ภเนตร ธรรมบวร. (2544). *การพัฒนากระบวนการคิดในเด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- น้ำค้าง ระวีงทอง. (2540). *การวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดีที่ชนะการประกวดในงาน สัปดาห์หนังสือแห่งชาติปี พ.ศ. 2530-2536*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ; บัณฑิตมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- บุปผา บุญทิพย์. (2531). *คดีชาวบ้าน*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประภาพันธุ์ กรโกสียกาจ. (2527). *เด็กกับวรรณกรรม*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ปราณี เชียงทอง. (2526). *วรรณกรรมสำหรับเด็ก*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปรีดา อัครจันทโชติ. (2547). *เจ้าชายไม่พูด*. กรุงเทพฯ: แพรวเยาวชน.
- รัญจวน อินทรกำแหง. (2524). *วรรณกรรมสำหรับเด็กและวัยรุ่น*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- รัถพร ชังธาดา. (2531). *หนังสือสำหรับเด็ก*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2526). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- รุ่งธรรม บุญสุระ. (2547). *ต้นกล้าได้ฟ้ากว้าง*. กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์.
- ลมูล รัตตากร. (2532). *การเขียนและการแปลหนังสือสำหรับเด็กวัยรุ่น*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน.
- วรรณิ์ ลิ้มอักษร. (2543). *จิตวิทยาการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- วันทนีย์ วิบูลเกียรติ. (2547). *หนูจับผู้มาจากดาวลูกไก่*. กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์.
- วันหนังสือเด็กแห่งชาติ. (2548, 24 กุมภาพันธ์). *คมชัดลึก*. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2548, จาก <http://www.komchadluek.net/news/2005/02-24/stu-16506999.html>

- วีรศักดิ์ สุยะลา. (2547). *คำใส*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- ศรี เกศมณี. (2547). *เมื่อวานนี้*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- สมชัย ใจดี; และ บรรยง ศรีวิริยาภรณ์. (2538). *ประเพณีและวัฒนธรรมไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สมพร สุทัศน์ีย์. (2547). *จิตวิทยาการปกครองชั้นเรียน*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สนั่น มีชันหมาก. (2537). *วิจารณ์วรรณกรรมสำหรับเด็ก*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สนิท สัตโยภาส. (2536). *หนังสือและบรรณสารสำหรับเด็ก*. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.
- สมาพันธ์องค์กรเพื่อพัฒนาหนังสือและการอ่าน. (2542). *500 หนังสือดีสำหรับเด็กและเยาวชน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บ้านบนต้นไม้.
- สว่าง คงยก. (2547). *บ้านเรา*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- สุชา จันทน์เอม. (2541). *จิตวิทยาเด็ก*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุนทรี มีพร้อม. (2522). *วิเคราะห์หนังสือสำหรับเด็กฉบับชนะการประกวด*. ปรินซ์นิพนธ์ กศ.ม (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ; บัณฑิตมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุรียัน สุดศรีวงศ์. (2547). *เจ้าหนูขลุ่ยผิว*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- หฤทัย รามสูต. (2542). *การศึกษาเปรียบเทียบการเสนอภาพเยาวชนในวรรณกรรมเยาวชนต่างวัฒนธรรม*. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. (นิเทศศาสตร์พัฒนาการ) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- อัญญาณี คล้ายสุบรรณ. (2542). *วรรณกรรมสำหรับเด็ก*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กาญจนบุรี: โปรแกรมวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี.

ประวัติย่อของผู้ทำสารนิพนธ์

ประวัติย่อของผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวนวลจันทร์ ชาญวิวัฒนา
เกิดวันที่	2 เมษายน พ.ศ. 2497
สถานที่เกิด	อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	2 หมู่บ้านเสรี 8 ซอย 7 แขวงสวนหลวง เขตสวนหลวง กรุงเทพฯ 10250
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	ทำงานอิสระ
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2516	มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย กรุงเทพฯ
พ.ศ. 2525	วารสารศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พ.ศ. 2550	กศ.ม. (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร